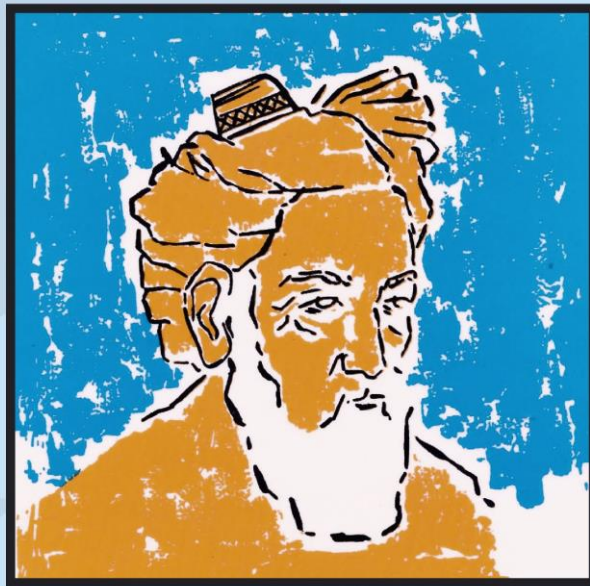

Sadegh Hedayat

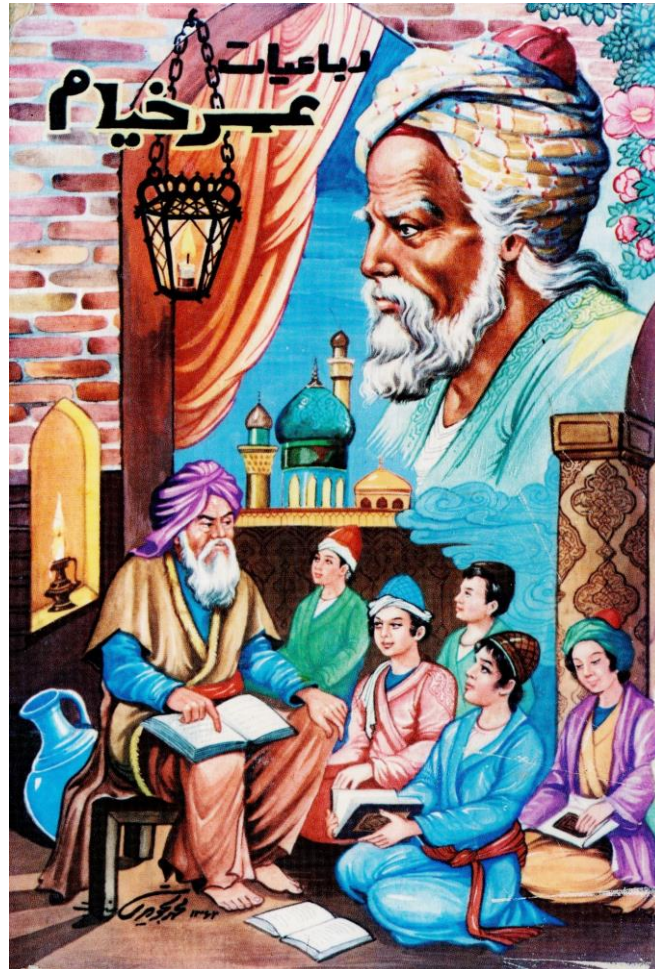

**Liederen van
Khayyam**

ترانه های خیام

Vertaalwerk: dr. Ali Soleimani

*Hommage aan de honderdentiende geboortedag van Sadegh Hedayat!
17 februari 1903, Teheran – Iran*

Omslag van een Perzische uitgave van het boek "Robaiyyat [kwatrijnen] van Khayyam", met miniaturen getekend door de heer Mohammad Tajvidi, corrector Ali Rastgou. Uitgeverij Eskandari te Lalehzar – Teheran, eerste druk 1984.

Sadeq Hedayat
1903 - 1951

Sadegh Hedayat

Liederen van Khayyam

ترانه های خیام

Vertaalwerk: dr. Ali Soleimani

UITGEVER:
HET TALENHUIS
DRACHTEN - NEDERLAND

Oorspronkelijke titel:

ترانه های خیام
Taraneh-haye Khayyam

Nederlandse vertaling uit het Perzisch (Farsi) en aantekeningen:
Soleimani, Ali

De afbeelding op het kaft betreft een kopie uit de 4^e Perzische druk van 'Liederen van Khayyam', uit 1963.

De door Darvish getekende zes zwart-witte miniatures voor het boek 'Liederen van Khayyam' zijn door Hilda Komdeur ingekleurd.

De foto op pagina 3 betreft een kopie van de omslag van een Perzische uitgave van het boek "Robaiyyat [kwatrijnen] van Khayyam", met miniatures getekend door de heer Mohammad Tajvidi, corrector Ali Rastgou. Uitgeverij Eskandari te Lalehzar - Teheran, eerste druk 1984

De foto op pagina 4 is de meest beroemde foto van Sadegh Hedayat en betreft een kopie uit de 5e Perzische druk van 'Sayeh Rosjan', uit 1963.

De foto op pagina 7 is één van de laatste foto's van Sadegh Hedayat en betreft een kopie uit een privé collectie.

De afbeelding van de plattegrond van de begraafplaats Le Père Lachaise op pagina 337 is een kopie van een plattegrond, uitgegeven door Editions Vermet Paris.

De foto van het grafmonument van Sadegh Hedayat op pagina 339 komt uit het archief van Het Talenhuys.

De foto van het grafmonument van Omar Khayyam op pagina 351 komt uit het Internet.

Druk- en bindwerk: Donkel & Donkel, Drachten - Nederland

ISBN/EAN: 978-90-78660-21-7

Eerste druk: 17 februari 2013

Uitgever:
HET TALENHUIS
01062831 KvK. Leeuwarden 10-10-1991
JANSONIUSPLEIN 19
9203 NH DRACHTEN
Tel.: (+31) 0512 - 540560
Internet: www.talenhuis.com
E-mail: info.talenhuis.com

VOORWOORD

110 jaar Sadegh Hedayat

Het is voor meer dan negen en negentig procent van de kinderen van Adam gewoon, dat de dood hun einde betekent.

Het is voor meer dan negen en negentig procent van de rest ook gewoon, dat zij met de titel van overledene, zaliger, wijlen of dergelijke in de geschiedenis verdwijnen. Uiteindelijk bereikt van die laatste minder dan één procent het leven zonder dood. Eigenlijk is voor deze groep de dood nog maar het begin. Het begin van groot worden en blijvend groter worden. Natuurlijk niet in de betekenis van groot worden in volmaaktheid.

Met de dood van een ieder uit deze groep, begint het stralen van een bundel licht, die met de dag stralender wordt tot deze persoon een zon wordt of een prachtige ster in zijn of haar gemaakte heelal.

Voor de lieden van deze groep is de dood het ochtendgezag van de overwinning op de duisternis.

Pas na de dood van deze mensen, maken hun eigen cultuurgenoten kennis met hun betekenis, en langzamerhand mensen van andere culturen. Op een gegeven moment worden ze overal, en door iedereen gewaardeerd en bewonderd.

Deze mensen zijn de vervullers van de grote wens van de mensheid. En Sadegh Hedayat is ongetwijfeld één van hen. Zijn begin van groot worden is al begonnen.

Het is voor Het Talenhuys een bijzondere eer om het werk van deze grootmeester van de Perzische literatuur in het Nederlands te mogen uitgeven. Bij leven en welzijn zal de uitgever ieder jaar, rond februari, een werk van Sadegh Hedayat publiceren.

Voor het volgende jaar staat de uitgave van zijn boek "Waqwaq Sahab" op de agenda.

17 februari 2013, Het Talenhuys.

In deze reeks zijn eerder bij Het Talenhuys verschenen:

- 1- **Heer Hadzji**, 2003, 90-801363-9-5
- 2- **De zwerfhond**, 2004, 90-807633-1-4
- 3- **Juffrouw Alawiyeh**, 2005, 90-807633-4-9
- 4- **Boodschap van Kafka & De zwerfhond**, 2006, 90-807633-7-3
- 5- **Boek van bedrog**, 2007, 978-90-78660-02-6
- 6- **Het Paarden Kanon**, 2008, 978-90-78660-04-0
- 7- **Een teil met zeepbellen**, 2009, 978-90-78660-08-8
- 8- **De blinde uil**, 2010, 978-90-78660-15-6
- 9- **Levend begraven en S.G.L.L.**, 2011, 978-90-78660-18-7
- 10- **Maanziek, Sampingué en de Magie**, 2010, 978-90-78660-00-2

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	7
Inhoudsopgave	9
Noot van de vertaler	11
Inleiding van Sadegh Hedayat	13
Filosoof Khayyam	33
Dichter Khayyam	77
Liederen van Khayyam	99
Het geheim van de schepping	101
De pijn van het leven	119
Het vaststaande lot	131
De levensloop	141
De draaiende stoffen	167
Laat maar waaien!	185
Het stelt helemaal niets voor!	215
Geniet van het moment!	223

**Een korte levensbeschrijving van Omar
Khayyam, de heer van de wijn 261**

Nawoord 279

**Een korte levensbeschrijving van Sadegh
Hedayat 307**

**Plattegrond van de begraafplaats Le Père
Lachaise 337**

**Foto van het grafmonument van Sadegh
Hedayat 339**

Literatuurlijst 341

Verdere literatuur 343

Gevonden resultaten uit ISBN-bestand 345

**Het grafmonument van Omar Khayyam in
Neishabour - Iran 351**

Noot van de vertaler

Begin jaren negentig, toen ondergetekende bezig was met het vertalen van de kwatrijnen van Khayyam in het Nederlands, stelde hij een korte biografie van Khayyam op. Voor de vertaling werd gebruik gemaakt van een klein boekje met vierhonderdtachtig kwatrijnen van Khayyam. In dit boekje stond een aantal zwart-witte miniaturen, getekend door de heer Mohammad Tajvidi.

Omdat men destijds nog geen gebruik van internet kon maken, had de vertaler beperkt toegang tot de boeken van en over Khayyam. Deze korte biografie van Khayyam werd samen met de letterlijke Nederlandse vertaling van de kwatrijnen gepubliceerd op het internet. De in het Nederlands vertaalde kwatrijnen waren niet op rijm.

Getrouw aan de traditie van Het Talenhuis om ieder jaar een boek van Hedayat uit te geven, werd besloten om in het jaar 2013 het boek 'De liederen van Khayyam' te vertalen en te publiceren.

Tijdens het vertalen van de kwatrijnen uit het boek 'De liederen van Khayyam', geschreven door Hedayat, zijn de eerder in het Nederlands vertaalde kwatrijnen gebruikt. Deze werden alsnog op rijm gezet. Bij het rijmen werd getracht om de letterlijke vertaling zo dicht mogelijk te benaderen.

De eerder opgestelde korte biografie van Khayyam is ook in dit boek opgenomen (pagina 261).

De kwatrijnen zijn per pagina zowel in het Perzisch als in het Nederlands, op rijm en letterlijk, weergegeven.

De door Darvish getekende zes zwart-witte miniaturen in het boek van Hedayat bevinden zich in de Nederlandse vertaling, samen met de ingekleurde versies, op dezelfde plaats als in de oorspronkelijke Perzische uitgave.

Tot slot is ondergetekende grote dank verschuldigd aan iedereen die gedurende al die jaren een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van deze uitgave.

Drachten, 17 februari 2013,
dr. Ali Soleimani.

Inleiding van Sadegh Hedayat

Wellicht is er geen boek als “De liederen van Khayyam” dat wereldwijd zo wordt gewaardeerd, zo afgewezen, vervloekt, vervalst, beschuldigd, becommentarieerd, geanalyseerd, zo beroemd en berucht geworden, maar toch relatief onbekend is gebleven.

Indien alle boeken die over Khayyam en zijn kwatrijnen zijn geschreven bij elkaar worden gebracht, hebben wij een grote bibliotheek.

Het boek dat op naam van Khayyam bekend is geworden en bijna tot ieders beschikking staat, is een bundel met kwatrijnen. De hoeveelheid kwatrijnen varieert van tachtig tot twaalfhonderd.

Alle gedichtenbundels van Khayyam zijn als het ware een bloemlezing van tegenstrijdige en verschillende gedachten.

Als men voor zijn plezier één van deze bundels doorbladert en de gedichten leest, dan treft men daarin tegenstrijdige gedachten, oude en nieuwe vraagstukken en verschillende onderwerpen aan.

Als iemand honderd jaar zou worden en iedere dag twee keer van zijn levensovertuiging, levensweg en geloof zou veranderen, dan zou hij nog niet in staat zijn om zulke tegenstrijdige gedachten te hebben als die van Khayyam.

Deze kwatrijnen zijn filosofisch van aard en dragen verschillende denkbeelden over God, animisme, natuur, soefisme, mystiek, optimisme, pessimisme, reïncarnatie, opiumverheerlijking, hashaanbidding, hedonisme, materialisme, yoga, goddeloosheid, pijpverheerlijking, misleiding, list en bedrog enz. enz.

Is het mogelijk dat één persoon zoveel verschillende periodes en toestanden meemaakt en daarnaast ook nog een filosoof, een wiskundige en een sterrenkundige is?

Wat moet men met deze hutspot doen? Als men zich voor de biografie van Khayyam tot oude geschriften wendt, dan treft men allerlei uiteenlopende teksten en verhalen aan. Deze verschillen zijn te allen tijde aanwezig rondom grote gedachten. De legenden die over hem zijn ontstaan, vormen de oorzaak van de problemen bij de juiste keuze van zijn kwatrijnen. De grootste fouten zijn ontstaan door het feit dat men Khayyam niet goed kent.

Hier wordt geen biografie van Khayyam ter hand genomen en/of vermoedens en commentaren van anderen over hem herhaald, want het aantal pagina's van dit boek is zeer beperkt. De grondslagen

van dit boek zijn gebaseerd op een handvol filosofische kwatrijnen. Ze zijn onder de naam Khayyam, de bekende en grote sterrenkundige en wiskundige, gepubliceerd, dan wel per abuis aan hem toegeschreven. Maar het valt niet te ontkennen dat deze filosofische kwatrijnen rond de dertiende of veertiende eeuw [= islamitische kalender 5^e en 6^e eeuw] in de Perzische taal zijn gemaakt.

De oudste bundel die aan Khayyam wordt toegeschreven is de bundel die in Oxford wordt bewaard en bekend is als Bodleian-exemplaar. Deze bundel is in het jaar 1461 [= islamitische jaartelling: 865] in Shiraz aan het papier toevertrouwd, dus drie eeuwen na de dood van Khayyam. Dit exemplaar omvat 158 kwatrijnen en bezit ook het eeuwige probleem rond Khayyams kwatrijnen, te weten 'Zijn ze echt door Khayyam zelf gemaakt?' Ook in dit exemplaar zijn vreemde en ongewone kwatrijnen te bewonderen.

Edward FitzGerald

Hij was niet alleen de vertaler van de kwatrijnen van Khayyam, hij was ook geïnspireerd door de geest van de grote filosoof Khayyam. Hij heeft in een bloemlezing enkele kwatrijnen van Khayyam opgenomen. Een aantal van deze kwatrijnen blijkt niet van Khayyam te zijn.

Het oordeel van Edward FitzGerald over Khayyam is belangrijker dan alle andere. De oudere biografieën van Khayyam bevatten veel fabels. Ed-

ward FitzGerald heeft echter een biografie geschreven die dichtbij de werkelijkheid ligt. Hierbij heeft hij ook ruimte gegeven aan zijn eigen smaak en begrip.

Nicola

Een Franse vertaler van de kwatrijnen van Khayyam. Hij heeft Khayyam meer als een mysticus ervaren. Hij is van oordeel dat Khayyam de liefde en de goddelijkheid een mantel heeft gegeven van wijn en deze heeft toevertrouwd aan de kastelein.

Ronan

Een vertaler die dichtbij de mens Khayyam staat.

Het oudste boek waarin de naam van Khayyam is opgenomen, is echter een boek dat geschreven is door één van de leerlingen van Khayyam. Althans, de schrijver noemt zich een leerling en een harts-vriend van Khayyam. Deze schrijver heet Nezami Arouzi en is een tijdgenoot van Khayyam. Zijn boek heet 'Vier Artikelen' [Tsahar Maqaleh].

Deze Nezami Arouzi nam de naam van Khayyam op onder de sterrenkundigen. Hij schrijft echter geen woord over de kwatrijnen van Khayyam.

Een ander boek waarin de auteur beweert dat hij colleges van Khayyam heeft bijgewoond, vermeldt het volgende: "Ik heb in mijn kindertijd, in het jaar 1113 [= islamitische jaartelling: 507], colleges van Khayyam gevolgd." Deze auteur heeft met groot

respect de naam van Khayyam in zijn boeken 'Geschiedenis van Beihagq' [Tarikh Beihaqi] en 'Aanvullende vuursteen van de wijsheid [Tatameh Sewan al-Hekmat] opgenomen. De auteur is Abolhasan Beihaqi. Hij heeft zijn boek in het jaar 1167 [= islamitische jaartelling: 562] geschreven. Deze auteur heeft echter weinig over Khayyam in zijn boek vermeld. Hij kondigt slechts het volgende aan: "De grote filosoof, gezaghebbende grootheid en het bewijs van rechtvaardigheid Khayyam, was mijn leermeester. Zijn voorvaderen komen allen uit de stad Neishabour. Wat de wetenschappen en de wijsbegeerte betreft is hij te vergelijken met de grote geneesheer Avicenna. Khayyam was echter een norse man, slechtgehumeurd en hij had weinig geduld." Abolhasan Beihaqi noemt een aantal boeken van Khayyam. Uit zijn gegevens blijkt dat Khayyam een geleerde was op het gebied van wiskunde, sterrenkunde, geneeskunde, letterkunde, theologie en geschiedenis. Ook deze auteur spreekt met geen woord over de gedichten van Khayyam.

Wellicht waren de gedichten van Khayyam in zijn leven, ten gevolge van het fanatisme van zijn tijdgenoten, slechts bekend bij zijn ingewijden. Wellicht had een bescheiden hoeveelheid van zijn zielsverwanten de beschikking over zijn gedichten. Mogelijk werden zijn gedichten als kanttekeningen in boeken en bloemlezingen opgenomen.

Misschien zijn de kwatrijnen van Khayyam na zijn dood populair geworden. Ze worden gezien als

literatuur van ongelovigen en goddelozen. De leken beschouwen deze gedichten als heidens. De kwatrijnen van Khayyam zijn echter verzameld en gepubliceerd door zijn bewonderaars en ook door zijn vijanden, met veel eigen toevoegingen.

De kwatrijnen van Khayyam zijn weergegeven in het boek 'Mersad Al Ebad' [= monitor van onderwerpen].

Het eerste boek waarin Khayyam als dichter wordt genoemd is het boek 'Khariedat al Qasr' [= klein Paleis], geschreven door Emad al-din Kateb Isfahani. Dit boek is in het Arabisch geschreven en werd in het jaar 1167 [= islamitische jaartelling: 572], ongeveer 50 jaar na de dood van Khayyam, gepubliceerd. De auteur van dit boek noemde Khayyam als één van de dichters van Khorasan. Een vertaling van de biografie van Khayyam is in dit boek opgenomen.

Het andere boek waarin Khayyam als dichter werd genoemd, is het boek Mersad al-Ebad, geschreven door Najm al Din Razi. Dit boek werd 1224 [= islamitische jaartelling: 620 - 621] gepubliceerd. Dit boek is een groot document, want de schrijver daarvan is een fanatieke mysticus. Hij veroordeelde alle standpunten van Khayyam. Hij noemde Khayyam een materialistische filosoof. Hij schrijft op pagina 18 van zijn boek het volgende: "De vrucht van de waarneming is het geloof en de vrucht van beweging is de mystiek. Een filosoof, een materialist en een natuurfanaat kan geen van

deze twee bereiken. Zo iemand is een dwalend en dolend mens. Eén van de geleerden die bekend is tussen degenen die blind zijn voor de kennis en voor de wijsheid is Omar Khayyam. Hij is zo verbijsterd en heidens dat hij de volgende kwatrijnen heeft gemaakt:

‘De cirkel waarin wij komen en gaan
kent geen begin en einde in dit bestaan.
Deze wordt door iedereen verkeerd verstaan
evenals onze vertrektijd en waar we heengaan.’

Deze schrijver heeft op pagina 227 het volgende opgenomen: “... En voor wat betreft hetgeen in de filosofie ‘het doden’ en ‘het doen herleven’ genoemd wordt, schrijft Khayyam het volgende kwatrijn:

‘Waarom heeft de Vormgever van de aarde, God,
zoveel gebreken geschapen dat alles verrot?
Wie schiep ons lelijke gelaat en bepaalt ons lot?
Waarom gaat dit prachtig bestaan dan kapot?’

Hierbij schrijft Khayyam dat een onwetende die verdwaald is geen antwoord heeft en dat verstand hierbij nutteloos is.”

Het oordeel van deze persoon heeft een bijzondere waarde bij het openbaar maken van de gedachten en de filosofie van Khayyam. Deze zogenaamde

mysticus was helemaal niet zuinig met het uitschelden van Khayyam. Hij heeft allerlei ongezoeten theologische scheldwoorden gebruikt om Khayyam te eren. Vanzelfsprekend is dit boek zeer belangrijk, omdat het net na de dood van Khayyam geschreven is. Derhalve kon de auteur daarvan meer betrouwbare gegevens over het leven, de gedachten en de werken van Khayyam verzamelen om zijn eigen mening over hem te formuleren. Is dit niet genoeg om te concluderen dat Khayyam geen soefi en geen religieus persoon was? Sterker nog, hij was één van de angstaanjagende vijanden van die soefi's en religieuze groeperingen.

In sommige oude boeken, zoals Nazhat al-Arwah [vreugde van geesten], Tarikh al-Hokama [geschiedenis van de wijzen], Asar al-Belad [sporen van de landen] en Ferdows al-Tawarikh [paradijs van de geschiedenissen] zijn documenten over Khayyam opgenomen. Een groot deel van deze documenten bevat foute en onware feiten over Khayyam. Ze zijn vaak geschreven uit fanatisme en bevatten valse verhalen en legendes. De in deze artikelen opgenomen gegevens staan vaak ver af van de ware en werkelijke Khayyam. In dit boek worden deze documenten buiten beschouwing gelaten.

Het enige belangrijke document dat men over de oorspronkelijke kwatrijnen van Khayyam in bezit heeft, is 'Moenes al-Ahrar' [hartsvriend van de vrijgevingen]. Dit document bevat dertien kwatrijnen en is in het jaar 1340 [= islamitische jaartelling: 741]

op papier gezet.

Deze dertien kwatrijnen zijn aan het slot van de Rozan-editie opgenomen en in Berlijn gedrukt onder de nummers: 8, 10, 27, 29, 41, 45, 59, 62, 64, 67, 93, 115 en 127. Ze hebben een historische betekenis en komen overeen met de geest, filosofie en schrijfwijze van Khayyam. Bovendien betreffen de kritieken van de auteur van het boek 'Mersad al-Ebad' [= monitor van de onderwerpen] deze dertien kwatrijnen. Derhalve bestaat er weinig twijfel over de authenticiteit van deze dertien kwatrijnen en de twee kwatrijnen uit 'Mersad al-Ebad' [= monitor van de onderwerpen]. Eén van die twee kwatrijnen is te vinden onder de voornoemde dertien kwatrijnen, te weten: kwatrijn nummer 10. Zodoende blijft er geen twijfel over het feit dat deze twee kwatrijnen authentiek werk zijn van Khayyam. Tevens wordt hiermee vastgesteld dat de dichter van deze gedichten zowel een onafhankelijke filosofie en denkwijze als een eigen stijl bezat. Zo begrijpt men dat men met een materialistische en naturalistische filosofie te maken heeft. Hierdoor kan men met absolute zekerheid vaststellen dat deze veertien kwatrijnen door de dichter Khayyam zijn gemaakt. Tevens kan men deze veertien kwatrijnen als maatstaf gebruiken om andere kwatrijnen van Khayyam te herkennen en te onderscheiden. Derhalve vormen de voornoemde veertien kwatrijnen een fundamenteel document voor dit boek. Ieder kwatrijn dat een twijfelachtig woord

of een twijfelachtige insinuatie of een mystieke term bevat, kan niet als een kwatrijn van Khayyam erkend worden.

Er is echter nog een probleem dat opgelost dient te worden. Dit probleem luidt: Khayyam heeft, gezien zijn leeftijd, een aantal keren zijn gedachten en standpunten veranderd. In de beginfase van zijn leven was hij een nonchalante, wijn drinkende, heidense en afvallige persoon. In de eindfase van zijn leven trof hem de gelukzaligheid alsnog een weg naar God te vinden. Het verhaal gaat: "Op een avond, toen Khayyam op het balkon wijn aan het drinken was, waaide het hard. Hierdoor viel zijn wijnkruik op de grond, brak en de wijn liep over de vloer. Khayyam werd hierdoor zo woedend dat hij luid tot God riep:

'Heere, U brak mijn wijnkruik, zonder meelij!
Heere, U sloot de deur van het genot voor mij,
de wijn stroomde weg, het feest was voorbij!
Heere, zijn U en ik soms dronken, allebei?'

Hierop werd ook God woedend en maakte de kleur van het gezicht van Khayyam zwart.

Khayyam sprak opnieuw tot God:

'Wie is zonder zonde in deze wereld, zeg het mij!
Wie heeft ooit zonder zonde geleefd? Zeg het mij!
Ik doe kwaad; Jij bestraft mij met kwaad en treiterij;
Wat is dan het verschil tussen Jou en mij? Zeg het mij!'

Toen Khayyam dit gezegd had, vergaf God hem en zijn gezicht werd weer stralend. Zijn hart werd met goddelijke genade verlicht.

Hierop zei Khayyam: 'O God neemt U mij tot U!'

En de vogel van de geest verliet het lichaam van Khayyam."

Dit wonderbaarlijke, maar lachwekkende fabeltje, behoort tot de scheldwoorden die Najmoddin Razi aan Khayyam heeft geschonken. Het is niets anders dan een kinderachtig fabeltje dat amateuristisch uit de duim is gezogen.

De vraag is of men het volgende kan aannemen: Een dichter die veertien kwatrijnen heeft gemaakt op sterke filosofische grondvesten, waarin hij met duizenden op- en aanmerkingen het hele bestaan en de hele geschiedenis, met alles daarop en daaraan, belachelijk maakte, zou aan het eind van zijn leven in tranen uitbarsten? Is het aannemelijk dat zo iemand die altijd God in al zijn gedichten hard veroordeelde, tot Hem zou gaan en in vrome taal vergiffenis vragen, wat alleen maar de geestelijken en de religieuze voorgangers doen? Nee is het antwoord. Wellicht heeft één van de vrienden of volgelingen van de dichter deze fabel uit de duim gezogen om de grote schat van deze dichter te kunnen beschermen. Wellicht heeft de maker van dit verhaal gedacht dat als iemand deze kwatrijnen

zou lezen, hij deze heidens en dus onaanvaardbaar zou achten. Dan zal hij deze kwatrijnen doen vernietigen. Daarom dacht degene dat als hij zo'n verhaal over Khayyam zou maken, de fanaten zouden denken dat Khayyam vergeving van God had ontvangen. Zodoende zouden de kwatrijnen van Khayyam ongedeerd blijven.

Een andere legende die ook beroemd is, luidt als volgt: De moeder van Khayyam smeekte voor hem na zijn dood om vergiffenis van God. Zij huilde onophoudelijk en smeekte om genade voor haar zoon. Op een nacht droomde zij over haar zoon Khayyam. In deze droom zei Khayyam het volgende kwatrijn voor haar op:

'O, jij die tot as bent verbrand, heel snel,
je bent brandbaar, brandstof voor de hel.
Zeg je aardse bestaan voorgoed vaarwel,
Gods genade is niet te koop, begrijp je wel!'

Gezien dit kwatrijn kan men het volgende zeggen: Het talent van Khayyam verminderde na zijn dood. Want toen hij leefde maakte hij geen dergelijk vaag en laaghartig kwatrijn, dat alleen een islamitische geestelijke kan maken.

Over Khayyam bestaan dus veel van dergelijke fabeltjes en verhaaltjes. Indien ze allemaal bij elkaar worden gebracht, dan heeft men een grote encyclopedie vol spotverhalen.

Het belangrijke punt dat men echter niet uit het oog moet verliezen, is het volgende: Het effect van de uitmuntende gedachten van Khayyam op een laaghartig milieu, waar bijgeloof heerste, was enorm. Hierdoor leert men Khayyam beter kennen en herkennen. Het oordeel van het gepeupel, de soefi's en de dichters van de derde en vierde klasse, die allemaal aanvallen op Khayyam pleegden, is niet van belang. Zij vielen Khayyam van oudsher aan. Wellicht is één van de redenen waarom de kwatrijnen van Khayyam met vele tegenstrijdige gedachten gepaard gaan, het volgende: Er waren groepen van wie het bestaan door de gedachten van Khayyam gevaar liep. Die groepen spaarden niets en niemand om Khayyam en vooral zijn gedachten kapot te maken. Maar men zal op grond van de kwatrijnen van Khayyam zelf laten zien dat zijn gedachten, zijn handel en wandel altijd op één lijn zaten, vanaf zijn jeugd tot zijn ouderdom. Deze dichter volgde een bepaalde en vastomlijnde filosofie. Zijn gedachten bleven vast en in zijn gedachten was geen ruimte voor twijfel. Er was geen spoor van berouw of spijt, evenmin was er verandering te bekennen in het doen en laten van Khayyam.

In de jonge jaren stelde de dichter Khayyam met verbazing de volgende vraag:

'Waarom heeft de Gezichtenmaker mij in den beginne gemaakt?'

De probleemstelling is natuurlijk en soepel en brengt de diepe en grote gedachten erachter, die speciaal tot Khayyam toebehoren, over. Het kwatrijn luidt als volgt:

‘Mijn uiterlijk is mooi, vertederend en kleurrijk,
ik ben een tulp met de gestalte van een eik,
het is mij nog een raadsel in dit feestelijke rijk
waarom de Schilder mij gemaakt heeft uit slijk.’

Khayyam ervoer sinds zijn jonge jaren het leven als bitter en onaangenaam. Hij vond de bittere wijn het beste middel tegen zijn pijn, zoals uit het volgende kwatrijn blijkt:

‘Nu is de tijd van mijn jongelingsjaren,
ik drink op mijn triomf, zonder bedaren!
Is de wijn bitter, zijn smaak is te verklaren:
wijn is mijn leven, het is bitter met gevaren.’

In het volgende kwatrijn verkondigt Khayyam zijn spijt over het voorbijgaan van de jeugd:

‘Helaas sloeg het vreugdeboek van de jeugd dicht;
de verse lente van het leven is thans uit het zicht.
Ik hoorde van mijn jeugdvogel geen zanggedicht,
van zijn komen en gaan, kreeg ik nimmer bericht.’

De dichter besluit op zijn oude dag met bevende handen de wijnelk te nemen. Indien Khayyam in

een beter leven in een andere wereld geloofde, zou hij vanzelfsprekend berouw moeten tonen voor zijn oude leven en vervolgens zou hij alle genot en plezier bewaren voor de volgende wereld.

In het volgende kwatrijn ziet men de treurnis van een materialistisch filosoof die in de laatste momenten van zijn leven de schaduw van de dood ervaart. Hij wil zichzelf een hart onder de riem steken, maar niet met religieuze fabeltjes. Hij zoekt in de wijn naar dat hart, om dit zichzelf onder de riem te steken:

'Ik laat alle vroomheid en godvrezendheid achter mij,
op mijn oude dag ga ik naar het wijnhuis, heel blij.
De beker van mijn levensloop is de zeventig voorbij,
als ik nu niet drink, wanneer dan wel? Zeg het mij!'

Indien men de zaak aandachtig bekijkt, zal men zien dat de wijze van denken, de architectuur, de taal en de filosofie van de dichter van de voorgaande vier kwatrijnen, die in verschillende levensfasen zijn gemaakt, één en dezelfde is. Daarom kan men helder en met zekerheid stellen dat Khayyam vanaf zijn jonge jaren tot en met zijn dood een materialist was. Hij was een pessimist en een twijfelaar (althans, hij was slechts in zijn kwatrijnen zo).

Hij had een tragische toon. Behalve de dichter van die veertien kwatrijnen kan geen andere dichter de voornoemde vier kwatrijnen gemaakt hebben.

Het literaire en filosofische inzicht van Khayyam was in al die kwatrijnen onveranderlijk. Slechts in de laatste fase van zijn leven bekeek hij de onvermijdelijke gebeurtenissen van het leven met een deterministische, wanhopige blik. Het pessimisme dat optimistisch lijkt, is de keuze van Khayyam in deze levensfase.

Kortom: Deze liederen met vier regels zijn klein, maar rijk aan betekenis. Indien slechts tien van deze kwatrijnen overgebleven waren, zou men alleen al op grond daarvan kunnen vaststellen welke denkmethode de dichter hanteerde bij de belangrijke filosofische vraagstukken. Aan de hand van die kwatrijnen kon men dan zijn manier van denken ontcijferen. Op basis van deze nauwkeurige vaststelling kan men dus herkennen welke van de enorme hoeveelheid van kwatrijnen die aan Khayyam wordt toegeschreven, werkelijk van Khayyam zijn. Is dit een simpel werk?

De Russische oriëntalist Jokofski zegt, op grond van een lijst die hij heeft opgemaakt, het volgende: "Er zijn 82 kwatrijnen die van Khayyam zijn. Deze kwatrijnen heb ik bijeen gebracht." Daarom bevat de lijst van kwatrijnen van deze Jokofski ook kwatrijnen die aan andere dichters worden toegeschreven. Deze Jokofski stelde later het aantal kwatrijnen bij tot honderd. Maar ook dit aantal is niet te vertrouwen, want de voornoemde oriëntalist heeft zijn lijst opgesteld conform de verklaringen van biografieschrijvers. Deze biografieschrijvers maak

ten vaak fouten. Zij schreven sommige kwatrijnen aan Khayyam toe, terwijl deze van andere dichters waren. Of zij telden sommige kwatrijnen van Khayyam niet onder zijn kwatrijnen. Een ander probleem hierbij is het volgende: De welsprekende inspiratie, de heldere taal, het duidelijke en rijke gedachtegoed en de nauwkeurige filosofie van Khayyam, die men van hem kent, stelt ons in staat om met zekerheid het volgende te zeggen: Men bezit veel meer kwatrijnen die aan Khayyam worden toegeschreven, dan de kwatrijnen die Khayyam zelf werkelijk heeft behouden. Hij heeft wellicht gedurende zijn leven vele kwatrijnen bijgewerkt, heeft sommige vernietigd en heeft van enkele een afkeer gehad.

Naast de nonchalance en de fouten van de kopie-makers, zijn de woorden van Khayyam, naar hun eigen smaak, veranderd. Er zijn tevens veranderingen en wijzigingen aangebracht in gedeelten van de kwatrijnen. Deze zijn met opzet aangebracht door religieuze mensen en mystici. Bijvoorbeeld: De volgende regel van een beroemd kwatrijn van Khayyam is in verschillende vormen gepubliceerd:

‘Zoek vreugde, de opbrengst van het hele leven is maar één moment!’

Echter, in bijna alle exemplaren staat deze zin als volgt:

‘Zoek geen vreugde!’

De architectuur van het gedicht en het onderwerp laten tegengestelde zaken zien.

Het feit dat de gedachten van Khayyam anti-soefi en anti-religieus waren, maakt het onderscheid tussen zijn kwatrijnen en die van anderen moeilijk. Iedere geestelijke die een kan wijn in zijn keelgat heeft gegoten en hierover een kwatrijn heeft geschreven, heeft dit kwatrijn aan Khayyam toegeschreven uit angst voor afvalligheid.

Daarom kennen de kwatrijnen, waarin Khayyam over het drinken van wijn en het bedrijven van de liefde met de minnaressen vertelt, geen filosofische kant. In deze kwatrijnen bevinden zich geen onbeschofte onderwerpen en/of zaken die een gevolg zijn van onervarenheid, evenmin zaken die ontstaan zijn door het gebruik van opium.

Men kan met een bepaalde zekerheid de woorden die een subjectieve betekenis dragen of woorden die te groot zijn uit de kwatrijnen van Khayyam verwijderen.

Is het niet verbazingwekkend dat wij in de gewone en gebruikelijke bundels die onder de naam van Khayyam worden gepubliceerd het volgende kwatrijn aantreffen:

‘Jij, die hebt gekozen voor Zaratoestra’s leer
en de islam voorgoed hebt verlaten, met afkeer,
hoe lang wens je nog wijn en vrouwen zo teer?
Hou er mee op, anders doden ze je zondermeer!’

Is dit kwatrijn met een bedreigende toon in de tijd van Khayyam gemaakt? Heeft men geprobeerd om Khayyam te doden? Hierbij kan men een vraagteken plaatsen, want de structuur van dit kwatrijn lijkt moderner te zijn dan gebruikelijk was in de tijd van Khayyam. In ieder geval toont dit kwatrijn het oordeel van de maker over Khayyam. Tevens laat dit kwatrijn zien hoe de echte kwatrijnen van Khayyam met die van anderen verward kunnen worden.

In ieder geval was het bijna onmogelijk om een juist en definitief oordeel uit te spreken over de kwatrijnen van Khayyam. Er werd echter een verzameling van dertien kwatrijnen gevonden. Deze verzameling was het boek "Moenes al-Ahrar" [= metgezel van bevrijde mensen]. Na deze vondst kon men enigszins vaststellen welke liederen van Khayyam waren.

Een maatstaf waarmee men onderscheid kan maken tussen de kwatrijnen van Khayyam en de andere kwatrijnen is de volgende: Er waren sommige dichters die hun kwatrijnen conform de smaak en de manier van Khayyam maakten. Zij probeerden hem na te doen, maar hun welsprekendheid stond op verre afstand van die van Khayyam. Hun grote en enorm uitgebreide welsprekendheid kwam tekort in vergelijking tot die van Khayyam. Indien men een kwatrijn tegenkomt dat niet met de smaak en de stijl van Khayyam overeenkomt, kan men met enige zekerheid zeggen dat dit kwatrijn

niet aan Khayyam toebehoort. Zijn kwatrijnen zijn simpel, volledig en gemakkelijk te begrijpen. Deze kennen een volmaakte welsprekendheid. Zijn kwatrijnen zijn wat betreft ironie en spot, zeer scherp en nemen geen blad voor de mond. Hieruit kan worden geconcludeerd, dat ieder kwatrijn dat een zwakke gedachte draagt in een onnatuurlijke en wanordelijke vorm, niet aan Khayyam toebehoort. De handel en wandel van Khayyam, zijn filosofische manier van doen, zijn vrije gedachten, zijn zoete en ongedwongen schrijfstijl, vormen een maatstaf voor de herkenning van zijn kwatrijnen. Voorlopig schrijft men deze liederen aan Khayyam, de astronoom en wiskundige, toe. Omdat er geen andere eiser voor deze liederen bestaat, erkent men Khayyam als de maker van deze liederen. Indien er zich een andere eiser zou melden, gaat men bekijken of deze liederen aan de geleerde sterrenkundige Khayyam toebehoren of aan een ander persoon. Bij het herkennen van de kwatrijnen moet men de manier van denken en de filosofie van de dichter in acht nemen.

Filosoof Khayyam

De filosofie van Khayyam zal haar versheid nooit kwijtraken. Khayyams liederen lijken klein, maar zijn rijk. Ze zijn verzadigd van belangrijke en duistere filosofische vraagstukken. Deze vraagstukken hebben de mens in verschillende periodes bezig gehouden. De mens stond en staat radeloos tegenover deze vraagstukken. De mens dwaalt met de gedachten die hem zijn opgelegd. De mens doolt met de raadselen waarop hij geen antwoord heeft. Khayyam is de vertolker van deze geestelijke martelingen. Zijn kreten zijn de reactie op de pijnen, zorgen, angsten, hopen en teleurstellingen van miljoenen mensen, die voortdurend worden gepijnigd door het denken. Khayyam probeert in zijn liederen al deze problemen, raadselen en vragen te verwoorden en op te lossen. Achter boos en angst-aanjagend gelach, vertolkt hij religieuze en filosofische vraagstukken, waarmee hij een voelbare en verstandige uitweg zoekt voor die vraagstukken. Kortom: De liederen van Khayyam vormen een spiegel. Iedereen, zelfs een onverschillig persoon en nietsdoener, ziet een deel van zijn gedachten in

deze spiegel terug. Iedereen treft tot zijn schrik een deel van zijn teleurstellingen en wanhoop aan in deze spiegel. De kwatrijnen van Khayyam vormen de basis van een filosofische school. Vandaag de dag hebben deze kwatrijnen de aandacht van natuurwetenschappers. Hoe ouder de bittere en droge wijn van Khayyam wordt, hoe sterker de roes die deze wijn schenkt. Daarom zijn de kwatrijnen van Khayyam overal in de wereld welkom en worden zij door allerlei rassen en volkeren tot zich genomen.

De gedachten van Khayyam zijn terug te vinden bij de grootste dichters en filosofen van de gehele wereld en van alle tijden. Geen van deze grootheden is echter te vergelijken met Khayyam. Hij is in zijn stijl de aanvoerder van alle geleerden aller tijden. Het zwaarwichtige gezicht van Khayyam lijkt meer op dat van een filosoof en dichter van het kaliber van Lucretius, Epicurus, Goethe, Shakespeare, Chopin en vergelijkbare grootheden.

Om achter de gedachten en de filosofie van Khayyam te komen, moet men zijn kwatrijnen bestuderen. Zijn gedachten en filosofie verbergen zich achter de woorden die Khayyam in zijn kwatrijnen heeft verwerkt. Behalve deze woorden heeft men geen andere middelen. Het privéleven, de sociale omgang en andere gegevens van dien aard over Khayyam zijn onbekend. Men weet niets omtrent zijn opvoeding, erfelijke eigenschappen, wetenschappelijke opleiding en filosofische scholing. Er

zijn een paar wetenschappelijke, filosofische en literaire werken van Khayyam achtergebleven. Deze manuscripten helpen ons echter niet om zijn mentale gesteldheid vast te stellen. Slechts de kwatrijnen van Khayyam openen een deur naar zijn verborgen gedachten en naar de hoeken van zijn hart. De manuscripten die hij ter gelegenheid van een zaak heeft opgesteld of de stukken die hij in opdracht heeft geschreven, helpen ons hierbij niets. Deze zaken ruiken soms naar verheerlijking en soms naar hypocrisie. Deze werken ontsluiten zijn filosofie niet.

De eerste gedachte die men in de kwatrijnen van Khayyam tegenkomt, is de volgende: De dichter heeft een buitengewone moed en bravoure. Hij spreekt ongenadig en zonder enige vrees over zijn gedachten. Hierbij twijfelt hij niet en is hij vastberaden. Hij is het niet eens met de miserabele gedachten van zijn tijdgenoten, evenmin met hun opgelegde filosofie en godsdienst. Hij wijst resoluut al hun beweringen en gedachten af.

In het boek "Akhbar al-olama bè akhbar al-hokama" [= Berichten van de geleerden in de berichten van de wijzen] dat in het jaar 1248 [= islamitische jaartelling: 646] is geschreven, wordt het volgende over de gedichten van Khayyam weergegeven: "... De aard van de gedichten van Khayyam is voor de sharia [islamitische theologie, wetgeving] als een bijtende slang. Deze Khayyam is één van de schakels van de ketting van het heidendom.

Toen de mensen in de gaten hadden dat Khayyam hun religie bespotte, wilden ze hem aanpakken. De mensen wisten toen wat in zijn hart leefde. Hij vreesde toen voor zijn leven en stopte met zijn bijtende taal. Hij gebruikte zijn pen niet meer als voorheen en ging op bedevaart naar Mekka. Hij biechtte tijdens deze bedevaart de onreine geheimen van zijn hart op. Hij heeft beroemde gedichten gemaakt waarin hij zijn hartsgeheimen heeft prijsgegeven. Zijn woorden hebben zich verscholen achter poëtische gordijnen. De diepste geheimen uit zijn binnenste zijn duister en heidens."

Derhalve moet Khayyam een bijzondere mening gehad hebben over het bestaan en het heelal en een eigen filosofische smaak. Men moet echter leren zien hoe zijn gedachten eruit zien. Uit zijn gedachten begrijpt de lezer dat de maker van deze kwatrijnen alle religieuze vraagstukken met een spottend oog bekeek. Hij behandelde de theologen en de religiekeners in zijn tijd minachtend en maakte hen belachelijk. Hij was van mening dat deze mannen praatten over zaken waar ze niets van af wisten. Het werk van Khayyam is de rebellie van de Arische geest tegen de Semitische religieuze gedachten. Wellicht is het werk van Khayyam zijn wraak op zijn laaghartige omgeving en de fanatici uit zijn tijd. Wellicht had Khayyam een afkeer van zijn tijdgenoten. Het is duidelijk dat een filosoof als Khayyam, met zijn vrije en exacte gedachten, de geboden niet blindelings kon aanvaarden. Voor

hem was het onmogelijk om de vervalste, opgelegde en onlogische orders van de theologen te accepteren en in hun legenden en losse verhaaltjes te geloven. Hij behoorde niet tot degenen die in de val van die theologen werden gelokt. De religie was voor Khayyam niets anders dan een complex van opgelegde geboden. Deze moesten zonder enig waarom geaccepteerd en verwezenlijkt worden. Zelfs over een geringe zaak mocht men niet twifelen of daarbij een vraag stellen. Die theologen vormden als het ware een groep wachters die deze geboden moesten bewaken. Zij gebruikten het gewone volk als middel. Zij profiteerden van het volk. Khayyam bekeek al deze zaken met spottende ogen. Hij was een grote ongelovige ten opzichte van al die onzin. Hij wilde praktisch in zijn eentje ontdekken hoe gebeurtenissen tot stand kwamen. Hierbij gebruikte hij de methode van these, antithese en synthese. Hij was bezig met belangrijke zaken, zoals de dood en het positieve leven. Hij probeerde de zaken via logica en voelbare ervaringen te begrijpen en te beoordelen. Hij probeerde via de wetenschap en de menselijke praktijk de dagelijkse problemen op te lossen. Daarom werd hij uiteindelijk een onpartijdige toeschouwer van de gebeurtenissen in het leven en het bestaan.

Khayyam, net als de meeste geleerden van zijn tijd, beperkt zich niet alleen tot zijn eigen gevoelens en hartgrondige beoordelingen. Hij, in de hoedanigheid van voortreffelijk wetenschapper, bouwt al

zijn logica en redeneringen op conform zijn eigen waarnemingen. Het is duidelijk dat vandaag de dag het bewijzen van het onzin-zijn van de godsdienstige legenden en verhaaltjes geen heldendaad is. Want vandaag de dag zijn de wetenschap en de kennis dusdanig ontwikkeld dat dergelijke zaken gemakkelijk te ontkrachten zijn. Maar in de tijd van Khayyam en in zijn fanatieke omgeving was zijn werk een grote heldendaad. Zijn werk verheft hem tot een zeer bijzonder fenomeen in de menswetenschappen.

Khayyam heeft in zijn wetenschappelijke en filosofische boeken en manuscripten, die hij in opdracht of op verzoek van de grootheden opstelde, een onpartijdige positie ingenomen. Hij gaf geen commentaar op religieuze zaken. Zo beschermde hij zijn eigen hoofd. Maar nietemin kunnen wij hier en daar, tussen de regels door, sporen en soms opmerkelijke commentaren over het tegenstrijdig zijn van religieuze verhalen zien. Bijvoorbeeld in het boek "Nowroez-nameh" [= Het boek van de nieuwe dag (Nieuwjaarsdag)] staat het volgende op pagina 4: "Op bevel van de Almachtige God veranderen de statuten en gesteldheden van de wereld. Er kwamen nieuwe fenomenen tot stand. De verandering is een zaak die voortdurend en overal geschiedt: Het bestaan draait en alles draait mee." Wordt uit de laatste zin van Khayyam niet het volgende bekende begrip gehaald: "Adaptation du milieu" [= voortdurende verandering ofwel evolu-

tie]? Khayyam ontkende dat God de zaken apart en afzonderlijk van elkaar heeft geschapen. Hij was van mening dat zaken door voortdurende beweging tot stand komen, mits het milieu er klaar voor is. Niet zo lang geleden bracht de evolutietheorie een grote revolutie in de wetenschap in het westen teweeg. Is deze vaststelling van Khayyam bijna 850 jaar geleden niet een bewijs van zijn grote talent? In hetzelfde boek staat op pagina 3: "En de Almachtige God schiep de zon uit het licht. De Almachtige voedde de hemelen en de aarden met de zon." Dit bewijst dat wij niet alleen met een filosoof en dichter te maken te hebben, maar ook met een natuurkundige van groot formaat.

Maar Khayyam hanteert geen voorzichtigheid en geheimzinnigheid in zijn liederen. Hierbij past hij zich helemaal niet aan aan zeden en gewoonten. Zijn liederen zijn de geestelijke wonden van Khayyam. In zijn liederen buigt hij niet voor de fundamenten van de zeden en gewoonten van zijn omgeving die door houtworm helemaal zijn uitgehold. Integendeel, hij gebruikt de logica om alle lachwekkende hoeken en gaten van die gedachten te onthullen. De oorlog van Khayyam tegen het bijgeloof en de onzinnigheid van zijn omgeving vindt plaats in al zijn liederen. Zijn bittere en bijtende lach richt zich tot de theologen, devoten en heiligen. Hij doet dit met groot meesterschap en enorm vakmanschap. Khayyam bezorgt hen de genadeslag met zijn liederen. Zijn werk is uniek en

kent zijn gelijke niet. Khayyam maakt alle zaken na de dood belachelijk en behandelt deze spottend. Hij stelt zijn satire en twijfel ten toon in zijn liederen met gebruikmaking van deze vormen:

“Er wordt gezegd: ...”

“Men heeft mij verteld: ...”

“Men zei: ...”

Een aantal voorbeelden hiervan:

“Men zegt: ‘Er zullen een Hemel en veel engelen zijn ...’ (88)

“Men zegt mij: ‘De Hemel is heerlijk met zijn engelen ...’ (90)

“Men vertelt mij: ‘O jij dronkaard, let wel: de Hel wacht op jou ...’ (87)

In de tijd van Khayyam werd de mens als spiegel van de schoonheid van God en de hoge bedoeling van de schepping beschouwd. De sterren waren de vertegenwoordigers van de mensen en het lot van de mens werd bepaald door de beweging of de stilstand van de sterren. Hemel en aarde en wat er nog meer was, waren bedoeld om de mens te dienen. Zelfs waren de Hemel en de Hel geschapen om de mens te belonen of te straffen. De mens was het voorbeeld van de schepping en Zijn vertegenwoordiger op aarde. Hierover heeft een dichter uit die tijd, te weten Baba Afzal, het volgende geschreven:

‘De hemelen, de elementen, de planten en de dieren worden duidelijk weerspiegeld in onze manieren.’

Khayyam, met zijn materialistische en wetenschappelijke logica, ziet de mens niet als de spiegel van de Hemel. Volgens hem zijn de geboorte en de dood van een mens net zo onbelangrijk als die van een vlieg:

‘Weet je waarmee jouw bestaan kan worden geduid:
Er vloog een vlieg de kamer in en hij vloog er zo
weer uit.’ (41)

Heeft Khayyam bij zijn ontkenning en het bespotten van de geloofsgeboden van theologen en religieuze schoolmeesters een andere uitweg aangeboden? Heeft hij een oplossing voor de vraagstukken van het bovennatuurlijke gevonden?

Khayyam heeft tijdens zijn studie en onderzoek begrepen dat het verstand en het begrip van de mens beperkt zijn. Volgens hem weet men weinig over waar de mens vandaan komt en waar hij heen gaat. Khayyam is van mening dat niemand hierover iets weet. Volgens hem zijn degenen die beweren hierover het laatste woord te hebben niets anders dan kletsmajors. Zij zijn bezig om zichzelf en anderen te misleiden. Khayyam is van mening dat niemand de geheimen van het begin ooit zal ontcijferen. Niemand heeft dit ooit ontcijferd. Er is geen behoefte om dit te ontcijferen, want dit heeft geen invloed op ons bestaan. Wat belangrijk is, is ‘het zijn’ dat wij al bezitten. Het is niet belangrijk

of de wereld altijd geweest is of ooit tot stand is gekomen. De ontcijfering hiervan zal geen enkel probleem van ons oplossen. Khayyam schrijft hierover het volgende:

‘Of de wereld eeuwig is of niet, of er vijf zintuigen zijn
en vier elementen, interesseert mij niet, geef me wijn!’

(93)

Het is niet onze zaak om ons kostbare en eenmalige leven te besteden aan de discussie over vijf zintuigen en vier elementen. De mens moet derhalve zijn tijd niet in hoop en vrees aan onzin besteden. Wat hierover tot nu toe is gezegd, is onzin, het zijn fabeltjes. Het raadsel van het heelal wordt niet door de wetenschap en vooral niet door de religie opgelost.

Met dergelijke zaken hebben wij nog nooit enige waarheid kunnen bereiken. Achter deze aarde, waarop wij leven, bestaat noch geluk, noch straf. Verleden en toekomst zijn twee ‘niet zijn’. Ons ‘zijn’ bevindt zich tussen twee ‘niet zijn’. Het ‘niet zijn’ bestaat aan het begin en aan het einde van alles. Daarom moeten wij ons eenmalig leven waarderen en dit niet uit onze hand laten weg nemen. We moeten ons leven leven. We moeten dit ook met enige haast doen. Volgens Khayyam ijsberen duizenden silhouetten naast de groene landschappen in de maneschijn. Deze weerspiegelen zich in de wijnbeker, gevuld met purperrode wijn.

De melodie van de harp, de schone kasteleinse en de verse rozen vormen de enige waarheid van het leven. Het leven gaat angstaanjagend snel voorbij. Vandaag moet men genieten en vreugdevol zijn. Niemand heeft ooit morgen gezien. In het volgende kwatrijn schrijft Khayyam:

‘Geniet! De bedoeling van het bestaan is dit!’

Khayyam gelooft dat er tegenover de voelbare en materialistische waarheden, nog maar één grotere waarheid bestaat. Deze waarheid is het bestaan van het kwaad. Het kwaad triomfeert. Het determinisme van Khayyam komt wellicht door zijn werk als astronoom en materialistisch filosoof. Het effect van zijn wetenschappelijke opvoeding is aan de groei van zijn filosofie helder te zien. Volgens Khayyam draait de blinde en dove natuur door. De hemelen zijn leeg en er is geen helpende verlosser:

‘Vervloek het bestaan nooit, want: Op het gebied
van de logica
is het bestaan zelf nog radelozer dan de kinderen
van Adam en Eva!’ (34).

Het bestaan is zwak en kan niets verrichten. Als het bestaan wel kracht bezat, had het zijn eigen draaiende beweging stopgezet. Hierover schrijft Khayyam het volgende:

‘Als ik enige invloed had op mijn levensloop,
dan had ik mijzelf bevrijd uit deze toverknoop.’

(33)

Khayyam beoordeelt het bestaan conform de theorieën van de sterrenkunde van zijn tijd. Hij verbeeldt het gevoel van de harde wetten van de veranderingen die gelden voor de fenomenen in de ruimte. Zijn werk is het resultaat van een nauwkeurige bestudering van de sterren en de ordelijke wetten die hiervoor gelden. Hierdoor staat ook ons leven onder invloed van de harde wetten van de draaiing van het heelal en de sterren. Khayyam geloofde niet in het lot, vooral niet in het door de religie voorbestemd lot. Hij pleegt rebellie tegen een voorbestemd lot. Dit veroorzaakt bij hem een soort pessimisme. Khayyam klaagt vaak de draaiende beweging van het bestaan aan, hij klaagt God niet aan. Uiteindelijk kwam Khayyam tot de volgende conclusie: Alle sterren zijn onheilspellend en er bestaat geen ster van het geluk. Hij schrijft:

‘De sterren vermeerderen niets, behalve het verdriet.’

(28)

Khayyam citeert in zijn boek “Nowroez-nameh” [= Het boek van de nieuwe dag (Nieuwjaarsdag)], het volgende: “... En er werd gezegd dat ieder goed en ieder kwaad, dat door het effect van de sterren op aarde rust, een wil en bepaling van God is. Het

onheil dat een persoon hierdoor treft, is het lot van deze persoon.”

Nezami Arouzi schrijft het volgende verhaal over Khayyam: “Koning Malekshah vroeg aan Khayyam om het weer te voorspellen. Khayyam moest voorspellen of het weer gunstig was voor de jacht of niet. Khayyam stelde zijn voorspelling op volgens de kennis van de meteorologie.” De voorspelling van Khayyam kwam precies uit. Nezami Arouzi schrijft verder: “Hoewel ik de uitspraak van de geleerde Omar Khayyam zelf vernam, was ik er ook zelf getuige van, dat hij niet in de bepalingen van de sterren geloofde.”

Er wordt een boek over de bepalingen van de sterren toegeschreven aan Khayyam. Dit boek heet “Lawazem al-amkaneh” (= De ingrediënten die aan de plaatsen toebehoren)

Khayyam schrijft het volgende kwatrijn over de redenen van de schepping, met inachtneming van de effecten van de Vier Elementen en de Zeven Sterren:

‘O Adamskind, het resultaat van vier en zeven,
de vlammen van deze elf verbranden jouw leven.’
(29)

Zoals eerder is aangegeven was het pessimisme van Khayyam een overblijfsel uit zijn jonge jaren.

Het kwatrijn (nummer 16) getuigt hiervan. Het pessimisme heeft Khayyam nooit verlaten. Eén van de kenmerken van de gedachten van Khayyam is zijn voortdurende verdriet en somberheid die gepaard gaan met dood en nihilisme.* Ondanks de uitnodiging van Khayyam tot vreugde en blijheid, laat hij de woorden vreugde en blijheid verstikken. Hij schrijft dat elke vreugde en elke blijheid vergezeld worden door het silhouet van dood, lijkwade, begraafplaats en vernietiging. Volgens Khayyam is de vernietiging veel sterker dan het feest van vreugde en blijheid. Het tenietgaan dwarsboomt de mens bij het genieten en vieren.

Volgens Khayyam doet de natuur haar werk onverschillig en hard. Zij blijft de bemoeienissen van de mens veronachtzamen. De natuur is volgens Khayyam een bloeddorstige voedster. Zij is een dwaze die kinderen baart. Zodra deze kinderen groot zijn, ruimt zij deze kinderen op, koelbloedig, met haar zeis. Volgens Khayyam was het beter geweest als wij nooit geboren zouden zijn. Maar nu we er zijn, moeten wij alles doen om gelukkig

* In het boek "Nowroez-nameh" [= Het boek van de nieuwe dag (Nieuwjaarsdag)], schrijft Khayyam op pagina 9: "Moge de wereld in het hart van niemand zoet smaken!" Op pagina 69 van het zelfde boek schrijft hij: "De mannen hebben de dood ge-
baard."

te worden. Het grootste geluk is spoedig weggaan.
Het onderstaande kwatrijn vertolkt dit:

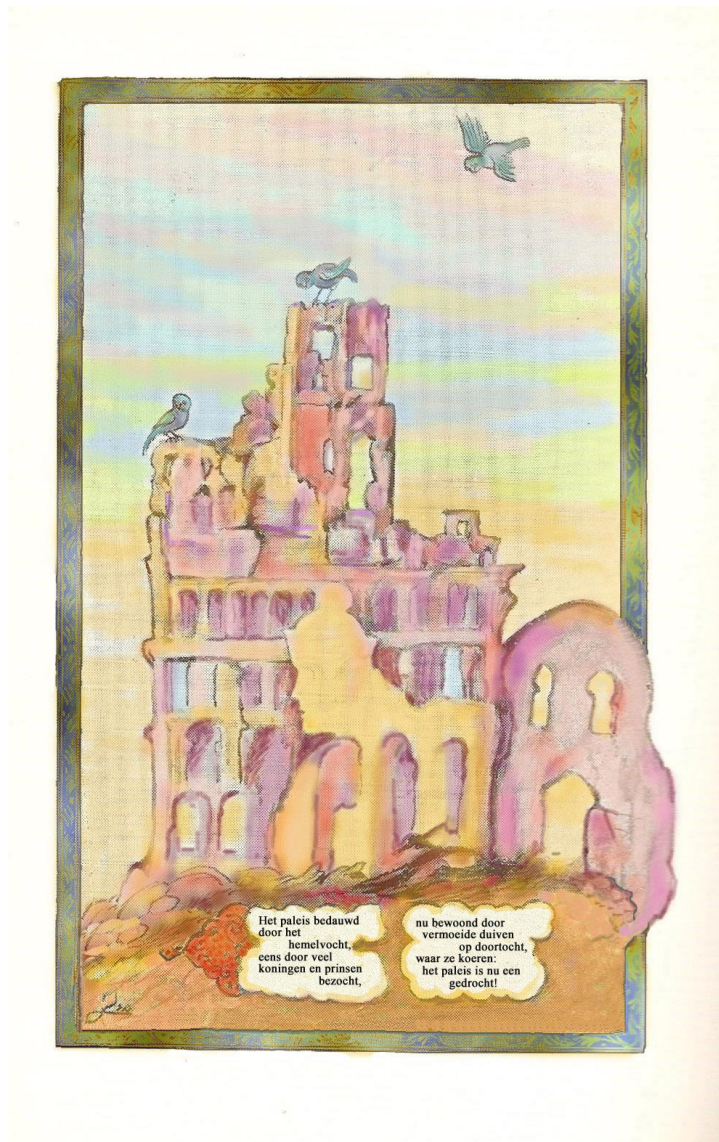
‘Wist een ongeborene wat hem hier wacht
en had hij weet van onze pijn, dag en nacht,
nooit zou hij naar leven hebben gesmacht,
gelukkig is hij die niet wordt voortgebracht!’ (23)*

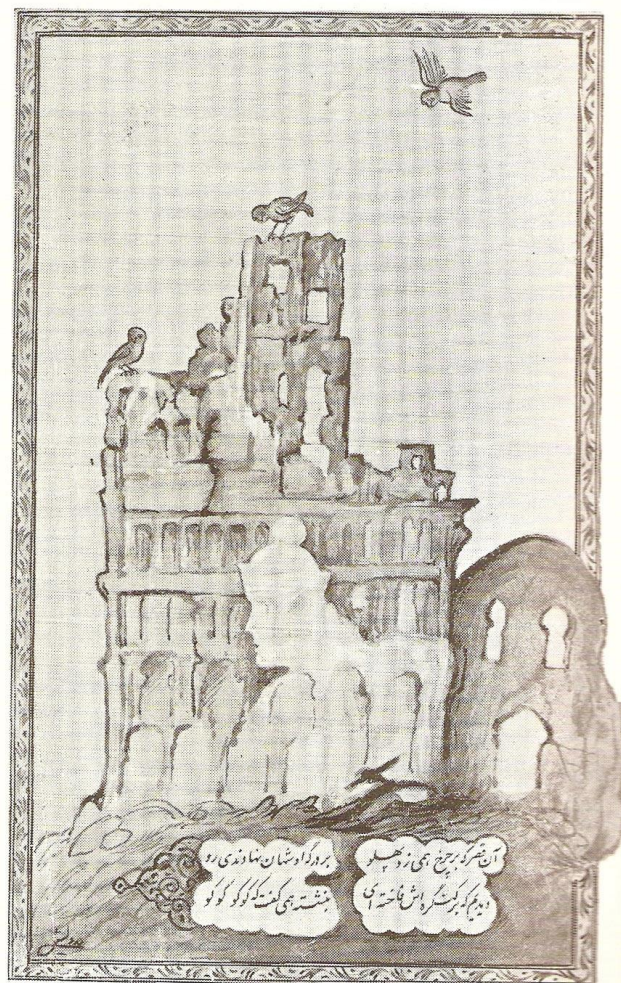
Lijkt deze wens tot vernietiging, die zich in de liederen van Khayyam herhaalt, niet op het Nirvana van Boeddha? In de filosofie van Boeddha is het bestaan ontstaan uit een complex van gebeurtenissen die met elkaar in verband staan. De gebeurtenissen, de veranderingen en het bestaan lijken daarentegen op een wolk en/of op een droom vol met afbeeldingen:

‘De wereld en ons leven zijn maar een droom,
illusie, bedrog en niets dan een luchtstroom’ (190)

De meeste dichters van Iran waren pessimistisch. Hun pessimisme kwam rechtstreeks voort uit hun zienswijze betreffende heftige lusten en mislukkingen. Het pessimisme van Khayyam heeft een

* In de roman “Pahlavi - Herinneringen aan Iran”, zegt minister Gamasp het volgende: “Een gelukkig persoon is degene die niet uit zijn moeder is geboren, dood geboren is en nooit heeft geademd in deze wereld.”

hogere en filosofische lading. Khayyam beschouwt schoonheden als de aanvulling van zijn feest van het genot. Hij beschouwt de schoonheden als versiering en de eer van zijn festijn. In zijn gedichten heeft de wijn altijd een hogere plaats dan de vrouw. De aanwezigheid van de vrouw en de kasteleinse vormt in zijn kwatrijnen de bron van genot, vrij plezier en schoonheid. Voor deze fenomenen reserveert Khayyam geen hemelse plaats. Zij genieten geen speciale en bijzondere plaats. Khayyam geniet van al deze goede en mooie zaken slechts één moment. Wat dit betreft was Khayyam een persoon die de schoonheid aanbad. Hij was een grote aanhanger daarvan. Hij koos, met zijn bijzondere smaak, de zaken die lekker en melodieuus waren en er mooi uitzagen. Hij besteedt een hoofdstuk in zijn boek aan de omschrijving van een schoon gelaat: "... En ik heb dit boek bijeen gebracht voor de omschrijving van de schoonheid en ik heb dit boek beëindigd met woorden over het schone gelaat."

Derhalve klaagt Khayyam niet over de nare gebeurtenissen die in zijn verleden, in zijn persoonlijke leven, hebben plaatsgevonden. Wat dit betreft is hij niet hetzelfde als andere dichters. Hij huilt niet om zijn geliefde die hem heeft verlaten of om zijn gebrek aan geld. De pijn van Khayyam is een filosofische pijn. Hij vervloekt de basis van de schepping conform zijn eigen gevoelens. De rebellie van Khayyam is het resultaat van zijn waarne

mingen. Zijn ervaringen zijn waar te nemen in zijn pijnlijke filosofie. Zijn pessimisme ontwikkelt zich uiteindelijk in een materialistische filosofie. De wil, de gedachten, de beweging en al het overige zijn voor Khayyam iets nutteloos:

‘Weet, de zichtbare materie is slechts lucht,
hemel en aarde zijn een zinloze toevlucht!’ (101)

Het lijkt alsof Chopin ook, net als Khayyam, via zijn pessimistische filosofie het volgende heeft bereikt: “Voor degenen die de status bereiken waarin zij een eigen wil ontkennen, is de wereld, die voor ons werkelijk is, niets, helemaal niets, met al zijn zonnen en heelallen.”

Khayyam had een afkeer van de mensen van zijn tijd. Hij had een hekel aan hen. Hij veroordeelde hun ethiek, gedachten en gebruiken in een scherpe en bijtende taal. Hij heeft op geen enkele wijze de indoctrinatie van zijn samenleving geaccepteerd. Uit zijn Arabische gedichten en uit sommige boeken van hem is zijn haat waar te nemen. De frustratie en het wantrouwen van Khayyam ten opzichte van de mensen uit zijn tijd worden ook in zijn werken gezien. Hij heeft in de inleiding van zijn boek over algebra het volgende geschreven: “Wij zijn getuige van het feit dat de wetenschappers met grote kennis overleden zijn. De groep van wetenschappers is klein en beperkt geworden. De wetenschappers dragen veel pijn. De weinige ken-

ners die er nog zijn besteden al hun tijd en energie, in hun moeilijke leven, aan hun studie en onderzoek om wetenschappelijke ontdekkingen te doen. Maar de meeste van onze wetenschappers ruilen het ware in tegen het valse. Zij gaan niet verder dan huichelarij en schijnheiligheid. Zij gebruiken hun kleine en bescheiden kennis voor lage materialistische doelen. Indien zij iemand tegenkomen die op zoek is naar de waarheid, die oprecht is en al zijn streven besteedt aan het bestrijden van het onware, dan ontkennen zij deze persoon. Zij gaan dan deze eerlijke mens weren en hem in een hoek duwen. Het blijkt dat in alle tijden de personen met twee gezichten, de huichelaars, de hielenlikkers en de schijnheiligen, meer aanzien hebben behaald."

De beroemde 'Diogenes van Sinope' liep eens overdag met een lantaarn door de stad Athene. Hij was op zoek naar een mens. Hij kon niemand vinden. Khayyam verspilt zijn tijd niet aan zulk nutteloos werk. Hij spreekt overtuigend het volgende uit:

'Vlakbij de Pleiade draait een planeet: een koe;
daaronder is ook een koe: onze aarde in armoë;
als je je wijze ogen opent en je kijkt daar naartoe,
dan zie je daartussen veel ezels, vraag niet hoe!'

Er is geen twijfel over dat Khayyam in zijn tijd zeer

onder druk is gezet door de gedachten van het gepeupel, ofwel de mensen van laag niveau. De mensen die op geen enkele wijze voor de liefde, genegeheid, ethiek, menselijkheid en vriendelijkheid opkwamen, stonden allemaal tegenover Khayyam. De meeste schrijvers en dichters hadden de taak en de plicht om propaganda te maken voor gedachten waarin zij zelf niet geloofden. Zij bedrogen en misleidden de mensen. Het volgende is zeer merkwaardig en komt vreemd over: Khayyam had uit het verleden van het land Iran slechts de wil, de sympathie en de spijt geërfd. Hoewel er tussen onze tijd en die van Khayyam een lange periode ligt, kunnen wij alsnog de volgende geschiedenis geloven: Er waren drie klasgenoten van een basisschool. Zij heten Nezam al-Molk, Khayyam en Hasan Sabbah. Er wordt niet getwijfeld aan de sterke band tussen Khayyam en Hasan Sabbah, want zij waren tijdgenoten van elkaar. De één stierf in het jaar 1123 [= Islamitische jaartelling: 517] en de andere in het jaar 1124 [= Islamitische jaartelling: 518]. Beiden brachten een grote revolutie te weeg in het hart van het machtige islamitische gezag. Wellicht bevestigen deze revoluties de band die zij met elkaar hadden. Mogelijk hadden ze een onderlinge samenzwering.

Hasan Sabbah was de oprichter van een nieuwe school (geloofsrichting) in de islam. Hij bracht een aardbeving in de toenmalige samenleving teweeg. Zijn opstand was een Iraanse nationale rebellie.

Khayyam richtte in zijn kwatrijnen, ofwel zijn liederen, een school op in sentiment, filosofie, verstand en materialistisch gedachtegoed.

Hasan Sabbah had meer invloed in de politiek en gebruikte het zwaard als zijn gereedschap. Bij zijn dood was zijn school echter grotendeels afgebroken.

De door Khayyam opgerichte materialistische filosofie is gebouwd op de fundamenteën van het verstand en de logica. Deze filosofie eindigde niet op de sterfdatum van Khayyam. Deze filosofie is blijvend. Geen dichter of schrijver in de wereld van de islam heeft ooit God helderder, duidelijker en openlijker geweerd dan Khayyam. Niemand behalve Khayyam heeft de fundamenteën van de Semitische religieuze legendes aangetast en bestreden. Wellicht kan men Khayyam als één van de anti-Arabische Iraniërs noemen, net als Ibn Mo-ghaffa, Beh Afarid, Aboe Moslem, Babak en nog veel anderen.

Khayyam spreekt op een nostalgische toon over de oude Iraanse koningen. Wellicht was hij door het lezen van het boek "Sjah-nameh" [= Koning der boeken] van de Iraanse dichter Ferdowsi, beïnvloed. Hij heeft in zijn kwatrijnen voordurend gesproken over de glorie en de heerlijkheid van Iran, die vertrapt en weggenomen zijn. Hij spreekt over glorieuze keizerlijke Iraanse paleizen die in ruïnes

zijn veranderd. Paleizen waar zich nu vossen en uilen nestelen. Zijn boze gelach, gespot en zijn gebruik van metaforen bij het vertellen van de geschiedenis van Iran, laten zien hoe hij de Arabische plundersaars en hun laaghartige gedachten uit het diepste van zijn hart haatte. Zijn sympathie ging uit naar Iran, een land dat verdwenen was in de bek van een draak met zeventig koppen, waarin het hevig en zonder ophouden tegenspartelde.

Men moet niet te radicaal zijn. Wat was de bedoeling van Khayyam van het in herinnering roepen van de afgelopen glorie van de Sasaniden-dynastie in het Perzische Rijk? Was het soms zijn bedoeling om vast te stellen dat het leven en de beschaving van de mens variabel en klein zijn? Was zijn werk slechts een virtuele en metonymische afbeelding?

Maar met het temperament dat Khayyam bij zijn vertelling toont, blijven er geen twijfel en onzekerheid over. Bijvoorbeeld: de haren van de mensen rijzen ten berge bij het horen van het koeren van een duif in de maneschijn op de ruïne van het Tisfoen-paleis van de Iraanse oude keizers:

‘Het paleis, bedauwd door het hemelvocht,
werd door veel koningen en prinses bezocht,
nu bewoond door vermoeide duiven op doortocht,
waar ze koeren: Het paleis is nu een gedrocht!’

‘In het paleis van de zegevierende koning Bahram,
krijgt nu een ree een kalf en rusten een vos en een lam,
eens joeg koning Bahram op zebra’s en maakte ze tam,
nu wordt hij zelf in een kuil gejaagd met zijn hele stam.’

Zoals eerder is vermeld, erkent Khayyam alleen het bestaan, hij erkent geen God. Hij ontkent de God die de Semitische religies nastreven. Khayyam werd in de laatste jaren van zijn leven nog fanatieker en ging op zoek naar een wetenschappelijke en logische oplossing voor de bovennatuurlijke vraagstukken. Omdat hij hier geen logische weg voor vond, nam hij genoegen met een poëtische interpretatie. Hij vergeleek de Schepper met een pottenbakker en de mens met een aarden kruik in het volgende kwatrijn:

‘De Schepper van het verstand bakt een kruik,
Hij kust dit prachtig schepsel vóór gebruik,
de Maker van het bestaan in Zijn huik
laat deze breken bij een toevallige stuik!’ (43)

Men moet zich niet bezig houden met de werkelijke bedoeling van de woorden van Khayyam. Men moet zich alleen de werkplaats van deze dwaze pottenbakker voorstellen. De onnozele en bloed-dorstige figuur van deze pottenbakker, die zijn best doet om broze en fijne kruiken te maken, is zeer beeldend. Zijn gezicht bij het afbreken van

deze kruiken is krankzinnig. Slechts het penseel van de schilder Darvish* kan op doek deze tafereelen afbeelden.

* Darvish: André Sevruguin, bekend als Darvish Khan (1896 - 1996), was één van de beroemdste miniatuurtekenaars van Iran. Hij werd in het jaar 1896 [Iraanse jaartelling: 1275] in Teheran geboren. Zijn vader, Antoin Sevruguin, was één van de eerste fotografen van Iran. Zijn moeder heette Louise Gourgenian. André Sevruguin rondde zijn studie af aan de Saint Louis School, waar hij later zelf een tijd les gaf.

Na jaren als miniatuurtekenaar in Iran actief te zijn geweest, ging hij naar Wenen, maar uiteindelijk vestigde hij zich in Duitsland.

André Sevruguin besteedde, in totale afzondering, zijn laatste negen levensjaren aan het illustreren van de verhalen van Ferdowsi, de Perzische eposdichter. Hij tekende in die periode 416 miniaturen.

Zijn eerste expositie, in het jaar 1941 [= Iraanse jaartelling: 1320], bezorgde hem veel roem. Deze tekeningen trokken de aandacht van de toenmalige beroemde Iraanse schrijvers en kunstenaars. André Sevruguin ging in die periode om met de Iraanse intellectuelen. Met één van hen, Sadegh Hedayat, was hij nauw bevriend.

André Sevruguin overleed in Stuttgart, Duitsland in het jaar 1996.

De door Darvish 6 getekende zwart-witte miniaturen in het boek van Hedayat zijn in de Nederlandse vertaling, samen met de ingekleurde versies, opgenomen.

Khayyam zegt in het volgende kwatrijn, dat de hemel en de hel in de mens zitten:

(142)

‘Ons vergankelijke leven vormt het bestaan,
de rivier Dzjeyhoen verbeeldt onze traan,
ons streven is een vonk van de Helse vulkaan
en de Hemel voor even onze zorgeloze waan.’

De geopende en lachende bloemen, de klagende en zingende nachtegale, de prachtige landschappen, het ochtendbriesje, de maneschijn op het gezicht van de geliefde, de hemelse schoonheden, de klanken van een harp en de oude heerlijke wijn vormen onze hemel. Er wordt niets beters op de aarde gevonden dan deze zaken. Wij moeten hiervan gebruik maken om de werkelijkheid van het kortstondige bestaan met voortdurende en vele pijnen en smarten te kunnen verdragen. Dit is onze hemel. Dit is de hemel die de religies aan de mensen beloven en waarmee ze hen misleiden. Waarom moet men deze zaken die men al binnen zijn bereik heeft, laten staan met de hoop om deze in het hiernamaals te zullen krijgen? Waarom moet men van zijn welvaart afzien voor onzin?:

(91)

‘Niemand heeft ooit de hemel of de hel gezien,
stel je voor: Je komt daarvandaan misschien!’

Het leven is een schouwburg, een vreemde schouwburg. Alles lijkt op een poppenspel of op een schaakspel. Alle schepselen op het schaakbord van het bestaan denken dat zij vrij zijn. Maar een onzichtbare hand, wellicht een hand van een kind, doet ons bewegen en het kind geniet van zijn spelletje. Het verplaatst ons van het ene plekje naar het andere. Dan heeft het kind er genoeg van en gooit alle stukken of poppen in de speelgoeddoos, doet deze dicht en stopt deze in de kamer van vergetelheid. Het volgende kwatrijn van Khayyam luidt immers:

(50)

‘We zijn marionetten en het bestaan speelt daarmee,
we bestaan echt, we zijn niet virtueel, we spelen mee
en spelen onze rollen in de poppenkast met ach en wee,
dan verdwijnen we in de vergankelijkheid: we zijn passé!’

Khayyam wil deze wereld uitlachen. Hij wil dit trieste, laaghartige en lachwekkende bestaan uiteendrijven. Hij wil op de ruïne hiervan een wereld met logica opbouwen:

(25)

‘Als ik, net als God, een hand had in het bestaan,
dan zou ik dit heelal vernietigen en laten vergaan.
Dan schiep ik een heelal, met nieuwe zon en maan,
zodat een vrij mens gelukkig en blij wordt voortaan.’

Om erachter te komen in hoeverre de filosofie van Khayyam effect heeft gehad op zijn aanhangers, moet men het volgende vaststellen:

De auteur van het boek "Dabestan-e mazaheb" [= Kleuterschool van de religies] heeft een aantal keren een paar kwatrijnen van Khayyam weergegeven. Op pagina 63 publiceert deze auteur het volgende merkwaardige kwatrijn. Hij beweert dat dit kwatrijn aan Khayyam toebehoort. De tekst uit zijn boek luidt als volgt:

" ... Het woord 'Samrad' betekent in het woordenboek: fantasie en verbeelding ..."

Farahmand, de leerling van Far Iradzj zegt het volgende: 'Wie bestaat, weet dat de elementen, de hemelen, de heelallen, de sterren, de verstanden en de levens oprecht zijn. Deze persoon weet tevens dat er een 'Zijn' is waarvan het zijn onmisbaar is. Dit 'Zijn' is de maker en schepper van 'het zijn'. Wie bestaat, weet gewoon dat Hij bestaat.'

Hierop schrijft de auteur het volgende: "Hieronder noteer ik een kwatrijn van de geleerde Khayyam als bevestiging van mijn bewering:

"De schepper in de oude wereld lijkt op een lichaam: de wereld is het water, maar sneeuw is zijn bijnaam. Spelletjes met godsdienst en heidendom zijn onaangenaam, de status van God is twijfelachtig, dus wees behoedzaam'

In een ander gedeelte van het boek (pagina 159)

schrijft de auteur van het boek "Dabestan-e mazaheb" [= Kleuterschool van de religies] over de gedachten en de school van Tsjarwak het volgende:

"Een verstandige moet van alle genietingen gebruik maken. Een geleerde moet zich niet onthouden van begeerten, want na zijn begrafenis komt een mens nooit weer terug. Khayyam roept hierover het volgende:

'Ben je weg, dan ben je voorgoed weg!' (29)

Tsjarwak zegt: "Omdat de Schepper niet zichtbaar is en omdat het menselijke verstand tekort schiet bij het bewijzen van het bestaan van de Schepper, moeten wij niet verplicht worden tot knechtschap van een zaak die niet te bewijzen is. Waarom moeten wij dan verplicht worden om een fictieve en mysterieuze zaak te aanbidden? Dan zal het volgende zeer belachelijk luiden: Door de hoge mate van hebzucht en door de eigenschap van zaken-mensen om nog meer winst te willen maken, ofwel een oog te hebben op de hemel, gaat men zijn genot en zijn welvaart opgeven. Een verstandige zal nooit zijn contante winst weggeven voor een loze belofte. Wat niet zichtbaar is, is moeilijk te geloven. Slechts de zaken die voelbaar zijn, dat wil zeggen de zaken die één of meerdere elementen van de bekende vier elementen bevatten, ofwel de materiële zaken, vallen te geloven. Alle materiële zaken

zijn vatbaar voor ontbinding en vallen uit elkaar. Dat wil zeggen dat alle materiële zaken veranderen in andere materie en als het ware nooit volledig vergaan. Ze veranderen van vorm en status. Na de vernietiging van het paleis van het lichaam, blijft er niets over dat een hemelvaart gaat meemaken. Niets, maar dan ook helemaal niets van een materieel lichaam gaat naar de hemel, met alle moois van de hemel, zoals een tuin en het groen, noch naar de hel, met alle kwaads van de hel, zoals het Vuur.”

Ziet men soms de essentie van de gedachten van Khayyam niet tussen de zinnen door in de voorgaande tekst? Aron Allen heeft in zijn artikel “Toegevoegde literatuur aan de kwatrijnen van Khayyam” verwezen naar het boek “Het verhaal van het koningschap van Kaboel”, geschreven door Elfinsten in het jaar 1815. Aron Allen schrijft op pagina 291 van dit boek dat men heeft verwezen naar een gemeente, dan wel een sekte. Deze gemeente is ongelovig en materialistisch. De naam van deze gemeente is Malzaki. De tekst van Aron Allen hierover luidt: “Het lijkt erop dat het gedachtegoed van deze gemeente oeroud is. De essentie van het gedachtegoed van deze gemeente conformeert zich volledig aan het gedachtegoed van de Iraanse oude dichter Khayyam. In de werken van Khayyam staan vele teksten die zeer ongelovige zaken bevatten. Deze uitingen zijn wellicht in geen andere taal te constateren. De leden van de

voornoemde gemeente openbaren hun gedachten in beslotenheid. Er wordt gezegd dat het gedachtegoed van deze gemeente verspreid is onder de elite van het hof van sjah [= koning] Mahmoud.”

Een andere bijzonderheid die in de filosofie van Khayyam zichtbaar is, is zijn aandacht voor het onderwerp dood. Deze aandacht is niet ontstaan door de geestelijke of filosofische extase van de godvruchtigen. Khayyam bestudeert het onderwerp dood conform de kringloop en evolutie van de allerkleinste delen van de materie. Hierbij gebruikt hij de kennis over de ontbinding van de materie. Daarna verpakt hij zijn bevindingen in poëtische verbeeldingen die triest overkomen. Voor Khayyam bestaat er niets boven de natuur, evenmin achter de materie. Volgens Khayyam is de wereld ontstaan door de vereniging van zeer kleine deeltjes materie en de wereld is bij toeval in werking gekomen. Dit geschiedt voortdurend en eeuwig. De kleine deeltjes materie veranderen voortdurend van houding, dan wel verplaatsen zich van het ene figuur in het andere. Door deze voortdurende beweging komen allerlei vormen en soorten van materie tot stand. Wellicht kent de mens hierdoor geen angst, noch hoop. De mens is wellicht verslagen en verbijsterd, dan wel de weg kwijt. Derhalve gelooft Khayyam, op grond van de ontwikkeling van de wetenschap in zijn tijd, dat de mens een combinatie is van de kleine deeltjes materie, voornamelijk van de vier elementen. Verder

is de mens afhankelijk van de gebeurtenissen buiten de mens om, bijvoorbeeld van de gebeurtenissen in de vele heelallen, in het bijzonder die in de zeven sterren. Khayyam gelooft dat de geest van de mens, net als zijn materiële container, stoffelijke lichaam, voorgoed tenietgaat zodra de mens sterft. In de volgende dichtregels kondigt Khayyam dit aan:

‘Ben je weg, dan ben je voorgoed weg!’
(29)

‘Het ‘niet-zijn’ is de finale zaak van de wereld.’
(140)

‘Iedere tulp die is verlept, zal nooit weer bloeien.’
(47)

Khayyam bepert zich echter niet alleen tot dit punt. Hij volgt in zijn studie de kleine deeltjes materie van het lichaam tot de kern van de totstandkoming daarvan. Daarna zet hij de terugkeer van deze deeltjes materie uiteen. Betreffende het onderwerp ‘het blijven van de geest’ gelooft Khayyam in een kringloop. Hij gelooft tevens in de permutatie van de kleine deeltjes materie van het lichaam na de dood. Volgens Khayyam zetten de deeltjes materie van het lichaam, hun leven in andere materie voort. Materie vergaat derhalve niet. Khayyam gelooft niet in de onafhankelijke geest

van de mens die na zijn dood het leven voortzet. Volgens Khayyam zijn wij gelukkig als onze lichaamsrestjes na onze dood aarde worden waarmee een aarden wijnkruik gemaakt wordt. Dan zijn wij voortdurend dronken. Wij hebben dan een soort mysterieuze en dolende levensloop. Deze filosofie van lichaamsrestjes is de bron van de pijn en het trieste gedachtegoed van Khayyam. Volgens Khayyam gaat het leven door in de harmonieuze dans van de geliefden in de klei, in het gras en in een tulp, begeleid door de klank van een harp. Zo gaat het leven door in vreugdevolle feesten. Overal zijn de dolende kleine deeltjes materie te zien, ze worden onverschillig bekeken door de natuur. Khayyam ziet in een aarden wijnkruik de restjes van de lichamen van de schoonheden die vroeger leefden. Volgens Khayyam zetten dus die schoonheden thans hun leven voort in de aarde, waarmee de wijnkruik is gemaakt. Khayyam ziet hun fijne en broze geest in de wijnkruik die de wijn bevat. De wijn van Khayyam is in zijn kwatrijnen verhuld in poëtische, diepzinnige en mysterieuze voorstellingen en afbeeldingen. De wijn van Khayyam is als geest die in het lichaam van de kruik zit, terwijl de wijn dronkenschap en vergetelheid schenkt. Zijn de namen van de onderdelen van een kruik niet dezelfde als die van de mensen? De mond, het oor, de buik, de hals en Is de wijn in de kruik niet de vreugdevolle geest van de kruik? Is een wijnkruik niet ooit een schoonheid geweest? Is de

vreugdevolle en gistende wijn niet de verbeelding van het pijnlijke vroegere leven van de mens van wiens aarde deze kruik is gemaakt? Derhalve heeft de wijnkruik een onafhankelijk leven met een geest.*

(139)

‘Toen ik mijn heel dorstige lippen, met smacht,
op de geopende mond van een wijnkruik bracht,
openbaarde deze kruik een geheim, onverwacht:
‘Ooit was ik, net als jij, dorstig naar levenskracht!’

(72)

‘Deze kruik was ooit een teleurgestelde minnaar,
net als ik, verloor hij ook zijn hart ontroostbaar.
De hand die een hals streelde als liefdesgebaar
is nu de handgreep van een kruik, onwrikbaar.’

* Dergelijke beelden worden veel in de gedachten van Khayyam gezien. Bijvoorbeeld in zijn boek “Nowroez-nameh” [= Het boek van de nieuwe dag (Nieuwjaarsdag)], op pagina 40, schrijft hij over een boog het volgende: “De buiging van een boog is de buiging van de wang van een mens. Als het ware zijn twee werparmen van een boog twee wangen van een mens. Een boog heeft evenals een mens botten, huid en vlees. De pees is de geest van de boog. De geest van de boog doet de pijl bewegen, met de kracht van de boogschutter.”

Uit het voorgaande blijkt dat Khayyam betreffende de inhoud en de waarde van het leven een onduidelijke mening en filosofie heeft. Wat doet hij met zoveel misère? Wat is hierbij zijn filosofie en wijze van doen en laten?

De mens is niet in staat om de inhoud van de materie te begrijpen. Geen mens heeft begrepen waar de mens vandaan komt en waar de mens naar toe gaat. Geen mens begrijpt dit en geen enkel mens zal dit begrijpen. Wie ook wat dan ook hierover zegt, zijn woorden zijn niets anders dan humbug, larie en onzin. De natuur voldoet aan haar taak rustig, onverschillig en ongenadig. Al onze pogingen zijn tegenover de natuur ijdel en nutteloos. Filosofische onderzoeken zijn onmogelijk. Onze rouw en onze vreugde staan gelijk voor de natuur. De wereld waarin wij wonen, dan wel leven, is vol pijn en kwaad. Altijd is het zo geweest. Ons leven is angstaanjagend en lijkt op een serie van nachtmerries, waanvoorstellingen, angstbeelden, bedrog en fictie. De koningen van oude tijden liggen onder de aarde, met al hun glorie en heerlijkheid. De ongelukkige schoonheden hebben de duistere aarde omarmd. Hun lichamen zijn onder de aarde ontbonden en de kleine deeltjes materie van hun lichamen zijn veranderd in aarde. Hun aarde leeft voort in planten en voorwerpen, een pijnlijk leven. Al deze zaken maken ons, in alle stilte, niet attent op zwakheid, kwetsbaarheid en bruikbaarheid van

de aardse zaken! Het verleden is niets anders dan een chaotische herinnering die meer op een illusie lijkt; de toekomst is onbekend; wat blijft erover? 'Nu', het 'nu' waarin wij leven. Dit 'nu' gaat voorbij in een oogwenk en wordt, voordat wij het door hebben, verleden. Dus moeten we dit 'nu' prijzen en er vreugde aan beleven. Zodra dit 'nu' uit onze handen glipt, bezitten wij niets. Als wij weten hoe wij ons 'nu' moeten gebruiken, weten we wat het doel van het leven is: Genot en plezier. Voor zover wij dat kunnen, moeten wij verdriet, ellende en leed weren. We moeten geen heldere en duidelijke zaak inruilen voor onduidelijke en dubieuze zaken. Wij moeten ons contanten bezit niet inruilen tegen loze beloftes. We moeten wraak nemen op het leven, voordat wij in zijn klauwen verbrijzeld worden:

'Maak plezier, voordat je van je leven wordt beroofd!'

(45)

Hoewel Khayyam vanuit het diepst van zijn hart in de vreugde gelooft, gaat zijn vreugde altijd gepaard met nadenken over vernietiging en teloorgang. Daarom lijkt de filosofische betekenis van Khayyam op een uitnodiging tot hedonisme en genotzucht. Alle bloemen, nachtegalen, wijnbekers, weilanden en andere lustopwekkende verbeeldingen van Khayyam zijn niets anders dan een decor. Het lijkt alsof een persoon die zelfmoord wil plegen, vóór zijn daad de kamer waar hij wil sterven, gaat versieren en mooi maken. Wellicht lijkt

hierdoor de vreugde van Khayyam triest en bedroefd. We moeten plezier maken en in een roes raken, zodat wij het bloed, het levensvocht dat uit onze duizenden wonden wegstroomt, niet zullen zien.

Mede omdat Khayyam sinds zijn jonge jaren pessimistisch was en altijd twijfelde, heeft hij op zijn oude dag gekozen voor de filosofie van genot en plezier. Wellicht is hierdoor zijn vreugde besmeurd met een triest en ellendig gedachtegoed:

‘Mijn levensbeker is nu zeventig, beste metgezel,
als ik nu geen plezier maak, wanneer dan wel?’

(141)

Dit kwatrijn lijkt op de uitspraak van een slimmerik die niets doet dan plezier en genot maken. Het lijkt alsof deze persoon genoeg heeft van alles en alleen maar de lusten aanbidt en het leven vervloekt. Haast hebben en verlangen naar het nemen van bekers wijn op zijn zeventigste levensjaar maken dit kwatrijn pessimistisch en bedroefd. Dit kwatrijn laat het gedachtegoed van een persoon zien die een materialistisch filosoof is, die in de laatste fase van zijn leven wraak wil nemen op het absolute tenietgaan.

De geur van gerijpte en zuivere wijn hangt zwaar rond de kwatrijnen van Khayyam. De dood roept door zijn opeengelemde tanden heen, met een grimas: “Proost, veel plezier!”

Het onderwerp wijn heeft in de kwatrijnen van Khayyam een bijzondere plaats. Hoewel Khayyam, net als Avicenna, de wijn met mate dronk, bejubelde en verheerlijkte hij de wijn mateloos. Wellicht was het de bedoeling van Khayyam om de zaken, die de religie verboden heeft, te bejubelen. Khayyam heeft in zijn boek "Nowroez-nameh" [= Het boek van de nieuwe dag (Nieuwjaarsdag)] een hoofdstuk besteed aan het nut van de wijn. Hij heeft het nut van de wijn omschreven op grond van de ervaringen van anderen en zijn eigen persoonlijke ervaring. In dit hoofdstuk heeft hij Avicenna en Mohammad Zakarya Razi genoemd.

Op pagina 60 van dit boek schrijft hij: "Niets in het lichaam van een mens is nuttiger dan wijn, in het bijzonder druivenwijn die bitter en zuiver is. Het nut daarvan is het volgende: Het verdriet verdwijnt en het hart wordt een landschap van vreugde."

Op pagina 70 schrijft hij: "Alle geleerden zijn het er over eens dat er geen betere en grotere zegen bestaat dan wijn."

Op pagina 61 staat: "En in de hemel zijn vele zegeningen aanwezig. De wijn is de beste daarvan."

Zou men geloven dat de schrijver van deze zinnen, uit streng geloof, het volgende zou hebben gezegd?:

'Men zegt: Er bestaat een hemel waar een heldere beek stroomt!' (89)

Maar in de kwatrijnen van Khayyam is wijn een middel voor het verzachten van het verdriet en de

smart van het leven. Khayyam zoekt bescherming bij de wijnbekers. Hij wil met zuivere wijn rust in zijn gedachten verwerven en vergetelheid zoeken. We moeten vreugde beleven, wij moeten genieten en dit belachelijke leven vergeten. Wij moeten in het bijzonder vergeten dat een angstaanjagende schaduw boven het feest van onze vreugde hangt. Deze schaduw is het silhouet van de dood. Deze schaduw zweeft boven ons feest. Zodra de wijnkruik haar mond aan onze mond zet, murmelt zij zacht: "Ooit was ik net als jij. Drink mijn fijne en broze geest, zodat je het leven vergeet!" We moeten dus drinken, dus vreugde beleven. Het verdriet is lachwekkend en belachelijk! Moeten we genieten? De vrouw, een kortstondige geliefde, muziek, gezang en drank zijn ingrediënten van het feest. Met het feest vergeten we het verdriet. We moeten onze kelen vochtig maken voordat we gaan denken aan de angstaanjagende schaduw boven ons feest, het angstaanjagende silhouet dat met zijn klauwen van plan is onze kelen dicht te knijpen. We moeten genieten te midden van de restjes aarde van onze voorgangers. Die restjes nodigen ons uit om feest te vieren en niet aan die schaduw te denken.

(143)

'Hoe lang al zoek je zelfzucht in jouw domein
en ben je bezorgd om het zijn en het niet-zijn.
De dood komt onverwacht, drink dus maar wijn,
verdoof jezelf of giet je vol bij een drankfestijn.'

Dichter Khayyam

Wat hiervoor wordt weergegeven is een korte samenvatting van de indruk van het gedachtegoed van Khayyam. Deze korte samenvatting laat het volgende zien: De verleidende toon, de nauwkeurige mening, het uitgebreide talent, de schoonheid in de taal, de correctheid van de logica, het verzaagd zijn van de simpele afbeeldingen zonder extra toegevoegde zaken en vooral de filosofie en de wijze van het denken van Khayyam.

De liederen van Khayyam hebben verschillende klanken. Het lijkt alsof iedere klank zijn eigen gespreksgenoot heeft. Tussen de filosofen en de dichters, die schaars zijn en een hoge status genieten, is de plaats van Khayyam uniek en ongekend.

Een kwatrijn draagt als het ware een kleine dichtmelodie. Een kwatrijn weerspiegelt de gedachten van de dichter volledig.*

* In het boek Christens, dat over de kwatrijnen van Khayyam handelt, is op pagina 90 het volgen
Vervol van voetnoot op de volgende bladzijde >>>>>>

Iedere dichter heeft zich als taak gesteld om aan het slot van zijn dichtbundel een paar kwatrijnen te plaatsen. Khayyam echter heeft de status van het kwatrijn tot de allerhoogste en belangrijkste verheven. Khayyam heeft met opzet en nauwgezet deze dichtvorm gekozen. Hij heeft zijn gedachten met een hoge mate van meesterschap in zijn kwatrijnen verwoord.

De liederen van Khayyam zijn simpel, natuurlijk en gemaakt in een smaakvolle literaire, maar toch alledaagse taal. Iedereen verliest zijn hart zodra hij de klanken en beelden in de kwatrijnen van Khayyam hoort en ziet. De kwatrijnen van Khayyam zijn de allerbeste voorbeelden van de Perzische dichtkunst. Khayyam heeft de kracht van deze dichtvorm laten zien. Hij heeft laten zien hoe een

<<<<<<<< *Vervolg voetnoot van de vorige bladzijde:*
de geschreven: "Een kwatrijn is een volledig Iraanse dichtvorm en -klank. Volgens Hartmann wordt een kwatrijn ook een lied genoemd. Meestal worden de kwatrijnen op ritme gezongen. Bijvoorbeeld:

'Maak een lied en schenk de wijn!' (116)

In de latere jaren hebben de Arabieren deze dichtvorm van de Iraniërs overgenomen. Wellicht heeft Hartmann zijn mening geformuleerd nadat hij de woorden van Shams Gheis over de kwatrijnen had gelezen.

kwatrijn de aandacht van de luisteraar kan trekken. Soms is men verbijsterd over de wijze waarop een filosofisch belangrijk onderwerp zich in een kwatrijn heeft genesteld en hoe een persoon zijn volledige unieke filosofie en gedachtegoed door het maken van een aantal kwatrijnen kan openbaren.

Alle kwatrijnen van Khayyam zijn in harmonie met elkaar en trekken de harten naar zich toe. De aantrekkelijkheid van de gedachten van Khayyam heeft zijn liederen wereldwijd bekend gemaakt. Door het eenvoudige en samenvattende ritme van zijn gedichten raakt de lezer niet vermoeid en heeft deze genoeg tijd om zelf na te denken, met of zonder Khayyam.

Khayyam volgt niemand in zijn gedichten. Zijn eenvoudige taal komt volledig overeen met de geheimen van zijn werk en zijn stijl. Zo kort, dat korter niet kan, zet Khayyam de zaken uiteen. Onder de Iraanse denkers en dichters die na Khayyam leefden, probeerde een aantal de stijl van Khayyam te volgen. Deze mensen hebben getracht de schrijfwijze van Khayyam te imiteren. Geen van hen is het echter gelukt om zo eenvoudig, zo aantrekkelijk en zo uniek het grote gedachtegoed van Khayyam te bereiken. De broze omschrijving en de unieke vertolking van Khayyam, gepaard aan de virtuele, vloeiende en ironische stijl, die slechts Khayyam toebehoorde, vormen wellicht de reden hiervan. Khayyam is in staat om de woorden zover

te vormen dat ze zich aan zijn gedachtegoed aanpassen. De woordkeuze van Khayyam is nauwkeurig en uitmuntend. Het gedicht van Khayyam vloeit samen met een fijne muziek en loopt eenvoudig en natuurlijk. De beelden en de uitdrukkingen van Khayyam hebben een simpele en natuurlijke broosheid.

De wijze van zeggen, de school en de filosofie van Khayyam hebben een zeer belangrijk effect gehad op de Perzische literatuur en letterkunde. Hierdoor is er een uitgebreid en weids landschap ontstaan waarop het gedachtegoed van anderen kan galopperen. Zelfs de twee grote meesters van de Perzische taal, de dichters Hafez en Saadi, hebben rechtstreeks het genot van restjes, de vluchtigheid van het bestaan, de waardering van het moment en het aanbidden van de wijn van Khayyam geïmitteerd. Maar geen van beiden heeft de status van Khayyam in dezen bereikt. Saadi zegt bijvoorbeeld:

‘Jij, het Adamskind op aarde, wees niet hoogmoedig en arrogant,
want onder jouw voeten liggen Adamskinderen in
groepsverband.’ (63)

‘Het is niet verbazingwekkend dat uit de aarde
bloemen floreren,
want er zijn veel als bloemen gevormde schoonheden te begeren.’ (58)

‘O Saadi, gisteren is geweest, morgen moet nog
komen,
geniet van de tijd daartussen zonder enig schro-
men.’ (120)

Hafez schrijft ook het volgende:

‘Door jouw wilde lokken takelt mijn hart af,
een tuin paarse viooltjes wordt mijn graf.’ (63)

‘Geniet toch van ieder vreugdevol moment,
niemand weet het einde, niets is ons bekend.’ (112)

‘Giet uit een kruik, gemaakt van mijn aarde,
de wijn in mijn schedel, zonder voorwaarde!

“Iedere klomp klei die je tegenkomt op je pad,
is het hoofd van een Alexander of een Keyqobad.’
(109)

‘De hoofden van de koningen Jamshid, Bahman en
Qobad
zijn nu een wijnbeker, behandel deze als een kost-
bare schat!’ (70)

Hafez, Roemi en nog een aantal andere dichters
die tevens denkers waren, hebben ook de rebellie
en de moed in de gedachten van Khayyam ge-
voeld. Soms hebben ook zij hiernaar gestreefd. Zij
hebben echter hun woorden zo verpakt in over-
dreven en ontoegankelijke zinnen, dat deze niet

rechtstreeks te begrijpen zijn. Hun woorden zijn vatbaar voor allerlei interpretaties en uitleg. In het bijzonder is Hafez onder invloed van de gedachten van Khayyam. Hij heeft veel beelden en gedachten van Khayyam geleend. Men kan Hafez één van de beste navolgers van Khayyam noemen, maar met zijn eigen stijl en wijze van denken. Hafez had veel meer visioenen en sterkere poëtische beelden dan Khayyam. Deze visioenen en beelden ontstonden door de drift van Hafez. Maar de gedachten van Hafez kunnen nooit de materialistische en logische filosofie van Khayyam evenaren, laat staan in de buurt van Khayyams niveau komen. Hafez heeft van de wijn een mysterieus soefi-geheim gemaakt. Dit is het scheidingspunt tussen Khayyam en Hafez. Soms betekent de wijn van Khayyam heel duidelijk het sap van druiven en echte wijn. Maar hij verbergt het woord 'wijn' dermate in soefi-uitdrukkingen, dat men het op allerlei wijzen kan interpreteren en vertolken. Dan gaat men de soefi-betekenis daarvan begrijpen. Khayyam heeft echter geen behoefte aan een sluier of geheimzinnige bedekking. Khayyam uit zijn gedachten helder, duidelijk en rechtstreeks. Door de eenvoudige toon, de moedige en heldere intonatie onderscheidt Khayyam zich van alle andere dichters die vrij denken. De volgende gedichten van Hafez bijvoorbeeld laten heel goed zien dat zijn gedichten een soefi-lading hebben en zijn illusies bovenaards zijn:

‘Alle mooie afbeeldingen in een beker wijn
moeten van het gelaat van de kasteleinse zijn!’

‘We hebben in een beker wijn de afbeelding van
onze geliefde gezien,
o jij de onwetende, je hebt geen benul van ons wijn
drinken sindsdien.’

Hafez valt de vromen aan, maar zijn aanval is van
een heel andere aard dan die van Khayyam:

‘Vraag dronkaards naar de geheimen van het be-
staan,
want een vrome kan deze levensvraag niet ver-
staan.’

Hafez is zeer braaf en is angstiger dan Khayyam,
wanneer hij naar de hemel verwijst:

‘De Tuin is zeer fijn en zacht, maar let wel, deze is
voor later,
geniet nu een kruik wijn in de schaduw van een
boom aan ‘t water!’

Hafez gaat conservatief en met een hoge mate van
voorzichtigheid de oorlog met de Schepper aan:

‘De pen van de Schepper schrijft geen fout, niet één,
zei de oudste van ons wijnhuis: ‘Hij vergeeft iedereen!’

Vele dichters hebben ook Khayyam nagevolgd. Zelfs in sommige soefi-gedichten zijn de metonymische verwoordingen van Khayyam te lezen. Bijvoorbeeld in de volgende dichtregel van Attar:

‘Hoewel jouw macht en jouw glorie leken op die
van de held Rostam,
vergeet niet dat jouw plekje het graf is, net als dat
van koning Bahram.’

Ghazzali, een groot Iraans dichter, heeft ook gebruik gemaakt van de taal van Khayyam:

‘De lantaarn der illusie van de hele wereld blijft
zich verbazen over de geliefde.’

De versie van Khayyam luidt:

“De mensen zijn als het licht van een lantaarn verbaasd over de geliefde.” (105)

Conform de lezing van “Akhbar al-olama” [= nieuws van de geleerden] werd Khayyam vervloekt. Hij ging op bedevaart naar Mekka. Onderweg heeft hij wellicht de ruïne van de paleizen van de oude Perzische keizers in Tisfoen gezien. Hij heeft daarover een kwatrijn gemaakt met de volgende dichtregel:

‘In glorie reikte zijn paleis tot aan de hemelen.’ (56)

Is de bekende klaagzang "O, het paleis van Mada'èn"* van de dichter Khaghani niet geïnspireerd door het voornoemde kwatrijn van Khayyam?

'Moedigheid van gedachten' en 'vrijheid' zijn het belangrijkste effect en de bijzondere invloed van Khayyam op de Perzische letterkunde en literatuur. Hij is de schepper hiervan.

Hij was wellicht zeer goed op de hoogte van de macht en kracht van zijn pen. Hij heeft in het boek *Nowroez-nameh*" [= Het boek van de nieuwe dag (Nieuwjaarsdag)], hoofdstuk 'Inzake een herinnering aan de pen', pagina 4, het volgende opgenomen:

"... En het effect van de deugdzame pen of een bedorven pen in een land is zeer groot. De bezitters van een pen moeten worden vertrouwd en zeer geacht."

Khayyam heeft hierbij de invloed van de pen nog groter geacht dan een ontbloot zwaard.

De invloed van Khayyam op de literatuur van Engeland en Amerika is niet bescheiden invloed. Hij heeft in de literatuur van de moderne tijd zijn eigen

* "O het paleis van Mada'èn,
door het rouwgehuil van de uil lijden wij ondraaglijke pijnen;
bij de poort van zijn paleis vierden vele koningen hun festijnen."

plek en gewicht. Al deze zaken laten zien dat zijn woorden en bewoordingen enorm verschillen van die van anderen.

Hoewel Khayyam met wiskunde en sterrenkunde werkte, vormden deze droge en ernstige wetenschappen geen belemmering voor het tonen van zijn broze gevoelens. Evenmin belemmerden deze zaken Khayyam om van de natuur te genieten. Deze wetenschappen hebben zijn hoge dichtersinspiraties niet gedwarsboomd. Khayyam bracht vaak zijn vrije tijd door met literatuur, plezier en genot.

Hoewel onder de sterrenkundigen, zoals Khajeh Nasir Toesi en anderen, ook dichters waren en er gedichten zijn die aan hen werden toegeschreven, is er een groot verschil tussen hun gedichten en de gedichten van Khayyam. Dat verschil is even groot als de afstand tussen hemel en aarde. Zij hebben slechts kwatrijnen gemaakt over onderwerpen als godgeleerdheid, soefisme, liefde, ethiek of andere maatschappelijke kwesties. Dat wil zeggen dat zij de commentaren van anderen hebben herhaald. In hun gedichten zijn alleen maar rijmen en metrum te zien, zonder poëtische smaak.

De nacht, de maneschijn, de ruïne, de nachtvogel, de begraafplaats, het vochtige weer van de lente en dergelijke beelden hadden groot effect op Khayyam. Maar het lijkt erop dat de glorie en versheid

van de lente, de kleuren en de geuren van de bloemen, grasvelden, beken, zachte briesjes en de betoverende natuur in harmonie met de klanken van de harpen van de schoonheden, de hartstochtelijke kussen van de schoonheden, het seizoen lente en het Nieuwjaar compleet maakten. Deze zaken hadden een grote uitwerking op de geest en de ziel van Khayyam. Hij spreekt met een bijzondere broosheid en zachtheid. Deze zijn niet te vinden bij de dichters vóór Khayyam. Hij voelde de natuur en beschreef deze als een groot meester:

‘Het is een heerlijke dag; niet te warm en niet te koud!’
(118)

‘Kijk hoe de zefier de bloembladeren uit elkaar doet vallen!’ (60)

‘De wolken verschenen en lieten hun tranen over het gras gaan!’ (61)

‘De wolken wassen het gezicht van de lente met al haar tulpen!’ (62)

‘De maneschijn ontdeed de nacht van zijn hemd.’
(111)
-87-

Khayyam heeft voor het omschrijven van de natuur woorden nodig die hij gebruikt om zijn omgeving te omschrijven en voelbaar te maken. Hierbij moet nog de tijd van Khayyam in acht worden genomen. In die tijd stond de Perzische poëzie en dichtkunst volledig onder invloed van de Arabische taal. Met andere woorden: Literatuur en dichtkunst waren niets anders dan een spel met woorden, een manier om zich te presenteren, zich te verheerlijken op een droge en zinloze wijze. Er bestonden weinig dichters die een natuurlijke smaak hadden of die deze verbeeldden in hun gedichten. Om een bloemblad of een druppel dauw te verbeelden gebruikten de dichters toen een reeks overdreven woorden, waardoor de mens genoeg krijgt van welk gedicht dan ook. De eenvoud van de taal van Khayyam verheft zijn status.

Khayyam beperkte zich niet slechts tot het gebruiken van simpele woorden, hij paste veel meer meesterwerk in zijn liederen toe. Zoals zijn meesterwerken zijn, vindt men ze bij geen enkele andere Iraanse dichter. Hij lachte de dikke en grote woorden van moellahs uit met satire en metonymie. Hij betaalde hen met gelijke munt terug. De volgende dichtregels in een kwatrijn vormen een voorbeeld hiervan:

‘Men zegt: ‘Er zullen een hemel en engelen zijn,
ook beken met honing en met zuivere wijn!’

Khayyam geeft eerst weer wat die moellahs hebben gezegd over de hemel. Daarna beantwoordt hij hun bewoordingen met de volgende dichtregels in een kwatrijn:

‘Neem ons niet kwalijk dat wij kiezen voor liefde
en wijn,
want hoe dan ook zullen deze onze uiteindelijke
keuze zijn!’

In de volgende dichtregels van een kwatrijn behandelt Khayyam de titulatuur van de literatoren en zogenaamde geleerden:

‘De mensen van hoge kennis en wellevendheid
verlichten het gezelschap van de geliefden altijd!’

Khayyam hangt hun vuile was, met hun eigen bewoordingen en beweringen, buiten:

‘De geleerden kenden geen uitweg uit de duisternis,
vóór hun eeuwige slaap verhalen ze van een belevenis.’

In een ander kwatrijn gebruikt Khayyam het woord “gordijn” van de soefi’s en zegt met satire wat er achter zo’n gordijn is verborgen:

‘Achter het ‘gordijn’ wordt over jou en mij gesproken,
gaat dit gordijn opzij, dan zijn wij van leven verstoken!’

Soms speelt Khayyam met woorden, maar zijn techniek hierbij verschilt met de smakeloze en kunstmatige technieken van anderen. Een voorbeeld hiervan zijn de woorden die Khayyam in twee betekenissen gebruikt:

‘In het paleis van de zegevierende koning Bahram,
krijgt nu een ree een kalf en rusten een vos en een lam,
eens joeg koning Bahram op zebra’s en maakte ze tam,
nu wordt hij zelf gejaagd in een kuil met zijn hele stam.’
(20)

Het nadoen van het geluid van een koekoek, wat in het Perzisch ook betekent “waar gingen ze naartoe?”, is in zijn soort een slim meesterwerk. Dit bewijst de beheersing van Khayyam van de Perzische taal en zijn volle smaak:

‘Ik zag een koekoek op de dakrand van een koningspaleis,
hij riep: ‘Koekoek, koekoek, koekoek: ‘Is iedereen op reis?’

In sommige kwatrijnen herhaalt Khayyam de rijm. Sommigen denken dat dit door de woorden- en rijmenarmoe van Khayyam afkomstig is:

‘Jouw leven en daden stellen helemaal niets voor.’
(102)

‘Bekijk eens ons bestaan en wat we ervan gemaakt hebben: helemaal niets!’ (107)

Maar de gehele tragedie van dit onderwerp is versluierd in het herhalen van het woord ‘niets’.

Van Khayyam is er een aantal filosofische en wetenschappelijke boeken in het Perzisch en het Arabisch overgebleven. Maar zijn filosofische en wetenschappelijke werken hebben geen bijdrage geleverd aan zijn beroemdheid.

Gelukkigergewijze is in de laatste jaren een literair en waardevol werk van Khayyam gevonden. Dit werk heet “Nowroez-nameh” [= Het boek van de nieuwe dag (Nieuwjaarsdag)]. Mijn dierbare vriend, de heer Mojtaba Minovi, heeft met veel moeite en grote nauwgezetheid dit werk van Khayyam in Teheran gepubliceerd. Dit boek is in eenvoudig Perzisch en in een bijzondere vorm geschreven. Dit werk is een bewijs van de kracht van de maker van de liederen.

Het literaire proza in dit boek behoort tot het beste en meest leesbare Perzische proza. De zinsbouw van dit werk staat dichterbij het Pahlavi Perzisch [Farsi]. Geen van de boeken die min of meer in die periode geschreven zijn, zoals ‘Siyasatnameh’ [Boek van de Politiek], “Tsjahar maghaleh” [Vier artikelen] en dergelijke kunnen, gezien het proza, de literaire waarde van “Nowroez-nameh” [= Het boek van de nieuwe dag (Nieuwjaarsdag)] evenaren.

De schrijver van dit boek heeft zijn boek gewijd aan één van de nationale tradities en gewoonten van oud Iran. Dit onderwerp heeft een rechtstreekse band met sterrenkunde. Het thema van dit boek is het bijgeloof van het volk omtrent de sterren. De schrijver heeft de werking en het nut van de zaken weergegeven op grond van de sterrenkunde en de geneeskunde, met name de empirie.

Hoewel dit boek als een opdracht en met inachtneming van de verplichtingen is geschreven, is de waarheid en de nauwkeurigheid tussen de woorden door zichtbaar. De absolute en sterke logica van de wiskunde is in dit boek waar te nemen. De kracht van de verbeelding, de bijzondere omschrijving en de aantrekkelijke bewoording van Khayyam komen sterk in dit boek naar voren. Hier en daar treft men in dit boek de materialistische en wetenschappelijke filosofie van Khayyam aan. Wellicht zijn deze uit de hand gelopen. In dit boek staat geen woord over de straf in het hiernamaals, evenmin over allerlei genietingen in de hemel. Geen soefi-dichtregel wordt in dit boek gevonden. Er wordt niet over ethiek en religie geschreven. Het onderwerp van het boek is een glorieus feest van Iran. Het Iran dat wordt bejubeld door het gezang van de koekoek. Deze koekoek heeft een nest op de koepel van een geruïneerd en verlaten paleis van de Perzische keizer Bahram en koning Keykawoes in de steden Neisjaboer en Toes. In dit boek wordt over het Nieuwjaarsfeest van destijds

gesproken en de tradities en gewoontes daarvan worden weergegeven.

Kan men eraan twijfelen dat dit boek door Khayyam is geschreven? Uit gegevens kan men dit enigszins vaststellen. Maar, zelfs als het toeschrijven van dit boek aan Khayyam, bij toeval of met opzet, gebeurd zou zijn, is het volgende te verklaren: De schrijver van dit boek heeft een sterke band met Khayyam gehad. Hij behoort tot het niveau van de filosoof uit Neisjaboer, met hetzelfde literaire niveau en dezelfde smaak.

Hoe dan ook, zolang er geen belangrijke en sterke documenten worden afgeleverd om te bewijzen dat een ander de schrijver van dit boek is, moet men er vanuit gaan dat "Nowroez-nameh" [= Het boek van de nieuwe dag (Nieuwjaarsdag)] geschreven is door Khayyam.

Het is heel duidelijk en natuurlijk om te zeggen, dat de rebelse geest en de afkeurende ziel van Khayyam zijn gecombineerd met de harde en alledaagse tradities van Iran.

In het hele boek is een Iraanse smaak uit de tijd van de Sasaniden-dynastie te proeven. Een hoog niveau van kunstsmaak en het aanbidden van esthetica vormen een belangrijk punt in dit boek. Deze doen denken aan het Manavische gevoel voor het heilig beschouwen van schoonheid. De schrijver heeft van het aanbidden van schoonheid zijn beroep gemaakt. De schoonheid is door zijn

gebruikte woorden en zinnen te zien en de fijne melodie daarvan is hoorbaar. De dichter, filosoof en geleerde Khayyam stelt zich in dit boek nog een keer voor.

Khayyam is vertegenwoordiger van een smaak die is gestikt. Hij is de vertegenwoordiger van een gemartelde geest. Deze man is de tolk van kreten en schreeuwen tijdens een rebellie in het grote Iran. De oude glorie en grootheid van Iran komen onder de harde laarzen van de Semieten. De overheersing van de Arabieren verziekt Iran en brengt het aan de rand van de afgrond.

Uit het voorgaande kan men concluderen dat de maker van deze liederen een uniek filosoof, sterrenkundige en dichter was. Indien men beweert dat deze liederen niet aan Khayyam toebehoren, moet men zeggen aan wie dan wel. Wellicht moet er een andere Khayyam geweest zijn, met precies dezelfde kwaliteiten als Khayyam om deze liederen te kunnen maken, zelfs iemand van nog hoger niveau dan Khayyam. Er is nergens een andere naam genoemd dan Khayyam als dichter van deze liederen. Niemand kent een andere persoon, wie dan ook, behalve Khayyam als de maker van deze kwatrijnen. Eens, ergens moet er een persoon geweest zijn, die sterrenkundige was met talent voor het maken van dergelijke kwatrijnen. Niemand anders dan Khayyam kan voldoen aan deze criteria. Hij was een genie, dat geen evenbeeld of tweeling heeft. Kan men, buiten alle mogelijkheden en sce-

nario's, iemand anders, behalve déze Khayyam, noemen als de dichter van déze kwatrijnen?

Er bestaat nog een aantal Arabische gedichten van Khayyam over het leven. Omdat geen enkele Perzische dichter in staat is geweest deze in het Perzisch te vertalen, wordt afgezien van publicatie daarvan in dit boek.

Deze inleiding heb ik geschreven op verzoek van mijn vriend, de kunstenaar en schilder de heer Darvish.* Deze inleiding is tevens een uiting van bewondering van de schilderijen die hij heeft gemaakt.

In dit boek heb ik geprobeerd om de kwatrijnen van Khayyam in een nieuwe volgorde op te nemen. De filosofische volgorde en de denkwijze van de kwatrijnen waren voor mij bij het weergeven daarvan belangrijk. Ik heb de kwatrijnen, waarvan betwijfeld wordt of die van Khayyam zijn, gemarkeerd met een *.

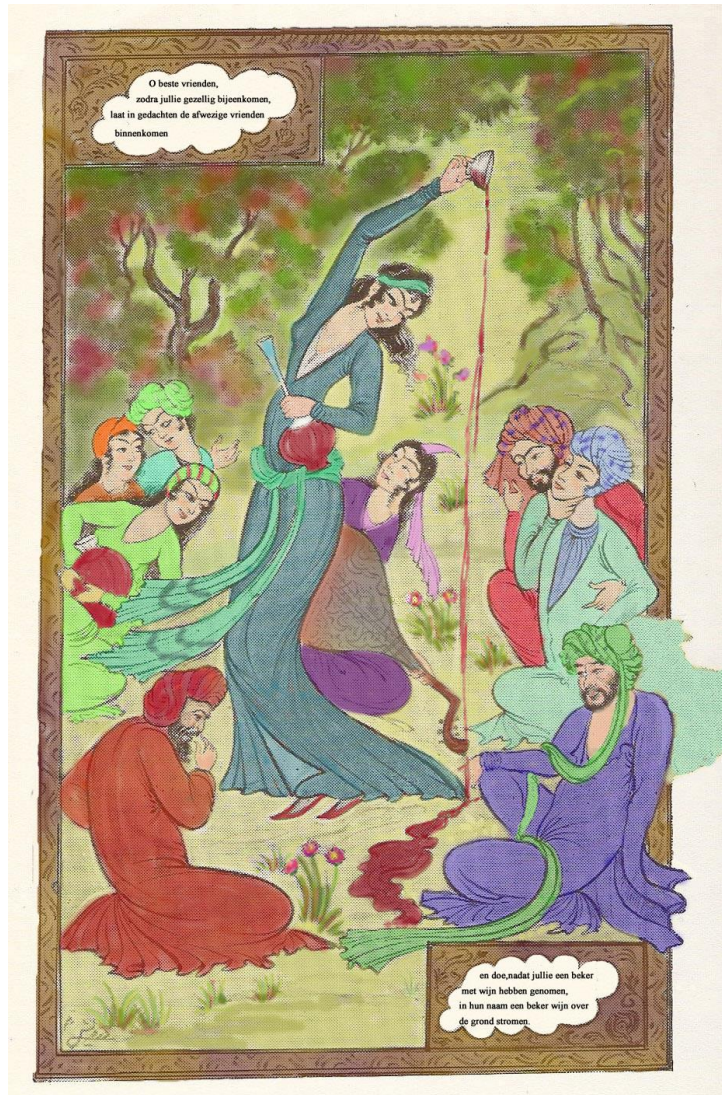
Indien de kwatrijnen met een * niet van Khayyam zullen blijken te zijn, zijn ze wel geschreven door zeer vakkundige dichters die door het gedachtegoed van de grote filosoof en dichter Khayyam zijn geïnspireerd.

Sadegh Hedayat

Teheran, 26 september 1934

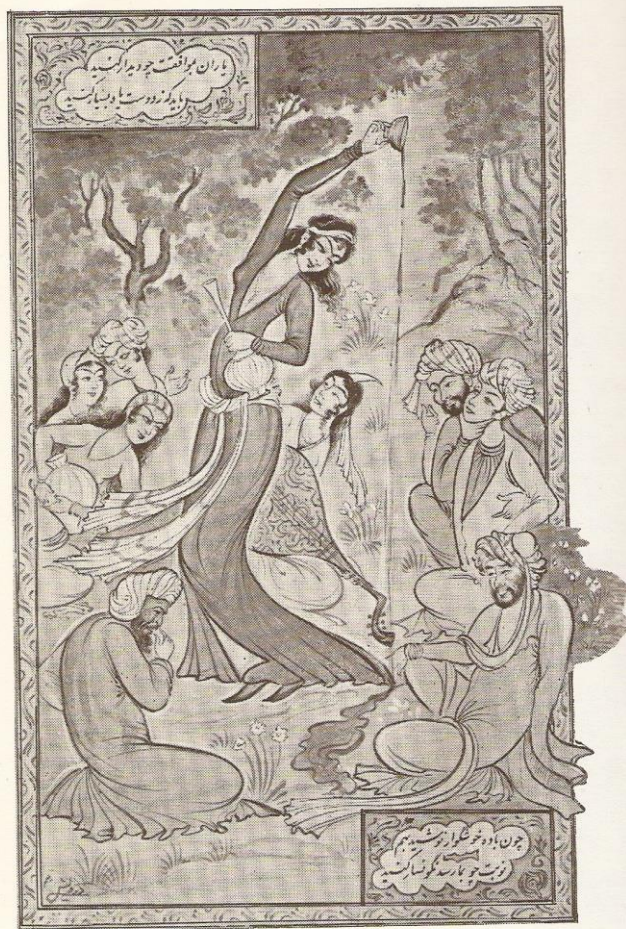
[Iraanse jaartelling: 4 mehr 1313]

Darvish* (zie pagina 59 van dit boek)

O beste vrienden,
zodra jullie gezellig bijeenkomen,
laat in gedachten de afwezige vrienden
binnenkomen

en doe, nadat jullie een beker
met wijn hebben genomen,
in hun naam een beker wijn over
de grond stromen

Liederen van Khayyam

ترانه های خیام

Het geheim van de schepping

راز آفرینش

1

Mijn uiterlijk is mooi, vertederend, kleurrijk,
ik ben een tulp aan een den gelijk,
het is mij nog een raadsel in dit feestelijke rijk
waarom de Schilder mij gemaakt heeft uit zwart slijk.

۱

هر چند که رنگ و روی زیاست مرا،

چون لاله رخ و چو سرو بالاست مرا،

معلوم نشد که در طربخانه خاک

نقاش ازل بهر چه آراست مرا؟

Terwijl ik een mooie en kleurrijke lichaamsvorm heb,
mijn gelaat als een tulp is en mijn gestalte als een ceder,
werd mij op deze feestelijke aarde niet duidelijk
voor welk doel de Schilder van het bestaan
mij geschilderd heeft.

Hij bracht ons onder Zijn dwang hiernaartoe,
 wij hebben ons alleen maar verbaasd, tot nu toe;
 onwetend van ons komen en gaan, van al dit gedoe,
 wij verdwijnen onvrijwillig en nergens naartoe!

آورد به اضطرارم اول بوجود،
 جز حیرتم از حیات چیزی نفرو،
 رفتم به اکراه و ندانیم چه بود
 زین آمدن و بودن و رفتن مقصود.

In het begin bracht hij mij onder dwang
 hier naartoe.
 Ik heb niets behalve verbazing
 in mijn leven bereikt.
 Wij gaan tegen onze wil weg
 en weten nog steeds niet
 wat eigenlijk de bedoeling was van dat komen,
 van dit zijn en van dat weggaan.

Mijn aanwezigheid brengt de kosmos geen profijt,
 van mijn verdwijning raakt Zijn glorie niets kwijt;
 van niemand hebben mijn beide oren in deze tijd
 de reden gehoord van mijn geboorte en afscheid.

از آمدنم نبود کردن را سود،
 وز رفتن من جاه و جلالش نقرود؛
 وز هیچکسی نیز دو گوشم نشود،
 کاین آمدن و رفتنم از بهر چه بود.

Van mijn aankomst boekt het heelal geen winst.
 Van mijn weggaan werd zijn glorie
 en koninkrijk niets minder.
 Van niemand hebben mijn beide oren
 de reden van deze aankomst
 en dit weggaan gehoord.

O, mijn hart, je zult nooit het raadsel ontdekken
 en de kennis van slimme lieden in twijfel trekken,
 laat daarom het ondermaanse met wijn bedekken,
 want het is onzeker of je de hemel zult betrekken!

ای دل تو به ادراک معانری،
 در نکته زیرکان دانا نرسی؛
 اینجا ز می و جام بهشتی می ساز،
 کاجا که بهشت است رسی یا نرسی.

O hart, je zult nooit het raadsel ontcijferen;
 je zult nooit de slimme kenners echt kennen.
 Maak van hier (de ondermaanse wereld) een
 hemel met wijn,
 want het is niet zeker dat je in het hiernamaals in
 de hemel terechtkomt.

Als men het geheim van het leven zou weten,
 dan had men de goddelijke geheimen bezeten;
 vandaag ben je niets-wetend neergezeten,
 zul je morgen bij je dood nog wel iets weten?

دل سرحدات اگر کاهی دانست،
 در مرک هم اسرار الهی دانست؛
 امروز که با خودی، ندانستی هیچ،
 فردا که ز خود روی چه خواهی دانست؟

Als men het geheim van het leven zou kennen,
 dan had men de goddelijke geheimen gekend.
 Vandaag, dat je jezelf bent, weet je niets,
 hoe zou je morgen wel iets weten
 als je er dan niet meer bent?

6*

Hoe lang nog moet ik bouwen op los zand?
Tegen gelovigen en goddelozen ben ik gekant.
Khayyam, zeg! Wie is ooit in de eeuwige hel beland
en wie kwam uit het paradijs terug, door hogerhand?

ع

تا چند ز نم بروی دریاها خشت،
بیزار شدم ز بت پرستان و کشت؛
خیام که گفت دوزخی خواهد بود؟
که رفت بدوزخ و که آمد ز بهشت؟

Hoe lang moet ik nog bouwen in de zeeën?
Ik word moe van goddelozen en godsdienstigen.
Khayyam! Wie heeft gezegd,
dat er een Hel zou zijn?
Wie is naar de Hel gegaan
en wie keerde uit het Paradijs terug?

Jij en ik weten niets van de geheimen van het bestaan,
 wij kunnen dit raadsel niet oplossen, beste kompaan;
 Er hangt een gordijn terwijl wij elkaar kunnen verstaan
 als dat gordijn zou vallen, is het met ons gedaan!

اسرار ازل راز تو دانی و نه من،

وین حرف معانه تو خوانی و نه من؛

هست از پس پرده گفتگوی من و تو،

چون پرده براقند، نه توانی و نه من!

Jij en ik weten niets
 van de geheimen van het bestaan;
 jij en ik kunnen dit raadsel niet ontcijferen.
 Er hangt een gordijn (sluier)
 terwijl wij samen praten;
 als dat gordijn zou vallen,
 dan blijft er van jou en mij niets over.

Een groot mysterie is de zee van het bestaan;
 al zijn parels te kunnen verwerven, is een waan.
 Iedereen kijkt deze zee met zijn eigen ogen aan,
 niemand kan van deze zee de waarheid nagaan.

این بحر وجود آمده بیرون ز نهفت،
 کس نیست که این گوهر تحقیق بفت؛
 هر کس نخنی از سر سودا گفته است،
 زان روی که هست، کس نمی داند گفت!

De zee van het bestaan
 is geschapen uit geheimenissen,
 niemand is het gelukt
 om de parels uit deze zee te doorboren.
 Iedereen heeft zijn verhaal over deze zee gedaan,
 niemand weet dus echt wat deze zee inhoudt.

De sterren, de bewoners van dit firmament
vervoeren als het ware de denkers, eloquent.
Let wel, verlies je verstand niet permanent,
dat de wijzen dwalen, is bij iedereen bekend.

اجرام که ساکنان این ایوانند،

اسباب تردد خردمندانند،

هان تا سر رشته خرد کم نکنی،

کافان که مدبرند سرگردانند!

De sterren die de bewoners zijn van deze ruimte
zijn als het ware de voertuigen van de denkers.
Let wel om je verstand niet te verliezen;
de wijzen zijn degenen die het meest dwalen.

De cirkel waarin wij komen en gaan
kent geen begin en einde, ook voortaan.
Deze wordt door iedereen verkeerd verstaan,
evenals onze vertrektijd en waarheen we gaan.

دوری که در آمدن و رفتن ماست،
اورانه نهایت، نه بدایت پیدا است،
کس می نزنند می درین معنی راست،
کاین آمدن از کجا و رفتن بکجاست!

De cirkel waarin wij komen en gaan,
kent geen einde, noch een begin.
Niemand spreekt de waarheid over deze cirkel,
evenmin over het vertrekpunt en de bestemming.

Waarom heeft de Vormgever van de aard, God,
 zoveel gebreken geschapen waardoor alles verrot?
 Wie schiep ons lelijke gezicht en bepaalt ons lot?
 Waarom gaat dit prachtig bestaan toch kapot?

دارنده چو ترکیب طلیع آراست،
 از بهر چه او فکندش اندر کم و کاست؟
 گر نیک آمد، شکستن از بهر چه بود؟
 ورنیک نیاید این صور، عیب کراست؟

De Schepper

Die de eigenschappen van de elementen maakt,
 waarom heeft Hij dan gebreken erbij geplaatst?
 Als het perfect is,
 waarom moet dan deze worden kapotgeslagen?
 Als het niet perfect is, aan wie is dan het gebrek?

Mensen aan de top van de beschaving en het weten,
 die het volmaakte middelpunt van de aarde heten,
 hebben uit de nacht geen uitgang naar de dag geweten,
 daarom vertellen ze een verhaaltje door de slaap bezeten.

آنانکه محیط فضل و آداب شدند،
 در جمع کمال شمع اصحاب شدند،
 ره زین شب تاریک نبردند بروز،
 گفتند فغان ای و در خواب شدند!

Diegenen die de top van de kennis
 en de beschaving hebben bereikt
 en door hun volmaaktheid
 het middelpunt der aarde werden,
 hebben uit deze duistere nacht
 geen uitgang naar de dag gevonden.
 Daarom hebben ze alleen maar een verhaaltje verteld
 en gingen ze daarna slapen.

13*

O kasteleinse, zij die weg zijn, al geruime tijd,
die slapen in de aarde van de zelfzuchtigheid,
ga, drink maar wijn en hoor van mij de waarheid:
wat ze hebben gezegd, is alleen maar banaliteit.

*۱۳

آمانده زبیش رفته اندای ساقی،
در خاک غرور خفته اندای ساقی،
رو باده خور و تحقیقت از من بشنو:
باد است هر آنچه گفته اندای ساقی!

O kasteleinse, zij die eerder weggingen,
slapen nu in de aarde van het egoïsme.
Dus ga en drink numaar wijn
en hoor de waarheid van mij:
wat ze hebben allemaal hebben gezegd,
is alleen maar lucht.

14*

Zij die de parel van het verstand doorboren,
die onwetenden, hebben ons veel onzin laten horen.
Onmachtig het geheim van het bestaan op te sporen,
bewogen ze hun kaken, voordat ze hun leven verloren.

*۱۴

آن یخبران که در معنی ستند
در چرخ به انواع سخن ها گفتند؛
اگرچه چون گشتند بر اسرار جهان،
اول ز نخی زدند و آخر خستند!

De onwetenden
die de parel van het verstand doorboorden,
hebben hier ondermaans veel gekletst.
Toen het hen niet lukte
om de geheimen van het bestaan te ontcijferen,
lieten ze alleen maar hun kinnen bewegen,
voordat ze voorgoed gingen slapen.

Vlakbij de Pleiaden draait een planeet: een koe;
 daaronder is ook een koe: onze aarde in armoe;
 als je je wijze ogen opent en je kijkt daar naartoe,
 dan zie je daartussen veel ezels, vraag niet hoe!

گاویست بر آسمان قرین پروین،

گاویست دگر نهفته در زیر زمین؛

کر بینائی، چشم حقیقت بکشا

زیر و زبر دو گاومشی خربین!

Een koe draait vlakbij de Pleiade,
 onder onze aarde bevindt zich ook een koe;
 als je je wijze ogen opent,
 dan zie je tussen deze twee koeien
 een handvol ezels!

De pijn van het leven

دردِ زندگی

Nu is de tijd van mijn jongelingsjaren,
 ik drink op mijn triomf, zonder bedaren!
 Is de wijn bitter, zijn smaak is te verklaren:
 wijn is als mijn leven, bitter met bezwaren.

امروز که نوبت جوانی من است،
 می نوشتم از آنکه کامرانی من است؛
 عییم نکنید. اگر چه تلخ است خوش است،
 تلخ است، از آنکه زندگانی من است.

Vandaag zijn mijn jongelingsjaren aan de beurt,
 ik drink wijn, want vandaag triomfeert mijn geluk!
 Neem mij niet kwalijk, de wijn is bitter,
 maar smaakt lekker:
 De wijn is bitter,
 want deze is gemaakt van mijn bittere leven!

Als het aan mij was, zou ik niet zijn geboren;
 als het aan mij is, blijf ik bij de levenden horen;
 het is beter dat je geen leven is beschoren,
 niet komen, niet gaan: geen levenssporen!

گر آمدنم بمن بدی، نادمی
 ورنیز شدن بمن بدی، کی شدمی؟
 به زان بندی که اندرین دیر خراب،
 نه آمدی، نه شدمی، نه بدمی.

Als het aan mij lag, kwam ik niet hier,
 als het aan mij zou zijn, ga ik niet weg.
 Het is beter dat je er niet was
 in dit kapotte bestaan,
 niet komen, niet gaan en geen bestaan!

Ons komen en gaan zijn volkomen zinloos,
 het tapijt van ons bestaan is zwak en broos.
 In de levenscirkel branden de goeden altoos,
 ze verbranden tot as, reukloos en rookloos.

از آمدن و رفتن ما سودی کو؟
 وز تار وجود عمر ما پودی کو؟
 در چمبر چرخ جان چندین پاکان،
 می سوزد و خاک می شود، دودی کو؟

Uit ons komen en gaan vloeit geen nut,
 het tapijt van ons bestaan kent geen schering,
 noch inslag!
 In de cirkel van het bestaan branden de goeden,
 ze verbranden tot as, maar er komt geen rook vrij!

Het is jammer, wij zijn als waardeloos versleten geld,
 door de zeis van de hemel worden wij zomaar geveld.
 Pijnlijk en spijtig zijn onze dagen in een oogwenk geteld,
 terwijl wij zo in ons verlangen zijn teleurgesteld.

افس کہ بی فایده فرسوده شدیم،
 وز داس سپر سرنگون سوده شدیم،
 دردا و ندامت که تا چشم زدیم،
 نابوده بکام خویش، نابوده شدیم!

Het is jammer dat wij voor niets verslijten
 en door de zeis van de hemel worden geveld.

Het is pijnlijk en spijtig
 dat wij in een oogwenk zijn vergaan,
 terwijl wij ons verlangen
 niet in vervulling hebben zien gaan.

20*

Als je heel je leven naast je geliefde mag verkeren
en je heel je leven aan genot en lust kunt spenderen,
zul je uiteindelijk voorgoed verdwijnen en verteren,
zodoende lijkt het dat je heel je leven liep te fantaseren.

* ۲۰

بایار چو آرمیده باشی همه عمر،
لذات جهان پشیده باشی همه عمر،
هم آخر کار رحلت خواهد بود،
خوابی باشد که دیده باشی همه عمر.

Als je je hele leven naast je geliefde slaapt,
en als je je hele leven geniet en plezier maakt,
moet je uiteindelijk verdwijnen, voorgoed,
dan lijkt het dat je je hele leven hebt gedroomd!

Vanavond begin ik met een kan met drie liter wijn,
 ik zal mij verrijken met twee roemers, rood als robijn.
 Ik verstoot verstand en religie zonder enige liefdespijn;
 dan huw ik de dochter van de wijnrank, bij de kastelein.

اکنون که ز خوشدلی بجز نام نماند،
 یک هدم پخته جزمی خام نماند:
 دست طرب از ساغرمی باز مکیر
 امروز که در دست بجز جام نماند!

Vanavond zal ik
 met een kan wijn van drie liter beginnen;
 daarna ik zal mij verrijken met nog twee roemers.
 Eerst zal ik definitief scheiden van het verstand
 en de religie;
 daarna zal ik een huwelijksband aangaan
 met de dochter van de druivenboom.

Naar een rustplaats wordt door mij
 al zo lang gesmacht!
 Wanneer komt een einde
 aan deze lange zwarte nacht?
 Hopelijk komen wij over duizend jaar,
 met levenskracht,
 uit de aarde op als gras,
 zonder enige jammerklacht!

ایکاش که جای آرمیدن بودی،

یا این ره دور را رسیدن بودی؛

کاش از پی صد هزار سال از دل خاک،

چون سبزه امید بردمیدن بودی!

Was er maar er een rustplaats!
 Hopelijk komt er een eind aan deze lang weg!
 Hopelijk groeien wij over duizend jaar
 weer net als gras uit de aarde.

Wist een ongeborene wat hem hier wacht
 en had hij weet van onze pijn, dag en nacht,
 nooit zou hij naar leven hebben gesmacht.
 gelukkig is hij die niet wordt voortgebracht!

چون حاصل آدمی درین جای دودر،
 جز درد دل و دادن جان نیست دگر:
 خرم دل آنکه یک نفس زنده نبود،
 و آسوده کسیکه خود نژاد از مادر!

Omdat de mens in het huis van het bestaan,
 dat twee deuren heeft, niets anders verdient
 dan hartzeer en doodstrijd,
 is degene gelukkig die geen moment heeft geleefd?
 Nog gelukkiger is degene die niet is geboren.

24*

De Schepper van de aarde, zon en maan,
laat mensen hartzeer en rouw doorstaan.
De lokken van schoonheden raken spontaan
verward in de draaiende wielen van het bestaan.

* ۲۴

آنکس که زمین و چرخ افلاک نهاد،
بس داغ که او بر دل غمناک نهاد؛
بسیار لب چو لعل و زلفین چو مشک
در طبل زمین و تختهء خاک نهاد!

Degene Die ook de aarde
en de sterren heeft geschapen,
heeft aan de mensen veel hartzeer en rouw gegeven.
Veel schoonheden
met robijnen lippen en lange lokken
kwamen terecht
tussen de wielen van het hard draaiend bestaan.

Als ik, net als God, een hand had in het bestaan,
 dan zou ik dit heelal vernietigen en laten vergaan.
 Dan schiep ik een heelal, met nieuwe zon en maan,
 zodat een vrij mens gelukkig en blij wordt voortaan.

گر بر فلکم دست بدی چون یزدان،
 برداشتی من این فلک راز میان؛
 از نو فلک دگر چنان ساختمی،
 کآزاده بجام دل رسیدی آسان.

Als ik, net als God,
 een hand had bij het draaien van het bestaan,
 dan had ik dit bestaan helemaal vernietigd,
 dan had ik opnieuw een bestaan gemaakt,
 waarin een vrij mens zijn verlangens
 in vervulling ziet gaan.

Het vaststaande lot

از ازل نوشته

Op de boekrol van het bestaan is alles weergegeven
 met de levenspen, al goed en kwaad opgeschreven.
 In den beginne werd alles vastgesteld voor 't leven,
 dus ijdel zijn al onze verdriet, moeite en ons streven.

بر لوح نشان بودنی با بوده است،
 پیوسته قلم ز نیک و بد فرسوده است؛
 در روز ازل هر آنچه بایست بداد،
 غم خوردن و کوشیدن مایه بوده است.

Op de boekrol van het bestaan is alles opgeschreven;
 de pen van het bestaan
 schrijft alle goeds en kwaad altijd op.
 Op de eerste dag van het bestaan
 werd alles vastgesteld;
 Dus al onze verdriet, moeite en streven is ijdel.

Jouw levensdagen staan vast, kort of lang,
 doe geen moeite voor een andere levensgang.
 Jouw en mijn bestaan hebben we niet in bedwang
 het komen en gaan is maar een treurig gezang!

چون روزی و عمریش و کم توان کرد،
 خود را بکم و بیش دهم توان کرد؛
 کار من و تو چنانکه رأی من و تست
 از موم بدست خویش هم توان کرد.

Omdat je op je lot en de lengte van je leven
 geen invloed hebt,
 moet je geen moeite doen
 om dit alsnog te proberen.
 Jouw bestaan en dat van mij
 zijn niet in onze handen,
 daarom kunnen we dit niet als was zelf vormen.

De sterren die niets toevoegen behalve verdriet,
 geven niets voordat ze iets nemen van je krediet,
 Als ongeborenen wisten wat ons geschiedt
 zouden ze nooit verlangen naar ons gebied!

افلاک که بخر غم نقرایند و گر،
 نهند بجای تا نرمانند و گر؛
 نا آمدگان اگر بدانند که ما
 از دهر چه می کشیم، نمانند و گر.

De sterren die niets brengen behalve verdriet,
 geven niets voordat ze iets wegnemen.
 Als degenen die er niet zijn,
 wisten wat we hier in dit bestaan, meemaken,
 zouden ze nooit verlangen om hierheen te komen.

O, laat de Vier elementen je leven niet bepalen
 evenmin de Zeven sterren die helder stralen.
 "Drink maar wijn," blijf ik duizendmaal herhalen,
 eenmaal verdwenen, zwijg je eeuwig in alle talen.

ای آنکه تیجہ چہار و ہفتی،
 وز ہفت و چہار دایم اندر تفتی،
 می خور کہ ہزار بارہ بیش کتتم:
 باز آمدنت نیست، چورفتی رفتی.

O, het resultaat van Vier en Zeven
 en altijd de zorg om Zeven en Vier.
 Drink maar wijn, al heb ik jou duizend maal gezegd:
 er zal geen weg terug zijn, als je weg bent, blijf je weg.

Vier en Zeven of Zeven en Vier.
 Vier staat voor de vier elementen Vuur, Aarde, Water
 en Lucht. Zeven staat voor de zeven Hemelen uit de
 Astrologie of voor de zeven dagen durende Schepping
 van het heelal.

30*

Toen aarde mijn lichaam tot leven bracht
werd mij ook mijn karakter toegedacht.
Over wie ik ben, heb ik nu eenmaal geen macht,
ik ben wie ik ben, waar dan ook, dag en nacht.

* ۳۰

تا خاک مرا بقالب آمیخته اند،
بس فتنه که از خاک برانگیخته اند؛
من بهتر ازین نمی توانم بودن
کز بوته مرا چنین برون ریخته اند.

Toen Zij mijn gestalte van de aarde maakten,
stopten Zij veel kwaadwilligheid daarin,
daarom kan ik niet beter zijn dan ik ben,
want zo hebben Zij mij gemaakt!

31*

Verdraag niet langer de last van tempel of moskee,
maak je geen zorgen over hellepoort of hemelentree!
Op de boekrol van het bestaan staat Gods dictee:
Alles staat onveranderlijk vast volgens Zijn idee!

* ۳۱

تاکی ز چرخ مسجد و دگشت؟

تاکی ز زیان دوزخ و سود بهشت؟

رو بر سر لوح بین که استاد هضا

اندر ازل آنچه بودنی بود، نوشت.

Hoe lang moet men nog de rook van een olielamp
in een moskee of in een tempel verdragen?
Hoe lang moet men met een boekhouding bezig
zijn over het verlies in de hel
en de winst in de hemel?
Ga en bekijk de kleitablet van het bestaan
om te zien wat de Meester van het bestaan,
daarop heeft geschreven,
hij heeft alles daar in den beginne opgenomen.

32*

O hart, de waarheid van het bestaan is virtueel,
doe jezelf geen enkele pijn en leef niet immoreel!
Laat alles op je afkomen en verdraag stil je deel,
niets verandert het door de Pen geschreven oordeel!

* ۳۲

ای دل چو حقیقت جهان هست مجاز،

چندین چه بری خواری ازین رنج دراز!

تن را به قناسپار و باد و بسان،

کاین رفته قلم ز بهر تو ناید باز.

O hart,
omdat de waarheid van het bestaan virtueel is,
moet je je geen pijn doen en vernederd worden.
Laat de zaken aan 'het komen en gaan'
en verdraag je pijn;
wat de Pen voor jou heeft geschreven
verandert niet!

Stiekem fluisterde het bestaan tegen mijn hart:
 "Alle gebeurtenissen zijn bepaald vanaf de start.
 Ik ben zelf ook in mijn levensloop verward,
 zo niet, dan had ik mij verlost uit mijn smart!"

در کوش دلم گفت فلک پنهانی:
 حکمی که قضا بود ز من می دانی؟
 در کردش خود اگر مرا دست بدی،
 خود را برماندمی ز سر کردانی.

Stiekem mompelde het bestaan
 tegen het oor van mijn hart:
 "Alle gebeurtenissen zijn al van te voren bepaald.
 Weet je,
 als zelfs mijn draai in mijn eigen hand was,
 had ik mijzelf verlost
 van mijn doordraaiing zonder bestemming."

Goed en kwaad zit in de menselijke aard;
 met vreugde en verdriet gaat het lot gepaard;
 vecht niet tegen het lot, 't is niet de moeite waard,
 want het lot wordt zelf nog veel meer bezwaard.

نیکی و بدی که در نهاد بشر است،
 شادی و غمی که در قضا و قدر است،
 با چرخ مکن حواله کاند ره عقل،
 چرخ از تو هزار بار پچاره تر است.

Het goede en het slechte
 zitten in de aard van de mens;
 de vreugde en het verdriet
 zijn al bepaald door het lot;
 je moet niet tegen het lot vechten,
 want dat is nog duizend maal zieliger dan jij.

De levensloop

گردش دوران

Helaas sloeg het vreugdeboek van de jeugd dicht;
 de verse lente van het leven is thans uit het zicht.
 Ik hoorde van mijn jeugdvogel geen zanggedicht,
 van zijn komen en gaan kreeg ik nimmer bericht.

افس که نامه جوانی طی شد،
 وان تازه بهار زندگانی دی شد،
 حالی که ورا نام جوانی گفتند،
 معلوم نشد که او کی آمد، کی شد!

Helaas kwam aan het boek van de jeugd een einde.
 De verse lente des levens werd gisteren.
 De zingende vogel, wiens naam jeugd was,
 helaas, ik weet niet wanneer hij kwam
 en wanneer hij voorbij ging.

Het levenskapitaal is helemaal op, helaas,
de dood bezorgt harten pijn en geen soelaas.
Uit die andere wereld komt niemand, o dwaas,
om ons te vertellen: wie daar is de baas?

افس که سرمایه ز کف بیرون شد،
در پای اجل بسی جگرها خون شد!
کس نآمد از آنجهان که پرسم از وی:
کا حوال مسافران دنیا چون شد.

Spijtig genoeg dat het levenskapitaal op is.
De dood heeft vele harten pijn en smart bezorgd.
Niemand is van die andere wereld teruggekeerd
om ons te vertellen wat daar de mensen overkomt.

Ik ging eens naar een meester toen ik een kind was,
 later verheugde ik mij als meester voor mijn klas.
 Luister wat er uiteindelijk gebeurde met ons alras:
 we kwamen uit aarde en keerden terug als as.

یکچند به کودکی به استاد شدیم؛
 یکچند ز استادی خود شاد شدیم؛
 پایان سخن شو که ما را چه رسید:
 چون آب بر آمیدیم و چون باد شدیم!

Toen ik een kind was,
 ging ik een tijdje naar een meester.
 Later was ik blij,
 omdat ik zelf meester geworden was.
 Luister naar wat er uiteindelijk gebeurde met ons:
 wij kwamen uit de aarde
 en verdwenen door de wind.

Onze goede vrienden verdwenen allemaal,
 één voor één vernederd door de doodskwaal.
 We waren metgezellen bij het levensfeestmaal,
 sommigen kregen een rondje meer dan normaal.

یاران موافق همه از دست شدند،
 در پای اجل یکان یکان پست شدند،
 بودیم یک شراب در مجلس عمر،
 یکدور ز ما بشیرک مست شدند!

Alle zielsverwanten gingen één voor één voorbij,
 bij de poort van de dood
 daalden zij één voor één neer.
 Wij dronken samen wijn
 bij de feesten van het leven,
 sommigen namen twee of drie roemers
 meer dan wij.

O bestaan, het ongeluk komt door jouw wraakgevoel,
 onrecht is jouw oeroude beroep en ambachtsdoel.
 Als de aarde wordt geopend met of zonder gevoel,
 liggen er kostbare juwelen verborgen, een heleboel!

ای چرخ فلک خرابی از کینهء تست،
 بیدادگری پیشهء دیرینهء تست،
 وی خاک اگر سینهء تو بشکافند،
 بس کوهر قیمتی که در سینهء تست!

Oh het bestaan,
 het ongeluk komt door jouw wraakgevoel.
 Onrecht is jouw oeroude beroep en ambacht.
 Indien de aarde wordt geopend
 liggen er vele juwelen verborgen.

Het bestaan dat niet naar de wens van een wijze is,
zelfs bestaande uit zeven of acht hemelen, een droefenis.

In dit bestaan sterft men met al zijn wensen, gewis,
gelijk onderaardse meren en wolven in deze dodenmis.

۴۰

چون چرخ بجام یک خردمند نکشت،

خواهی تو فلک هفت شمر، خواهی هشت

چون باید مرد و آرزوها همه هشت،

چه مور خورد به کور و چه کرک بدشت.

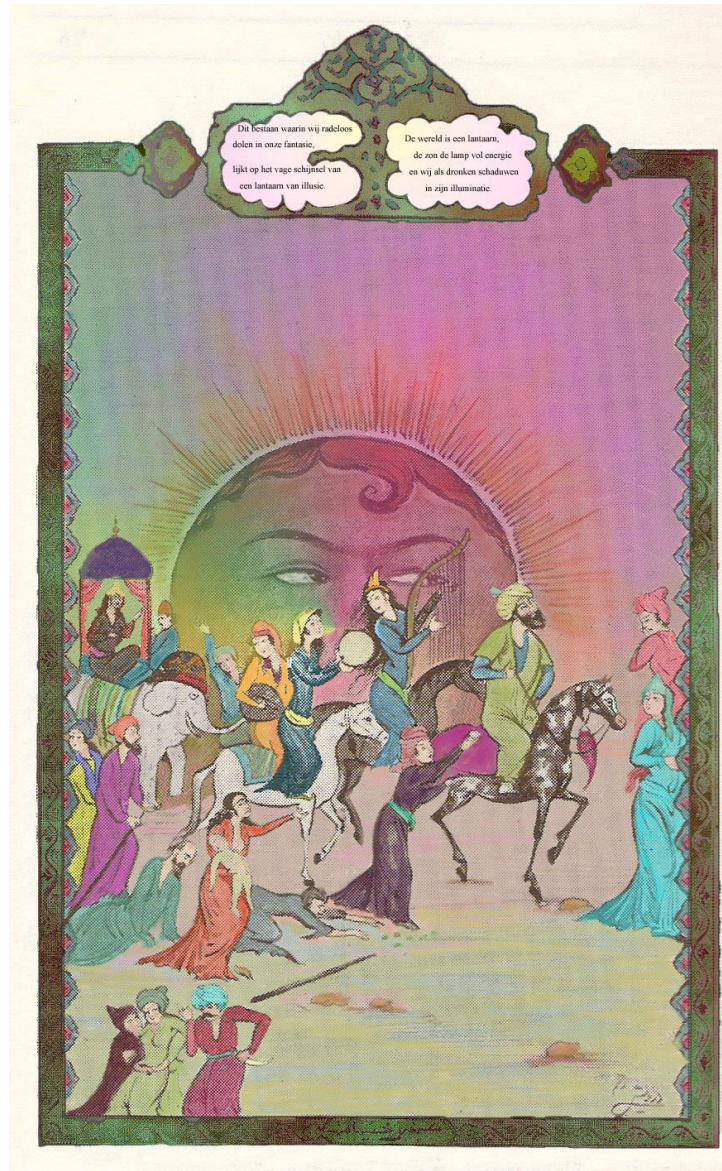
Het bestaan
dat niet naar de wens van een wijze draait,
is maar niets,
zelfs als dit zeven hemelen of acht hemelen heeft.

In dit bestaan moet men
doodgaan met al zijn wensen,
ook de meren onder de grond
en de wolf in de weide.

Wij zijn maar een druppel water in een zee,
 een zandkorrel in de aarde en zijn zomaar passé.
 Weet je wat jouw komen en gaan betekent, ja of nee?
 een vlieg verscheen en verdween na een seconde of twee.

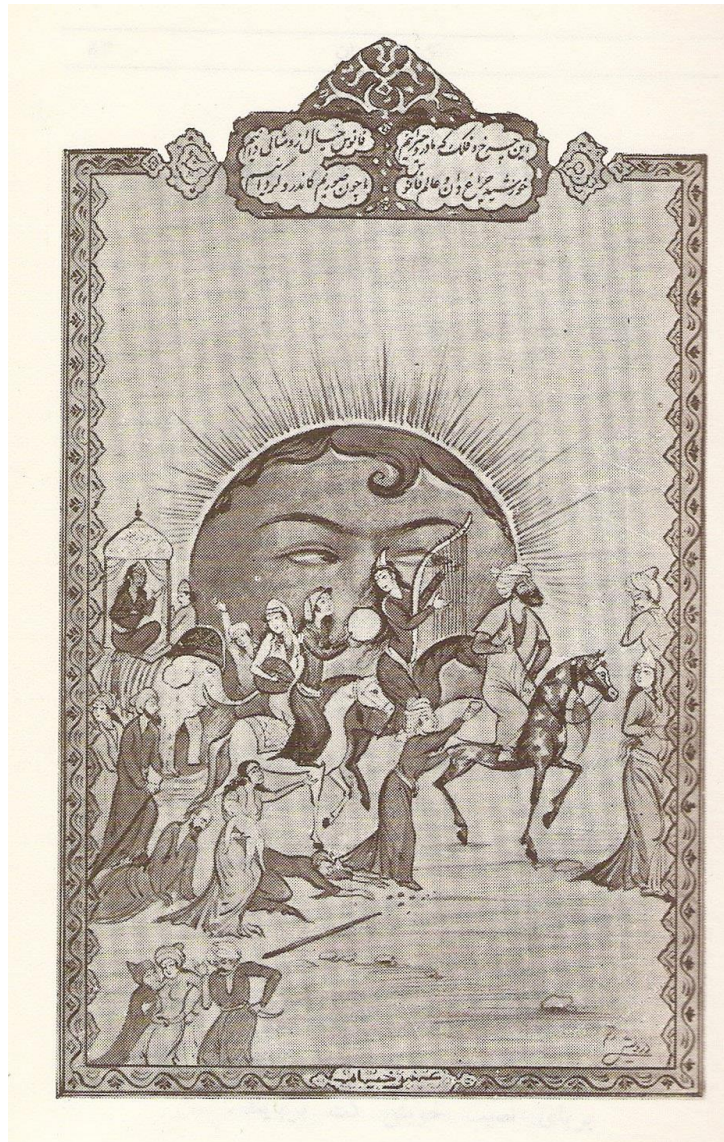
یک قطره آب بود و بادریاشد،
 یک ذره خاک و بازین یکتاشد،
 آمد شدن تو اندرین عالم چیست؟
 آمد کسی پدید و ناپیداشد.

Het was een druppel water
 die verenigd werd met de zee;
 het was een beetje stof
 dat verenigd werd met de aarde.
 Wat betekende jouw komen en gaan
 in deze wereld?
 "Er verscheen een vlieg en hij verdween weer!"
 -148-

Dit bestaan waarin wij radeloos
dolen in onze fantasie,
lijkt op het vage schijnsel van
een lantaarn van illusie.

De wereld is een lantaarn,
de zee de lamp vol energie
en wij als drinken schaduwen
in zijn illuminatie.

42 *

Je vraagt: kent dit virtuele beeld een moraal?
De waarheid daarvan kent een lang verhaal.
Het is een verbeelding van een zee vol met kabaal,
en ligt de waarheid op de bodem van deze zee, als mineraal.

* ٤٢

می پرسیدی که چیست این نقش مجاز،
گر برگویم تحقیقش هست دراز،
نقشی است پدید آمده از دریایی،
و آنگاه شده بقعر آن دریا باز.

Jij vraagt wat dit beeld allemaal betekent.
Ik antwoord jou:
"De waarheid daarvan kent een lang verhaal.
Het is een afbeelding die een zee verbeeldt,
maar dit beeld ligt wel
op de bodem van dezelfde zee!"

De Schepper van het verstand bakt een kruik,
 Hij kust dit prachtig schepsel vóór gebruik,
 de Maker van het bestaan in Zijn huik
 laat deze breken bij een toevallige stuik!

جامی است که عقل آفرین می زندش،

صد بوسه ز مهر بر جبین می زندش؛

این کوزه گر دهر چنین جام لطیف

می سازد و باز بر زمین می زندش!

Het is de kruik,
 die door de Schepper van het verstand
 wordt gemaakt.
 Dan geeft Hij honderd kussen op de kruik,
 op de prachtige kruik,
 die de Pottenbakker van het bestaan maakt
 en dan weer laat breken.

De wijnkruik die Hij heeft geboetseerd,
 mag niet worden gebroken en onteerd,
 deze was ooit een mens, maar nu verteerd,
 hij heeft van liefde en haat niets geleerd.

ابخزای پیاله ای که در هم پیوست،
 بشکستن آن روانی دارد مست،
 چندین سرو ساق نازنین و کف دست،
 از مهر که پیوست و به کین که شکست؟

De wijnkan, gemaakt door Hem,
 deze breken is niet toegestaan.
 Deze is gemaakt van zoveel hoofden,
 aangename voeten en handpalmen.
 Van wiens liefde en uit wiens haat
 is deze gemaakt?

Trap niet in de val van het opgesmukte leven,
want de wijzen gaan zich hierin niet begeven.
Lang vóór jou kwamen en gingen er al velen,
geniet dus, voordat je wordt uitgeschreven.

عالم اگر از بهر تومی آریند،
مگر ای بدان که عاقلان نگریند؛
بسیار چو تو روند و بسیار آیند؛
بربای نصیب خویش کت بریند.

Moet je je niet vastbinden aan het bestaan
dat voor jou is versierd,
want vóór jou waren er velen
en na jou komen er ook velen.
Dus grijp je kans en maak plezier,
voordat je verdwijnt.

Geen reiziger van deze weg is ooit teruggekeerd
 die ons geheimen heeft geopenbaard en geleerd.
 Vergeet dus niets, laat niets achter ongegeneerd,
 je komt nooit terug, je hebt hier slechts kort gelogeed!

از جمله رفتگان این راه دراز،
 باز آمده ای کو که باکوید راز؟
 مان بر سر این دو راه از روی نیاز،
 چیزی نگذاری که نمی آبی باز!

Van allen, die weggegaan zijn op deze lange weg
 is er geen teruggekeerd
 om hem iets te kunnen vragen.
 Let op bij deze dubbele weg van verlangen
 en hebzucht;
 je moet niets achterlaten,
 want je komt nooit meer terug.

Je zult straks eeuwig slapen, drink wijn,
 je zult zonder partner, maat of eega zijn.
 Bewaar dit geheim binnen je eigen domein:
 'een verwelkte tulpentuin wordt een woestijn!'

می خور که بزیر گل بسی خواهی نخت،

بی مونس و بی رفیق و بی هدم و جفت؛

زنهار بکس مگو تو این راز نهفت:

هر لاله که پشمرد، نخواهد بسگفت!

Drink wijn,
 want je zult eeuwen onder de grond slapen
 zonder een metgezel, een kameraad, een partner
 of een vriend.
 Let wel, vertel dit geheim aan niemand;
 de tulp die verdroogt, zal nooit weer bloeien.

48 *

Ik kwam bij het wijnhuis een oude man tegen,
ik informeerde naar de doden, heel verlegen.
Hij zei: 'Drink wijn, velen als wij op hun wegen,
verdwenen en werden eeuwig doodgezwegen!'

* ٤٨

پیری دیدم بخانه خاری،
گفتم: کنی ز رفتگان اخباری؟
گفتا، می خور که همچو ما بسیاری،
رفتند و کسی باز نیامد باری.

Ik trof een oude man bij het wijnhuis.
Ik vroeg hem nieuws over de doden.
Hij zei: "Drink wijn, want er waren velen als wij,
die weg gingen en nooit terugkeerden!"

Veel weiden en velden kruisten mijn wandelpad,
 er was geen deel van de wereld dat ik niet betrad.
 Ik heb nog nooit van iemand bericht gehad
 dat een reiziger terugkeerde naar zijn stad.

بسیار بگشتیم بگرد و دشت،
 اندر همه آفاق بگشتیم بگشت؛
 کس را نشنیدیم که آمد زین راه
 راهی که برفت، راهرو باز نکشت.

Ik reisde heel veel rond in de velden en dorpen.
 In de hele wereld
 ging ik als een wereldreiziger rond.
 Ik hoorde dat niemand ooit
 van deze weg is teruggekeerd,
 want deze weg is de weg zonder terugkeer.

We zijn marionetten en het bestaan speelt daarmee,
 we bestaan echt, we zijn niet virtueel, we spelen mee
 en spelen onze rollen in de poppenkast met ach en wee,
 dan verdwijnen we in de vergankelijkheid: we zijn passé!

ما لعبتکیم و فلک لعبت باز،
 از روی حقیقتی نه از روی مجاز؛
 یکچند دین بساط بازی کردیم،
 رقیم بسندوق عدم یک یک باز!

We zijn allemaal poppetjes
 en het bestaan is de poppenspeler,
 letterlijk en niet figuurlijk,
 wij spelen onze stukjes
 in de poppenkast van het bestaan
 en daarna zullen wij één voor één verdwijnen
 in de kist der vergankelijkheid.

Zonder één van ons gaat het bestaan gewoon door,
 er komen tijden dat niets over ons wordt gezegd, hoor.
 Voorheen bestonden we niet en ook niet daarvoor,
 het bestaan blijft hetzelfde, ook zonder ons spoor!

ای بس کہ بنائیم و جهان خواهد بود،
 فی نام زمانه نشان خواهد بود؛
 زین پیش بودیم و بند هیچ خلل،
 زین پس چو بنائیم همان خواهد بود.

Wij zullen er niet meer zijn
 en de wereld zal blijven bestaan,
 er zal geen naam en geen spoor van ons zijn.
 Hiervoor bestonden wij niet
 en niets was incompleet,
 hierna, als wij niet meer bestaan,
 zal alles hetzelfde zijn.

Op het tapijt van de aarde zie ik veel die gapen,
 onder de aarde zie ik ook veel zielen die slapen.
 Ik zie op de levensweide veel vergankelijke schapen,
 en veel lammetjes die nog zullen worden geschapen.

بر مفرش خاک نهنگان می بینم،
 در زیر زمین نهنگان می بینم؛
 چندانکه بصرای عدم می نگرم،
 ناآمدگان و رفتهگان می بینم.

Op het tapijt van de aarde zie ik veel slapenden,
 onder de aarde zie ik ook veel slapenden.
 Ik zie op de weide van vergankelijkheid
 velen die verdwenen zijn
 en velen die nog moeten komen.

Deze oeroude herberg, genaamd het bestaan,
 is het graf van elke ochtend en avond, stilaan.
 Deze is sjah Dzjamsjids erfenis, ver hiervandaan,
 en het kroningspaleis van Bahram, sjah van Iran.

این کهنه رباط را که عالم نام است
 آرا که ابلق صبح و شام است،
 بزمنی است که واماندهء صد جمشید است،
 گوریست که خوابگاه صد بهرام است.

Deze oude herberg, wier naam "Het Bestaan" is
 en die het grijze graf van de morgens
 en de avonden is,
 is een feestelijke erve van honderden Dzjamsjids:
 deze is het paleis
 waarin honderden Baahrams troonden.

In het paleis van de zegevierende koning Bahram,
krijgt een ree nu een kalf en rusten een vos en een lam,
eens joeg koning Bahram op zebra's en maakte ze tam,
nu wordt hij zelf gejaagd in een kuil met heel zijn stam.

آن قصر که بهرام درو جام گرفت،
آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت؛
بهرام که کور می گرفتی همه عمر،
دید ی که چکونه کور بهرام گرفت؟

In het paleis
waar koning Bahram zijn wijnbeker hief,
krijgt nu een ree haar kalfje en rust een vos.
Zie hoe koning Bahram,
die zebra's een kuil in joeg,
zelf in een grafkuil werd gejaagd!

Ik zag een vogel in de tuin van het paleis in Toes
met voor zich de schedel van koning Keykawoes.

Hij riep alsmaar: "Waar blijft het geroezemoes
van de klokken en trommels, en zijn diepe roes?"

مرغی دیدم نشسته بر بارهء توس،

در چنگ گرفته کلهء کیکاوس،

با کلهء می گفت که: افسوس، افسوس!

کو بانگ جرس ها و کجا نالهء کوس؟

Ik zag een vogel in de tuin van Toes
die voor zich
de schedel van koning Keykawoes had staan
en die steeds maar
spijtig, spijtig en nog eens spijtig zei:
"Waar blijft de klank van zijn klokken
en waar blijft het geluid van zijn trommels?"

Het paleis bedauwd door het hemelvocht,
eens door veel koningen en prinsen bezocht,
nu bewoond door vermoeide duiven op doortocht,
waar ze koeren: het paleis is nu een gedrocht!

آن قصر که بر چرخ همی زد پهلوی،

بر در که او شهان نهادندی رو،

دیدیم که برگزیده اش فاخته ای

بنشسته همی گفت: «کوکو، کوکو؟»

Het paleis dat de hemel raakte
en eens door veel koningen en prinsen
werd bezocht;
nu zien wij dat op het dak daarvan
de duiven zitten en koeren:
“waar blijft dat paleis, waar blijft die koning?”

De draaiende stoffen

ذراتِ گردنده

Zodra de geest ons reine lichaam verlaat
 komt deze terecht in aards gewaad.
 Dit wordt op zijn beurt, vroeg of laat,
 het omhulsel van onze overleden nazaat.

از تن چو برفت جان پاک من و تو،
 خشتی دو نهند بر مغاک من و تو؛
 و آنگه ز برای خشت کور دگران،
 در کالبدی کشند خاک من و تو.

Wanneer de ziel uit onze reine lichamen vertrekt,
 plaatst men twee bakstenen boven onze lijken.
 De bakstenen voor de lijken van anderen
 zullen ze van onze aarde maken.

58*

Iedere aardkorrel, in elk formaat,
was ooit een wonderschoon gelaat.
Het stof over ons gezicht, beste maat,
was ooit een schoonheid op de straat.

* ۵۸

هر ذره که بر روی زمینی بوده است،
خورشید رخی، زهره جبینی بوده است،
کرد از رخ آستین به آزر م قشان،
کان هم رخ خوب نازیننی بوده است.

Iedere aardkorrel op de aarde
is ooit een schone gelaat geweest.
Het stof dat over ons gelaat ligt,
is ooit een schone gelaat geweest.

O wijze oude van het wijnhuis in deze tijd
vraag de jeugdige kasteleinse in wijsheid:
Vul de beker met wijn in alle zorgvuldigheid
uit Qobads hersenen en ogen van Parviz bereid.

ای پیر خردمند که تر بر خیز،
وان کو دک خاک بیز را بکرتیز،
پندش ده و گو که، نرم نمک می بیز،
مغر سر کیتباد و چشم پرویز.

Oh wijze oude van het wijnhuis,
roep tot de jeugdige kasteleinse in wijsheid:
"Vul de beker langzaam en zorgvuldig met wijn,
bereid uit de hersenen van [koning] Qobad
en de ogen van [koning] Parviz."

Bewonder de natte gescheurde blaadjes van een roos,
 hoor voor haar de nachtegaal zingen, luid en virtuoos.
 Een roos groeit op het graf van een meisje, schuldloos,
 neem daarom plaats in haar schaduw voor een poos.

بگنر ز صبا دامن گل چاک شده،
 ببل ز جمال گل طربناک شده؛
 در سایه گل نشین که بسیار این گل،
 از خاک برآمده است و در خاک شده.

Kijk hoe het vochtige hemd van de roos
 is gescheurd.
 Zie hoe de nachtegaal zingt voor de verse roos.
 Neem plaats onder de schaduw van een roos,
 want deze roos is gegroeid
 uit de aarde van een schoonheid.

De wolk verscheen, ging huilend liggen in het gras
en riep luid: "Leef niet zonder een gevuld wijnglas.

Wie kent het gras dat zich voedt met een karkas,
het gras dat nu ons uitzicht is en ooit een mens was.

ابر آمد و زار بر سر سبزه گریست،

بی بادهء گلرنگ نمی شاید زیست؛

این سبزه که امروز تماشا که ماست،

تا سبزهء خاک ما تماشا که کیست.

Er verscheen een wolk, die hilde in het gras
en zei:

"Je moet niet zonder kleurrijke wijnkelken leven.

Dit gras, dat ons uitzicht is,

wie weet voor wie

ons gras ooit het uitzicht zal zijn?"

Wanneer de lentewolken de tulpen wassen,
 laat een goedgevulde beker wijn je dan verrassen.
 Het gras in jouw uitzicht groeit uit karkassen
 en zal morgen zeker uit jouw graf verkassen.

چون ابر به نوروز رخ لاله بشت،
 بر خیز و بجام باده کن غزم درست؛
 کاین سبزه که امروز تماشا که تست،
 فردا همه از خاک تو بر خواهد رست.

Wanneer de lentewolken de tulpen wassen,
 moet je overeindkomen en een beker wijn nemen.
 Het gras dat nu jouw uitzicht is,
 zal morgen zeker uit jouw graf groeien.

De rand van een beek met groen gras in weligheid
 evenaart de lippen van een engelachtige schoonheid.
 Let wel: betreed het gras beslist niet uit verwaandheid,
 want het is gegroeid uit de aarde van een bekoorlijkheid.

هر سبزه که بر کنار جوئی رسته است،
 کوئی ز لب فرشته خوئی رسته است؛
 پا بر سر هر سبزه به خواری نتهی،
 کان سبزه ز خاک لاله روئی رسته است.

Het gras dat aan de rand van een beek groeit,
 lijkt op de lippen van een engelachtige schoonheid.
 Let wel en betreed het gras niet uit hoogmoed,
 want het is gegroeid uit de aarde van een schoon-
 heid, met het gezicht van een tulp.

Drink maar wijn, want het bestaan wil ons doden.
 Vroeg of laat worden wij door het bestaan ontboden
 Laat de wijn vloeien bij het zitten op de graszoden,
 want wij worden straks slechts als gras aangeboden.

می خور که فلک بهر هلاک من و تو،
 تهدی دارد بجان پاک من و تو؛
 در سبزه نشین و می روشن میخور،
 کاین سبزه بسی دمد ز خاک من و تو.

Drink wijn, want het bestaan wil ons doden.
 Het is vastberaden om ons aan te pakken.
 Neem plaats op het grasveld en drink wijn,
 want straks groeit gras uit onze aarde.

65*

Ik trof eens bij een bouwval een eenzame man,
hij stampte hard op klei, bestemd voor zijn plan.
De klei sprak zacht tegen hem met veel elan:
"Rustig, jouw aarde wordt ook gestampt, man!"

* ٦٥

دیدم بسر عارتی مردی فرد،
کو گل بکد می زد و خوارش می کرد،
وان گل بزبان حال با او می گفت:
ساکن، که چو من بسی لکد خواهی خورد.

Ik trof een eenzame man bij een bouwval,
hij stampte hard op de klei.
De klei sprak tegen hem zacht:
"Rustig, op jou zal ook worden gestampt,
net als mij!"

Neem een kan met wijn en een wijnglas
ga naar een beek en neem plaats op het gras,
want het bestaan heeft al zo vaak het aardse terras
in schoonheden omgezet en die weer in as.

بردار پیاله و سواى دل جو،
برگرد بگرد سبزه زار و لب جو؛
کاین چرخ بسی قدبتان مهر،
صد بار پیاله کرد و صد بار سو!

Neem de beker wijn en een wijnkan,
loop naar het grasveld en neem plaats bij een beek,
want het bestaan heeft de aarde honderden keren
in schoonheden omgezet
en schoonheden in bekers.

Gister gooide ik een steen naar een wijnkan,
 ik was dronken en verleid door de satan.
 De wijnkan sprak tot mij zacht: "Beste man,
 ooit was ik als jij, ook jij wordt een wijnkan!"

برسنگ زدم دوش سویی کاشی،
 سرمست بدم چو کردم این اوباشی؛
 با من بزبان حال می گفت سب:
 من چون تو بدم، تو نیز چون من باشی!

Gisteravond wierp ik een kiezelsteen
 tegen een aarden wijnkan.
 Ik was dronken en uit ondeugd deed ik dat.
 De wijnkan sprak zacht tot mij:
 "Ik was ooit als jou, ooit word jij ook als mij!"

De wijn is onschuldig en is niet schadelijk,
 vul een beker met wijn voor mij, dadelijk,
 voordat de tijd verstrijkt en ons vergane lijk
 aarde en dan een wijnkruik wordt in dit aardse rijk!

زان کوزهء می که نیست در وی ضرری،
 پر کن قدحی بخور، بمن ده دگری؛
 زان پیشترای پسر که در رهگذری،
 خاک من و تو کوزه کند کوزه گری.

De wijnkruik is onschuldig
 en brengt geen schade toe.
 Vul een beker met de inhoud van de wijnkan
 en geef deze aan mij,
 voordat de tijd verloopt en voordat men
 van onze aarde een wijnkruik maakt!

69*

Onlangs liep ik een pottenbakker voorbij,
hij boetseerde kunstwerken uit zachte klei.
Wat een onwijze ontgaat, zag ik in deze galerij:
de aarde van mijn vader als klei in deze pottenbakkerij.

* ٦٩

برکوزه گری پریر کردم کذری،
از خاک همی نمود هر دم، هنری؛
من دیدم اگر نذید هر بی بصری،
خاک پدرم در کف هرکوزه گری.

Eergisteren liep ik
een werkplaats van een pottenbakker voorbij.
Hij maakte kunstwerken van klei.
Ik zag iets wat een onwijze niet ziet.
De klei in de handen van de pottenbakker
was de aarde van mijn vader.

70*

O pottenbakker, ben je nog nuchter? Stop dan
met het kneden van de klei van een dode man:
sjah Fereydoen of sjah Keykhosrow van Iran;
wellicht dat je hun resten in de klei voelen kan.

* ۷۰.

هـان كوزه كراپای اگر هشاری،

تا چند كنی بر گل مردم خواری؟

انگشت فریدون و كف كینخسرو،

بر چرخ نهاده ای، چه می پنداری؟

Oh pottenbakker, sta op als je nuchter bent.
Hoe lang wil je de aarde van anderen trappen?
Let wel, de aarde is de vinger vakoning Fereydoen
en de handpalm van keizer Keykhosrow.
Deze ligt als klei op je pottenbakkersschijf,
denk er om!

Eens trof ik een pottenbakker in zijn werkplaats aan;
 achter zijn pottenbakkerswiel zag ik hem voortgaan.
 Hij boetseerde hals en oor van een kruik heel voldaan
 uit een koningshals en een bedelaarsoor zonder argwaan.

در کارگاه کوزه گری کردم رای،

بر پله چرخ دیدم استاد پای،

می کرد دلیر کوزه را دسته و سر،

از گدای پادشاه و از دست گدای.

Eens was ik in de werkplaats
 van een pottenbakker.
 Bij de pottenbakkersschijf
 trof ik de meester pottenbakker.
 Hij maakte de kop en de handvat van een kruik
 van de aarde van het hoofd van een koning
 en de hand van een bedelaar.

Deze kruik was ooit een teleurgestelde minnaar,
 net als ik verloor ook hij zijn hart ontroostbaar.
 De hand die een hals streelde als liefdesgebaar
 is nu de handgreep van een kruik, onwrikbaar.

این کوزه چو من عاشق زاری بوده است،

در بند سر زلف نگاری بوده است؛

این دسته که برگردن او می بینی:

دستی است که برگردن یاری بوده است!

Khayyam, die de tenten der wijsbegeerte naaide,
 viel in de pot van verdriet en verbrandde.

De schaar des doods
 knipte het touw van zijn leven door.
 De tussenpersoon van het lot
 verkocht hem voor bijna niets.

Toen ik gister de pottenbakkerij werd binnengelaten,
 waren daar talloze potten die stil zwegen of luid praatten.
 Ze zongen allen: "Waar blijven zij die een pot bezaten,
 bakten of deze op de markt verkochten en weer vergaten?"

در کار که کوزه گری بودم دوش،
 دیدم دو هزار کوزه گویا و خموش؛
 هر یک بزبان حال با من گفتند:
 «کو کوزه کرو کوزه خرو کوزه فروش؟»

Vannacht ging ik naar de pottenbakkerij;
 daar zag ik
 tweeduizend zwijgende en sprekende potten.
 Elke pot vroeg in zijn eigen taal het volgende:
 "Waar zijn de pottenbakker, de pottenkoper
 en de pottenverkoper?"

Laat maar waaien!

ہرچہ بادا بادا!

Ik ben dronken van zuivere wijn, maar ik besta wel:
 een ongelovige, een heiden zonder angst voor de hel.
 Iedereen beoordeelt mij als een beruchte rebel,
 ik ben wie ik ben en speel mijn eigen spel.

کر من زمی مغانه مسم، هسم،
 کر کافرو کبر و بت پرستم، هسم،
 هر طایفه ای بمن گمانی دارد،
 من زان خودم، چنانکه هسم هسم.

Als ik dronken ben van de zuivere wijn,
 besta ik;
 als ik verliefd, slim en een wijnaanbidder ben,
 besta ik.
 Iedereen denkt en zegt iets over mij;
 ik ben voor mezelf zoals ik ben.

Wijn en genot verlichten heel mijn levenspad,
 geloof noch ongeloof heb ik ooit liefgehad
 Ik vroeg aan het bestaan: "Wat is jouw bruidsschat?"
 "Jouw vreugdevolle hart," antwoordde ze zeer gevat.

می خوردن و شاد بودن آئین منست،
 فارغ بودن ز کفر و دین؛ دین منست؛
 گفتیم بعروس دهر: «کابین تو چیست؟»
 گفتا: «دل خرم تو کابین منست!»

Het drinken van wijn en het maken van plezier
 vormen mijn levensovertuiging.
 Het ongeloof en geloof loslaten
 is mijn godsdienst.
 Ik vroeg aan de bruid van het bestaa:
 "Wat is jouw bruidsschat?"
 Ze antwoordde: "Jouw vreugdevolle hart
 is mijn bruidsschat!"

Zonder zuivere wijn kan ik niet meer bestaan
 en de loden last van mijn lijf doorstaan.
 Ik ben gelukkig als ik zeg: "Ik kan 't niet meer aan,"
 als de kelner vraagt: "Nog een wijntje voor 't gaan?"

من بی می ناب زیستن توانم،
 بی باده، کشید بار تن توانم،
 من بنده آن دم که ساقی گوید:
 «یک جام دگر بگیر!» و من توانم.

Zonder de zuivere wijn, kan ik niet meer leven.
 Zonder de bekers wijn,
 kan ik de last van mijn lijf niet meer dragen.
 Ik ben de knecht van het moment
 dat de kasteleinse zou zeggen: "Neem er nog eentje!"
 en dat ik zou zeggen: "Dat kan ik niet meer!"

Vanavond neem ik een drieliterkruik met wijn
 en verrijk mij met twee bekers, beste kastelein.
 Ik zal van verstand en geloof gescheiden zijn,
 dan huw ik de druivendochter in een festijn.

امشب می جام یکینی خواهم کرد،
 خود را به دو جام می غنی خواهم کرد؛
 اول سه طلاق عقل و دین خواهم داد،
 پس دختر را بزنی خواهم کرد!

Vanavond zal ik
 met een kan wijn van drie liter beginnen.
 Daarna zal ik mij verrijken
 met nog eens twee roemers.
 Eerst dan zal ik definitief scheiden
 van het verstand en de religie.
 Daarna zal ik een huwelijksband aangaan
 met de dochter van de druivenboom.

78*

Als ik dood ben, dump mij in een naamloos graf,
maak van mijn leven een leerzame les achteraf.
Maak klei van mijn aarde en wijn uit een oude karaf,
boetseer een deksel en sluit hiermee een wijnkruik af!

* ۷۸

چون مرده شوم، خاک مرا کم سازید،

احوال مرا عبرت مردم سازید؛

خاک تن من به باده آغشته کنید،

وز کالبدم خشت سرخم سازید!

Wanneer ik dood ben,
begraaf mij dan als een naamloze.
Laat de mensen van mijn verhaal
leren hoe het niet moet.
Meng daarna mijn stof door de wijn,
maak er een baksteen van
en leg dan die baksteen bovenop de wijnkruik.

79*

Als ik dood ben, was dan mijn lijk met rode wijn;
bewijs mij daarmee de laatste eer, kastelein!
Op de Dag des Oordeels, in die lege woestijn,
ben ik stof op de mat van het huis van de wijn.

* ٧٩

چون درگذرم به بادۀ شوئید مرا،
تلقین ز شراب ناب کوئید مرا،
خواهید بروز حشر یابید مرا؟
از خاک در میکده جوئید مرا!

Wanneer ik dood ben, was mijn lijk dan met wijn;
breng mij ook de laatste groet en saluut met wijn!
Als je mij op de Dag der Opstanding wil vinden,
zoek mij dan in het stof
bij de voordeur van het wijnhuis!

80*

Zoveel wijn drink ik hier, opdat na mijn dood,
uit mijn graf de geur komt van de wijn die ik vergoot
zodat een dorstige voorbijganger in drinkensnood,
dronken wordt en zorgt voor een vrolijke noot.

* ۸۰

چندان بنورم شراب، کاین بوی شراب

آید ز تراب، چون روم زیر تراب،

گر بر سر خاک من رسد مخموری،

از بوی شراب من شود مست و خراب.

Ik drink zoveel wijn, dat na mijn dood,
uit mijn graf zo'n sterke wijngeur zal opstijgen,
dat een dorstige die langs mijn graf loopt,
alleen al door de geur uit mijn graf
stomdronken zal worden.

Na de uitrukking van de plant van mijn leven, vol pijn,
 zal mijn lichaam vergaan tot aarde op korte termijn.
 Als van mijn aarde een wijnbeker gevormd zal zijn,
 kom ik tot leven, zodra deze gevuld wordt met wijn.

روزی که نهال عمر من کنده شود،
 و اجرام ز یکدیگر پراکنده شود؛
 گر زانکه صراحی کنند از گل من،
 حالی که زباده پر کنی زنده شود.

Op de dag
 dat de loot van mijn leven verdord is
 en mijn cellen uit elkaar vallen als stof
 en als van dat stof
 een wijnbeker gemaakt zou worden,
 zal deze beker tot leven komen
 op het moment dat deze gevuld wordt met wijn.

82*

Zodra ik voorgoed buig voor de dood
en mijn hele levenshoop komt in nood
maak van mijn aarde een beker als kleinood,
dan ben ik door wijngeur weer een levensgenoot.

* ۸۲

در پای اجل چو من سرافکنده شوم،

وزنج امید عمر برکنده شوم،

زینهار، کلم بجز صراحی نکنید،

باشد که زبوی می دمی زنده شوم.

Zodra ik buig voor de dood
en mijn levenshoop voorgoed weg is,
let wel en maak van mijn klei
niets anders dan een wijnbeker,
want ik kom dan weer tot leven
door de geur van de wijn.

83*

O beste vrienden, zodra jullie gezellig bijeenkomen,
laat in gedachten de afwezige vrienden binnenkomen
en doe, nadat jullie een beker wijn hebben genomen,
in hun naam een beker wijn over de grond stromen.

* ۸۳

یاران بموافقت چو دیدار کنید،

باید که ز دوست یاد بسیار کنید؛

چون بادهء خوشگوار نوشید بهم،

نوبت چو بارسد نگوئید!

O beste vrienden, wanneer jullie bijeenkomen,
moeten jullie veel
aan jullie afwezige vrienden denken!
Zodra jullie de heerlijke wijn drinken,
moeten jullie een beker wijn
op de naam van de afwezige vrienden
omdraaien en leeggieten!

84*

Wie door het verstand gegijzeld zou zijn,
wordt om het bestaan te begrijpen, klein.
Ben je wakker, vul dan je beker met wijn,
een verstandelijke drinkt alleen maar azijn.

* ۸۴

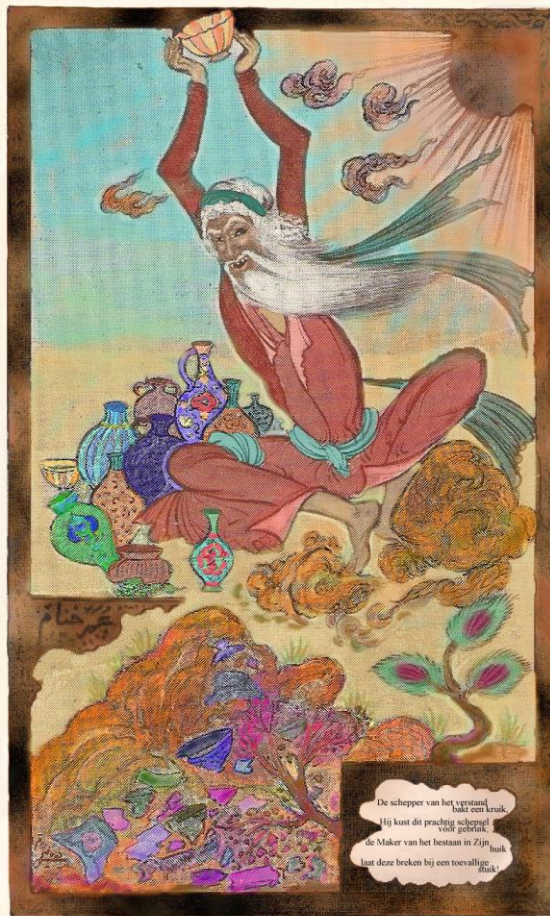
آگاه اسیر عقل و تمیز شدند،

در حسرت هست و نیست پاچیز شدند؛

رو با خبرا، تو آب انگور گزین،

کان بی خبران بنوره میوز شدند.

Diegenen die de top van de kennis
en de beschaving hebben bereikt
en door hun volmaakthe
het middelpunt der aarde werden,
hebben uit deze duistere nacht
geen uitgang naar de dag gevonden.
Daarom hebben ze alleen maar
een verhaaltje verteld en gingen ze slapen.

85*

O hoogste geestelijke, wij werken nog harder dan jij
en zijn ook nuchterder, zelfs na onze wijnbraspertij.
Mensenbloed drink jij, druivenbloed drinken wij,
wie van ons vergiet het meeste bloed? Zeg het mij!

* ۸۵

ای صاحب قوی، ز تو پرکارتریم،

با اینهمه مستی، از تو هشیارتریم؛

تو خون کسان خوری و ما خون رزان،

انصاف بده؛ کدام خونخوارتریم؟

O hoogste geestelijke van de stad,
wij werken nog harder dan jij;
met zo'n dronkenschap
zijn wij nog nuchterder dan jij;
jij drinkt het bloed van de mensen,
wij van de druiven.

Wees redelijk:

Wie van ons tweeën drinkt het meeste bloed?

De sjeik sprak tot een hoer: 'Je bent bezopen
en op elk moment laat je je lichaam verkopen!'
De hoer zei: 'Ja, sjeik, ik sta voor iedereen open,
maar ben jij wél degene die wordt nagelopen?'

شیخی بزنی فاشه گفتا: «مستی،

هر خطه بدام دکری پابستی؛»

گفتا: «شیخا، هر آنچه کوئی هستم،

آیا تو چنانکه می نمائی هستی؟»

Een sjeik zei tegen een hoer: "Jij bent dronken,
en elk moment heb je weer een ander!"
De hoer antwoordde: "Sjeik, ik ben wat jij zegt!
Ben jij datgene, dat jij zegt dat je bent?"

87*

Men zegt: 'Hé, dronken geliefden, de Hel bestaat!'
Dit zijn losse woorden en worden je aangepraat.
Als elke dronken geliefde deze enge Hel ingaat,
dan past de Hemel in één hand, kameraad!

* ۸۷

گویند که دوزخی بود عاشق و مست،
قوی است خلاف، دل در آن توان بست،
کر عاشق و مست دوزخی خواهد بود،
فردا باشد بهشت، همچون کف دست.

Men zegt:
"O jij, de dronken geliefde, er bestaat een hel!"
Dit zijn losse woorden en niet waar, laat ze maar!
Als een dronken geliefde de hel in moet,
dan is morgen de hemel
zo klein als een handpalm.

Men zegt: In de Hemel word je door engelen ontvangen,
zuivere wijn en honing stillen daar jouw vurig verlangen
Wij, die de zuivere wijn en de schone geliefde aanhangen,
hebben ons voor in 't hiernamaals beloofde zaken laten vangen.

گویند: بهشت و حور عین خواهد بود،
و آنجامی ناب و انگبین خواهد بود؛
کرمامی و معشوقه کزیدیم چه باک؟
آخر نه بعاقبت همین خواهد بود؟

Men zegt: Er zal een hemel zijn met mooie engelen.
Daar zullen wijn en honing worden geschonken.
Als wij voor de wijn
en de geliefde hebben gekozen,
hebben voor dezelfde zaken gekozen
die in het hiernamaals zijn beloofd.

89*

Men zegt: Er is een hemel met engelen en beken
waarin wijn, melk, honing en suiker niet ontbreken.

Laat dit alles maar, vul mijn beker, op mijn teken:
iets kleins van nu laat iets groots van later verbleken!

* ۸۹

کویند: بهشت و حور و کوثر باشد،

جوی می و شیر و شهد و شکر باشد؛

پر کن قدح باده و بردستم نه،

نقدی ز هزار نسیه بهتر باشد!

Men zegt: Er zal een hemel zijn
met beken en engelen.

Er zullen beken van wijn, melk, honing
en suiker stromen.

Laat dit alles maar
vul de wijnbeker en geef deze aan mij.
Iets kleins, maar meteen krijgen,
is beter dan iets groots wat wordt beloofd.

90*

Men zegt: 'De Hof van Eden met engelen is heerlijk!'
'Nee, het sap van de druiven,' zeg ik open en eerlijk.
Neem nu dit sap en laat die Hof maar onbegeerlijk:
Een trommel klinkt in de verte mooi, dichtbij heerlijk!

* ۹۰

گویند بهشت عدن با حور خوش است،
من می گویم که: آب انگور خوش است؛
این تقد بکیر و دست از آن نیه بردار،
کاواز دهل برادر از دور خوش است!

Men zegt: 'De Hof van Eden
met de engelen daarin is heerlijk.'
Ik zeg: 'Het vocht van de druiven is heerlijk!
Neem mijn wijn nu en laat dat beloofde Hof maar!
Weet je, beste broeder,
een trommel klinkt in de verte fijn!'

Niemand heeft ooit de Hemel of de Hel gezien,
 stel je voor: je komt daarvandaan misschien!
 Hoop op een Hemel moet worden herzien,
 vrees voor de Hel is zinloos bovendien!

کس خلد و جحیم را ندیده است ای دل
 کوئی که از آن جهان رسیده است ای دل؟
 امید و هراس ما پختیزی است کز آن،
 جز نام و نشانی نپدید است ای دل.

Niemand heeft ooit de Tuin en het Vuur gezien.
 Stel je voor dat je uit het hiernamaals
 hiernaartoe bent gekomen.
 De hoop op iets
 waarvan alleen maar een droge naam bekend is,
 evengoed de vrees daarvoor zijn zinloos en ijdel!

92*

Wie mij geschapen heeft, weet ik niet,
noch of Hemel en Hel voor mij liggen in het verschiet.
Wijn, vrouw, beek en luit zorgen dat ik hier geniet,
ik kies dus het hier en nu en niet hetgeen de Hemel biedt.

* ۹۲

من هیچ ندانم که مرا آنکه سرشت،
از اهل بهشت کرد، یا دوزخ زشت؛
جامی و بتی و بریطی بر لب کشت،
این هر سه مرا نقد و ترانیه بهشت!

Ik weet niet wie mij geschapen heeft.
Ik weet ook niet of ik in de hemel kom of in de hel.
Er zijn een beker wijn, een schoonheid
en een luit naast een beek aanwezig.
Ik kies voor deze drie nu aanwezige zaken
en de belofte van hemel is voor jou.

Omdat ons bestaan op de aarde niet eeuwig is,
 is leven zonder wijn en geliefde een groot gemis.
 Waarom je druk maken om iets uit je geschiedenis
 of iets uit je heden: alles is ijdel na jouw begrafenis!

چون نیست مقام مادرین دهر مقیم،
 پس بی می و معشوق خطائی است عظیم
 تا کی ز قدیم و محدث امیدم و بیم؟
 چون من ر قتم، جهان چه محدث چه قدیم.

Omdat dit bestaan niet onze eeuwige plaats is,
 is leven zonder wijn en geliefde een grote fout.
 Hoe lang moet men vrezen voor iets ouds
 of voor iets nieuws?
 Zodra men voorgoed weg is,
 staan oud en nieuw gelijk.

Ik werd geboren zonder dat ik hiertoe besloot,
 ik verdwijn voorgoed, van eigen wil ontbloot.
 O kasteleinse, schenk mij wijn vóór mijn dood,
 de wijn vertroost mij en verdooft immers mijn nood.

چون آمدنم بمن نبرد روز نخست،
 وین رفتن بی مراد غریست درست،
 برخیز و میان بندای ساقی چست،
 کاندوه جهان بی فرو خواهم شست!

Op de eerste dag kwam ik tot leven
 zonder dat ik daartoe besloot.
 Het verdwijnen gebeurt buiten mijn wil.
 Sta op, o schone kasteleinse, en schenk mij wijn,
 want het verdriet is alleen maar
 met een wijnteug in te dragen.

Of het leven in Baghdad of in Balkh ophoudt,
 of je wijn kunt drinken uit een beker van goud
 is niet van belang, want na jou en mij aanschouwt
 de maan zowel Gharreh als Salkh, zonder oponthoud.

چون عمر بسر رسد، چه بغداد چه بلخ،
 پمانه چو پرشد، چه شیرین و چه تلخ؛
 خوش باش که بعد از من و تو ماه بسی،
 از سلخ بغره آید، از غره بسلخ!

Wanneer het leven ten einde komt,
 is het niet belangrijk
 of dat in Bagdad of in Balkh gebeurt.
 Als de beker gevuld is, is het niet belangrijk
 of dat met iets zoets is of met iets zuurs.
 Drink maar wijn, want na jou en na mij
 zal de maan nog vele malen
 van Salkh naar Qara gaan en van Qara naar Salkh.

96*

Volg de weg van het volk van het wijnhuis
zoek alleen wijn, dans en onze geliefde incluis,
een wijnbeker en een wijnkan horen bij jou thuis,
drink maar wijn en klets geen onzin, zo ben je kuis!

* ٩٦

بخر راه قلندر ان میخانه مسوی،
بخر باده و بخر سماع و بخر یار محوی؛
بر کف قدح باده و بر دوش بسوی،
می نوش کن ای نثار و پیوده گوی!

Volg geen andere weg
dan de weg van het wijnhuisvolk!
Zoek niets dan een beker wijn, dans en de geliefde!
Neem een beker wijn in je hand
en een kan wijn op je schouder.
Drink maar wijn o beste geliefde
en praat geen onzin!

97*

O kasteleinse, mijn verdrietig verhaal is bekend,
mijn verbondenheid met dronkaards is prominent.
Ondanks dat ik grijs ben, blijf ik een vrolijke vent,
want jouw wijn bezorgt mij weer lente, ieder moment.

* ۹۷

ساقی غم من بلند آواز شده است،

سرستی من برون ز اندازه شده است؛

باموی سید سرخو شتم کز می تو،

پیرانه سرم بهار دل تازه شده است!

O kasteleinse,
het verhaal van mijn verdriet is geopenbaard.
Mijn dorst naar dronkenschap is buitensporig.
Terwijl ik grijs ben, ben ik vreugdevol,
want door jou krijgt mijn oude dag een verse lente.

98*

Ik verlang naar een dichtbundel, een kruik wijn,
en een stuk belegd brood voor een saamenzijn
met mijn geliefde in een afgelegen terrein:
dit maakt gelukkiger dan een kroondomein.

* ۹۸

گفتنی می لعل خواهم و دیوانی،

سدر متقی باید و نصف نانی،

و آنکه من و تو نشسته در ویرانی،

خوشر بود آن ز ملک سلطانی!

Ik verlang naar een kruik zuivere wijn
en een dichtbundel.

Daarnaast heb ik een stuk brood
en wat beleg nodig
om samen met mijn geliefde
in een bouwval te gaan zitten.
Dit brengt dan veel meer geluk
dan een koningschap!

-212-

99*

Ik weet alles over het zijn en het niet-zijn
en over hoogten en diepten op 't levensterrein.
Met al deze kennis, verdien ik schaamte en pijn
als ik een hogere status ken dan het dronken zijn.

* ۹۹

من ظاهر نیستی و هستی دانم،
من باطن هر فراز و پستی دانم؛
با این همه از دانش خود شرمم باد،
گر مرتبه ای و رای مستی دانم!

Ik weet alles van het innerlijk
van het zijn en van het niet zijn;
ik weet alles van het uiterlijk
van alle diepten en alle hoogten.
Met al mijn kennis schaam ik me,
als ik iets boven de dronkenschap zou plaatsen.

Ik heb nog maar een heel klein beetje kracht,
 ik hoop dat de kasteleinse mij wijn geeft vannacht.
 Van het volk rest slechts ontrouw en klacht,
 van de wijn en mijn leven wordt niets meer verwacht.

از من رمتی بسی ساقی مانده است،

وز صحبت خلق، بی وفائی مانده است؛

از بادهء دوشین قدحی بیش نماند،

از عمر ندانم که چه باقی مانده است.

Met behulp van de kasteleinse
 blijft mij slechts een laatste beetje kracht.
 Van de praatjes over de mensen
 blijft alleen maar wantrouwen over.
 Van de kan wijn van gisteren
 blijft niets over dan een beker.
 Ik weet niet hoe lang ik nog te leven heb.

Het stelt helemaal niets voor!

هیچ است!

Weet, de zichtbare materie is slechts lucht,
 hemel en aarde zijn zinloze toevlucht!
 Wees gerust en blij: de plaats waar we worden gelucht
 is afhankelijk van een loze ademhalingszucht.

ای یخبران شکل مجسم هچ است،
 وین طارم نه سپهراقم هچ است.
 خوش باش که در نشیمن کون و فساد،
 وابسته یک دمیم و آنهم هچ است.

Weet, de zichtbare materie is maar lucht,
 hemel en aarde zijn een zinloze toevlucht!
 O onwetenden, alles wat jullie zien,
 is maar niets.
 Dit firmament met negen hemelen is maar niets.
 Wees gerust en vreugdevol
 dat de plaats waar wij verblijven
 afhankelijk is van een ademhaling
 die ook maar niets is.

Jouw leven en wat je hebt ervaren stellen niets voor,
 wat je hebt gezegd en gehoord gaat voorgoed teloor.
 Van al het gehol in je leven, blijft er geen enkel spoor,
 ook tellen jouw momenten van afzondering niet, hoor!

دنیا دیدی و هر چه دیدی هیچ است،
 و آن نیز که گفتی و شنیدی هیچ است،
 سر تا سر آفاق دودیدی هیچ است،
 و آن نیز که در خانه خریدی هیچ است.

De wereld die jij gezien hebt
 en wat je verder nog gezien hebt, is allemaal niets.
 Wat jij ook gezegd en gehoord hebt, is niets.
 Het hele leven,
 waar je doorheen gehold bent, is niets.
 Wat jij thuis beleefd hebt, is ook niets.

Stel je voor: het leven is naar je wens, wat dan?
 het levensboek heb je helemaal gelezen, wat dan?
 jouw gewenste leven duurde honderd jaar, nou dan,
 en zal er nog eens honderd jaar bijkomen, wat dan?

۱۰۳

دنیا بمراد رانده کیر، آخر چه؟
 وین نامهء عمر خوانده کیر، آخر چه؟
 کیرم که بکام دل باندی صد سال،
 صد سال دکر بمانده کیر، آخر چه؟

Stel je voor dat het leven naar je wens is, wat dan?
 Stel je voor dat je het boek van het leven
 helemaal hebt gelezen, wat dan?
 Stel je voor dat jij honderd jaar
 jouw gewenste leven hebt gehad
 en er zal nog honderd jaar bijkomen,
 wat dan?

Ik zag in het centrum van de aarde een slimme filosoof,
 hij geloofde niet in ongelooft, islam, materie en geloof,
 ook bleef hij voor recht, waarheid en zekerheid doof.
 Nergens durft iemand te zeggen: 'Weg met die theosoof!'

* ۱۰۴

رندی دیدم نشسته بر تخت زمین،
 نه کفر و نه اسلام و نه دنیا و نه دین،
 فی حق، نه حقیقت، نه شریعت نه یقین
 اندر دو جهان کرا بود زهرهء این؟

Ik zag een slimmerik
 die zich op het centrale punt van de aarde bevond.
 Hij geloofde niet
 in ongelooft, islam, deze wereld, een geloof, recht,
 waarheid, sharia en in zekerheid.
 Wie durft in beide werelden
 dit bekend te maken?

Dit bestaan waarin wij radeloos dolen in onze fantasie,
 lijkt op het vage schijnsel van een lantaarn van illusie.
 De wereld is een lantaarn, de zon de lamp vol energie
 en wij dolen als dronken schaduwen in zijn illuminatie.

این چرخ فلک که مادر او حیرانیم،
 فانوس خیال از او مثالی دانیم؛
 خورشید چراغ دان و عالم فانوس،
 ما چون صوریم کاندراو کردانیم.

Dit bestaan waarin wij radeloos dolen,
 lijkt op een lantaarn van fantasie.
 De zon is de lamp
 en de wereld een lantaarn.
 Wij zijn de schaduwen
 die dolen in het licht daarvan.

Omdat het niet-zijn bestaat, is alles maar lucht,
 alles wat wel bestaat, is loze praalzucht.
 Stel je voor dat alles wat bestaat, is weggevlucht
 en dat er niets bestaat in deze hele bestaansklucht .

چون نیست ز هر چه هست جز باد بدست،
 چون هست ز هر چه هست نقصان و شکست،
 انکار که هست، هر چه در عالم نیست،
 پندار که نیست، هر چه در عالم هست.

Er is niets in de hand van het gehele niets,
 behalve de wind.
 Als er al iets is,
 dan is het gebrekkig en onvolmaakt.
 Stel, dat wat er in de wereld bestaat, niet bestaat
 en bedenk dan,
 dat wat er in de wereld niet bestaat, bestaat.

Kijk eens wat heb ik in het leven bereikt, niets,
 wat heb ik in mijn hele leven verworven, niets.
 Ik ben een blijde kaars, een kristallen bol, of zoiets,
 als ik uitdoof of als ik breek, is er helemaal niets.

بگزر جهان چه طرف برستم؟ هج،

وز حاصل عمر چیست در دستم؟ هج،

شمع طربم، ولی چو بشستم، هج،

من جام جم، ولی چو بشستم، هج.

Kijk eens wat ik in het leven heb bereikt:
 helemaal niets!

Wat heb ik in mijn hele leven verworven:
 helemaal niets!

Ik ben een kaars van de vreugde,
 als ik uitgedoofd ben, is er niets!

Ik ben een kristallen bol,
 als ik breek, is er niets!

Geniet van het moment!

دم را دریابیم!

Geloof en ongeloof worden door één ademtocht gescheiden
 en de afstand tussen twijfel en zekerheid is ook bescheiden.
 Je moet deze ene ademtocht waarderen voor het overlijden,
 want het leven duurt maar één ademtocht, in alle tijden.

از منزل کفر تا بدین، یک نفس است،
 و از عالم شک تا به یقین، یک نفس است،
 این یک نفس عزیز را خوش میدار،
 کز حاصل عمر ما همین یک نفس است.

De afstand tussen het huis der goddeloosheid
 en het geloof is slechts één ademtocht.
 Tussen de wereld der twijfel
 en wereld der zekerheid is slechts één ademtocht.
 Je moet deze ene ademtocht waarderen,
 want ons leven bestaat slechts uit één ademtocht.

Het leven duurt maar één hartslag, geniet zonder enig debat,
 de aarde is het lichaam van de dode sjah Jam of Keyqobad.
 Het hele verhaal van het bestaan en van het hele levenspad
 is maar een korte droom, een boze illusie die uit elkaar spat.

شادی بطلب که حاصل عمر می است،
 هر ذره ز خاک کیتبادی و جمی است،
 احوال جهان و اصل این عمر که هست،
 خوابی و خیالی و فریبی و دمی است.

Zoek de vreugde,
 want het leven is niets anders dan een ademhaling.
 Ieder klein deeltje van de aarde
 is gemaakt door een koning: Keyqobad of Jam.
 Het hele verhaal van het bestaan en het hele leven
 is niets dan een droom, illusie en bedrog
 die korter duurt dan een ademhaling!

Zolang Venus en de Maan aan de hemel bestaan
bestaat er niets beter dan wijn, beste kompaan!
Wijnhandelaars verbazen mij met wat zij inslaan
in ruil voor de wijn die zij aan hun klanten afstaan?

تا زهره و مه در آسمان کشته پدید،
بهتر زمی ناب کسی هیچ ندید؛
من در عجم زمی فروشان، کایشان،
زمین به که فروشند چه خواهند خرید؟

Zolang Venus en de Maan aan de hemel bestaan,
bestaat er niets beters dan de zuivere wijn.
Ik verbaas mij over de handel
van de wijnhandelaars:
Is wat ze ontvangen,
in ruil voor wat ze verkopen,
beter?
-226-

De maneschijn deed de rok van de nacht oplichten,
 drink wijn, want dit is het moment van lofdichten!
 Wees blij dat uiteindelijk na onze doodsberichten
 maneschijn onze graven één voor één zal verlichten.

مہتاب بہ نور دامن شب بشکافت،
 می نوش، دمی خوشتر از این توان یافت؛
 خوش باش و پندیش کہ مہتاب بسی،
 اندر سرگور یک یک خواهد تافت.

De maneschijn lichtte met zijn licht
 de rok van de nacht open.
 Drink mee! Er bestaat geen vreugdevoller moment
 dan dit moment.
 Wees vreugdevol en onthoud dat de maneschijn
 onze graven één voor één zal verlichten.

Omdat niemand de dag van morgen kan garanderen
moet je nu plezier maken en je leven celebreren.
O liefste, laat ons in de maneschijn elkaar op wijn trakteren
want vele jaren zal de maan draaien en ons niet traceren.

چون عہدہ نمی شود کسی فردا را،
حالی خوش کن تو این دل سودا را،
می نوش بہ مہتاب، ای ماہ کہ ماہ
بسیار بگرد و نیابد ما را.

Niemand kan de dag van morgen garanderen,
dus maak voor je hart van vandaag
een genoeglijke dag!
O mijn maan, kom in deze maneschijn
om samen te drinken!
Er zullen vele nachten vol maneschijn zijn,
terwijl wij er dan niet meer zullen zijn.

De karavaan van levensloop trekt razendsnel voorbij,
 waardeer dus elk klein vreugdevol moment zielsblij!
 O kasteleinse, geen zorgen over morgen, wees gastvrij,
 schenk rap wijn in, want de nacht komt snel langszij!

این قافله عمرعجب می‌گذرد!
 دریاب دمی که با طرب می‌گذرد؛
 ساقی، غم فردای حریفان چه خوری
 پیش آریاله را، که شب می‌گذرد.

De karavaan van de levensloop
 reist razendsnel voorbij.
 Waardeer ieder moment dat vreugdevol verloopt.
 O kasteleinse, maak je geen zorgen
 over de rivalen van morgen!
 Schenk snel de beker wijn,
 want de nacht loopt snel voorbij!

De haan kraait altijd vroeg bij het ochtendgloren,
 weet je eigenlijk wel wat hij hiermee wil laten horen?
 Hij zegt: "Zie je in de ochtendspiegel niet de sporen
 van nog een levensnacht die je alweer hebt verloren!"

هنگام سیده دم خروس سحری

دالی که چرا ہی کند نوحه کری؟

یعنی که: نمودند در آینهء صبح

کز عمر شبی گذشت و توبی خبری!

Weet jij wat de haan kraait in de morgen
 en waarom het altijd weer als een rouwlied klinkt?
 Dat is, omdat in de spiegel des morgens te zien is,
 dat van jouw leven weer één nacht voorbij is gegaan
 en jij het je niet realiseert.

115

Het is ochtendgloren, sta op liefste, vlug,
speel harp, schenk wijn en wees niet stug!
Niemand van ons komt na zijn dood terug,
net als onze voorvaderen na hun laatste kuch!

۱۱۵

وقت سحر است، خیرای یاء نماز،
نرمک نرمک باده خور و چنگ نواز،
کانها که بجایند نیاند کسی،
و آنها که شدند کس نمی آید باز!

Het is ochtend liefste, sta op
om langzaam te drinken en harp te spelen.
De aanwezigen zullen niet zo lang blijven
en van hen die reeds vertrokken zijn,
zal nooit iemand terugkeren.

O schoonheid, zing bij de wijn die je vergiet,
denkend aan de koningen Jam en Key, een loflied,
want ze gingen net als veel andere heersers teniet,
volgens de harde regels van het bestaan in verdriet!

هنگام صبح ای صنم فرخ پی،
بر ساز ترانه ای ویش آور می؛
کافند بخاک صد هزاران جم وکی
این آمدن تیرمه و رفتن دی!

O de schone aanbedene, speel een lied
bij het schenken van de wijn.
Het bestaan heeft duizenden koningen
als Jam en Key te gronde gericht!
Het bestaan heeft vele zomer- en wintermaanden
zien komen en gaan.

Neem nog één glas zuivere wijn, nu het ochtend is,
 speel harp en gooi je naam en faam bij het vuilnis!
 Werp je lange wensenlijst voorgoed in de duisternis
 en streel de lokken van je geliefde zonder droefenis!

صبح است، دمی بر می گلرنگ زنیم،
 وین شیشهء نام و ننگ بر سنگ زنیم،
 دست از امل دراز خود باز کشیم،
 در زلف دراز و دامن چنگ زنیم.

Het is ochtend,
 zullen wij nog een beker wijn nemen,
 zullen wij het glas van naam en faam
 tegen een steen kapotslaan?
 Zullen wij de lange lijst van onze verlangens laten
 en de lange lokken van de geliefde strelen
 en de harpsnaren bespelen?

Het is een prachtige dag, noch warm noch koud,
 de bloemen worden door lentewolken bedauwd.
 De nachtegaal spreekt in Pahlawi, heel vertrouwd:
 tot de bloem: "Drink wijn, dat heeft nooit berouwd!"

روزیست خوش و هوای کرم است و نه سرد،

ابر از رخ گلزار همی شوید کرد،

بلبل بزبان پهلوی با گل زرد،

فریاد همی زند که: «می باید خورد!»

Het is een prachtige dag,
 niet te warm en niet te koud;
 de wolken wassen het gezicht van de bloemen.
 De nachtegaal zegt tegen de gele bloem:
 'Er moet gedronken worden!'

Het regent zachtjes op de bloemen, het is voorjaar,
 ga om met twee, drie jonge meisjes, al huwbaar!
 Schenk wijn, de drinkers in de ochtend, voorwaar,
 maken zich niet druk om hemel en moskee-altaar.

فصل گل و طرف جویدار و لب کشت،
 بایک دوسه تازه دلبری حور سرشت؛
 پیش آرقح که باده نوشتان صبح،
 آسوده ز مسجد و فارغ ز بهشت.

Het is het seizoen van bloemen, w
 ater en wandeling op de weide,
 met twee, drie jonge engelachtige schoonheden.
 Schenk de beker wijn,
 want de drinkers van de ochtendwijn
 maken zich geen zorgen
 om de moskee en om de hemel.

De bloemen worden door de lentebries geaaid,
 het liefdespaar verschijnt op het gras, vers gemaaid,
 Geen woord meer over de dag die is weggewaaid,
 verheug je, déze dag moet lof worden toegezwaid!

بر چهرهء گل نیم نوروز خوش است،
 در صحن چمن روی دلفروز خوش است،
 از دی که گذشت هر چه کوئی خوش نیست؛
 خوش باش وز دی مگو، که امروز خوش است!

Het is fijn dat de lentebries waait
 over het gezicht van de bloemen.
 Het is fijn dat op de grasvelden
 de schoonheden verschijnen.
 Het is niet fijn
 om over het vervlogen gisteren te praten.
 Geniet van het nu
 en weet dat praten over gisteren niet fijn is.

O kasteleinse, de bloemen en het gras zijn nu mooi,
 waardeer ze nu, over één week zijn ze droge hooi.
 Drink wijn, pluk de bloemen, geef de kasteleinse een fooi,
 bloemen en gras verwelken en verliezen ras hun tooi!

ساقی، گل و سبزه بس طربناک شده است،
 دریاب که هفتهء دگر خاک شده است؛
 می نوش و کلی پچین، که تا درنگری
 گل خاک شده است و سبزه خاشاک شده است!

O kasteleinse,
 de bloemen en het gras zijn vers en vochtig.
 Waardeer dit,
 want ze zijn over één week mest geworden.
 Drink wijn, pluk de bloemen, want voordat je beseft
 is de bloem aarde geworden
 en het gras droge hooi.

Behandel een beker wijn als een tulp op nieuwjaarsdag
 breng je tijd gezellig door met een schoonheid, als het mag!
 Drink wijn en wees vreugdevol, want het hemelse gezag
 verandert jou in aarde, lage aarde, met één enkele slag!

چون لاله به نوروز قدح کیر بدست،
 با لاله رخی اگر ترا فرصت هست؛
 می نوش به خرمی، که این چرخ کبود
 نگاه ترا چو خاک گرداند پست!

Op nieuwjaarsdag moet je
 een beker wijn ter hand nemen, zoals tulpen.
 Als het je lukt,
 breng dan je tijd met een schoonheid door.
 Neem de wijn, wees vreugdevol,
 want deze grijsblauwe hemel
 verandert jou eensklaps in aarde, lage aarde.

Wanneer de roos haar kledij verkleurt in de lentetijd,
klinkt een zachte bries, als een harp, vol gezelligheid.
wakker is degene die wijn drinkt met een schoonheid
en nadien de lege wijnbeker tegen een steen stuksmijt.

*۱۲۳

هر که که بنفشه جامه در رنگ زند،
در دامن گل باد صبا چنگ زند،
هشیار کسی بود که، با سیمبری
می نوشد و جام باده بر سنگ زند.

Wanneer de roos haar kledij verkleurt,
waait er een zachte bries, alsof er een harp speelt.

Degene is wakker
die in zo'n tijd met een schoonheid
wijn drinkt en nadien
zijn beker tegen een steen kapotslaat.

Sta op en maak je geen zorgen om het bestaan,
 wees vreugdevol, vier het moment en laat je gaan!
 Als het bestaan trouw was aan iedereen onder de maan,
 dan had niemand zijn levensruimte aan jou afgestaan.

بر خیز و مخور غم جهان گذران،
 خوش باش و دمی به شادمانی گذران
 در طبع جهان اگر وفائی بودی،
 نوبت تو خود نیامدی از دگران.

Sta op en maak je geen zorgen
 over de draai van het bestaan!
 Wees vreugdevol, vier het moment uitbundig,
 want als het bestaan trouw was aan iedereen,
 dan had niemand ruimte gemaakt
 zodat jij ook aan de beurt zou komen.

Onder de hemel waarvan het begin niet te zien is,
moet je wijn drinken, dit is de oprechte belevenis.
Zodra jij aan de beurt bent, toon geen droefenis,
iedereen moet deze eens drinken bij zijn levensdis.

در دایرهء سپهر ناپیدا غور،
می نوش به خوشلی که دور است بجور؛
نوبت چو بدور تو رسد آه مکن،
جامی است که جمله را چشاند بدور.

Onder de hemel waarvan geen begin te zien is,
moet je wijn drinken in vreugde,
dit is rechtvaardig.
Zodra jij aan de beurt bent, moet je niet zuchten,
want iedereen moet uit deze eens
de inhoud van deze beker proeven.

126

Loop weg voor ieder college en iedere les
en streel de lokken van je liefdesprinses!
Doe het druivenbloed in een ranke wijnfles,
want het bestaan steekt jouw met zijn mes.

۱۲۶

از درس علوم جمله بگریزی به،
واندر سر زلف دلبر آویزی به،
ز آن پیش که روزگار خونت ریزد،
تو خون قینه در قدح ریزی به،

Het is beter dat jij voor alle colleges en lessen
wegloopt.
Het is beter dat jij je bezighoudt
met de lokken van je geliefde.
Je moet het bloed van de druiven in de beker doen,
voordat het bestaan jouw bloed in de beker doet.

De dagen van het leven zegenen degene niet
die zich zorgen maakt om het levensverdriet.
Drink wijn en luister naar harpzang en -lied,
voordat jouw levensglas breekt en gaat teniet!

ایام زمانه از کسی دارد ننگ،
کو در غم ایام نشیند و ننگ؛
می خور تو در آگینه باناله چنگ،
ز آن پیش که آگینه آید بر سنگ.

De dagen van het leven vervloeken degene
die zich zorgen maakt om het levensverdriet.
Drink wijn uit een glazen beker
en luister naar de klank van de harp
voordat er een steen
tegen jouw levensglas wordt gegooit.

128*

De lentes en de winters komen en gaan,
met onze levensdagen is het gauw gedaan!
Drink wijn, heb geen verdriet en kijk aan:
wijn geneest de levenskwalen in het bestaan!

*۱۲۸

از آمدن بهار و از رفتن دی،
اوراق وجود ما همی گردد طی؛
می خور، مخور اندوه، که گفته است حکیم:
«غم های جهان چو زهر و تریاقش می!»

Door het komen en gaan van de lente en de winter
worden de bladeren van ons levensduur
omgeslagen.

Drink wijn, heb geen verdriet,
want een wijze heeft het volgende gezegd:
"Het verdriet van het leven is pijn
en de wijn zorgt voor de genezing daarvan!"

Voordat jouw naam verdwijnt uit het bestaan,
 drink wijn, want dan zal je hartzeer vergaan!
 Raak de lokken van je schone geliefde aan,
 voordat het met je levensdagen is gedaan!

زان پیش که نام تو ز عالم برود
 می خور، که چو می بدل رسد غم برود؛
 بکشای سر زلف بتی بند ز بند،
 زان پیش که بند بندت از هم برود.

Voordat jouw naam verdwijnt uit het bestaan,
 moet je wijn drinken, want
 als wijn komt, gaat hartzeer weg!
 Maak de lokken van de schone geliefde los
 voordat het bestaan jouw levensknop losmaakt.

130*

O vriend, wees niet bezorgd om de dag van morgen,
geniet van elk moment van je leven zonder zorgen!
Wij zullen, nadat wij in de aarde worden opgeborgen,
de doden van wel duizend jaar gezelschap bezorgen!

* ۱۳۰

ای دوست یا تا غم فردا نخوریم،
وین یکدم عمر را غنیمت شمیریم؛
فردا که ازین دیر کهن در گذریم
با هفت هزار سالگان سر بسریم!

O kameraad, kom, zodat wij
geen zorgen hebben om morgen.
Wij prijzen dit moment van het leven.
Morgen, wanneer wij
niet meer op deze wereld zijn,
zijn wij gelijk aan de zeventuizend jaar ouderen.

131*

Weiger de last van het bestaan met moed en kracht,
drink wijn; hierdoor wordt de levenspijn verzacht.
Je komt uit aarde en je wordt tot aarde teruggebracht,
denk dus niet dat je op aarde beschikt over macht!

*۱۳۱

تن زن چو بزیر فلک بی باکی،
می نوش چو در جهان آفت ناکی؛
چون اول و آخرت بجز خاکی نیست،
انکار که بر خاک نه ای در خاکی.

Weiger de last van het bestaan
met moed en kracht.

Drink wijn, want in dit bestaan met veel pijn,
zijn het begin en het einde van een levende mens
niets dan aarde!

Stel je eens voor, dat je niet als aarde
op de aarde bent.

-247-

132*

Geef mij een beker wijn, ik ben rusteloos
want het leven gaat snel en is niet eindeloos.
Het vuur van jonge jaren brandt een korte poos
en het wakkere geluk gaapt en is niet slapeloos.

*۱۳۲

می برکف من نه که دلم درتابست،
وین عمر کر نرپای چون سیابست،
دریاب که، آتش جوانی آبست،
هشدار، که میداری دولت خواب است!

Geef een beker wijn in mijn hand,
want ik ben rusteloos
door het snel voorbijgaan van het leven.
Let wel dat het vuur van jonge jaren water is.
Let wel dat het wakker zijn van het geluk
slaapt.

Drink wijn, want dit is het eeuwige leven,
 en de opbrengst van jouw jeugdig streven.
 Ga nu met vrienden je aan wijn overgeven,
 want nu is het de tijd om vreugde te beleven!

می نوش که عمر جاودانی اینست،
 خود حاصلت از دور جوانی اینست،
 هنگام گل و مل است و یاران سرمست،
 خوش باش دمی، که زندگانی اینست!

Drink wijn, dit is het eeuwige leven,
 het is het voordeel van de jeugd.
 Nu is de tijd van bloemen en gezelligheid,
 en vrienden zijn allemaal dronken,
 wees blij, want dit is het leven!

Zelfs Sjah Mahmoud is een dienaar van de wijn,
 de harpklank is Davids toon uit 't hemels plein.
 Luister hiernaar, haal het verleden niet tevoorschijn
 drink wijn en geniet nu van je korte levenstermijn!

باباده نشین، که ملک محمود اینست،
 وز چنگ شنو، که سخن داود اینست؛
 از آمده و رفته دگر یاد مکن،
 حالی خوش باش، ز آنکه مقصود اینست!

Het gezelschap van kannen wijn
 is het koninkrijk van sultan Mahmoud.
 Luister naar een harp,
 die het spraakvermogen is van koning David.
 Vergeet degene, die nog niet gekomen is
 of al is vertrokken.
 Geniet van het heden:
 dit is de bedoeling!

Vandaag heb je geen toegang tot morgen,
 maak je over morgen dus geen zorgen.
 Verspilde tijd is niet weer te bezorgen,
 de rest van het leven is ook nu verborgen.

امروز ترا دسترس فردا نیست،
 و اندیشه فردات بجز سودا نیست.
 ضلوع مکن این دم از دلت میدار است،
 کاین باقی عمر را بقا پیدا نیست!

Vandaag bereikt je hand de morgen niet.
 Nadenken over morgen is een verlies.
 Laat dít moment niet verloren gaan,
 als je hart wakker is,
 want hiervandaan,
 is het restant van het leven niet zichtbaar.

136*

Wijn en kasteleinse zijn de zin van mijn bestaan,
zonder Iraakse melodieën kan ik het leven niet aan,
Hoe ik ook de wereldse toestand bekijk, voortaan
zie ik dat vreugde winst is en de rest maar waan!

*۱۳۶

«دران جهان بی می و ساقی هیچ است،

بی زمرهء نای عراقی هیچ است؛

هر چند در احوال جهان می نگریم،

حاصل همه عشرت است و باقی هیچ است!

Het bestaan zonder de wijn en de kasteleinse
is maar niets.

Het leven zonder Iraakse fluitklanken
is maar niets.

Hoe ik ook de toestand van de wereld bekijk,
zie ik dat vreugde winst is
en de rest maar niets.

Hoe lang moet ik om mijn armoede verdrietig zijn
 en geen enkel plezier maken in het aardse domein?
 Of ik nog na deze adem blijf leven zonder pijn,
 is mij niet bekend, dus schenk mij maar snel wijn!

تاکی غم آن خورم که دارم یانه؛
 وین عمر به خوشدلی گذارم یانه،
 پرکن قدح باده، که معلوم نیست
 کاین دم که فرو برم بر آرم یانه.

Hoe lang heb ik zorgen over bezitten
 of niet bezitten
 of over: of ik moet genieten of niet.
 Vul de wijnbeker,
 want het is mij niet duidelijk
 of de adem die er nu ingegaan is,
 er weer uit zal komen.

Geef elkaar in verbondenheid de hand,
zet het verdriet met vreugde aan de kant.
Drink nog vóór zonsopgang de wijn, want
misschien zijn wij straks in het dodenland!

تا دست به اتفاق بر هم نزنیم،
پایی ز نشاط بر سر غم نزنیم،
خنیریم و دمی زنیم پیش از دم صبح،
کاین صبح بسی دد که مادم نزنیم.

Geef aan elkaar de hand van de vereniging.
Geef een slag aan het verdriet met vreugde.
Kom op vóór zonsopgang en neem een beker wijn.
De zon zal nog vaak verschijnen en wij niet!

Toen ik mijn heel dorstige lippen, met smacht,
om de geopende mond van een wijnkruik bracht,
openbaarde deze kruik een geheim, onverwacht:
'Ooit was ik, net als jou, dorstig naar levenskracht!'

لب بر لب کوزه بردم از غایت آرز،

تا زو طلبم واسطهء عمر دراز،

:لب بر لب من نهاد و می گفت براز

می خور، که بدین جهان نمی آیی باز!

Om mijn dorst te lessen zette ik mijn lippen
op de lippen van de wijnkruik
om van deze een langer leven te krijgen.
Hij openbaarde mij toen het volgende geheim:
"Ik was mijn hele leven net als jij."

Khayyam, ben je dronken? Wees blij en geniet!
 Geniet van een schoonheid en zing een liefdeslied!
 Alle zaken in ons aardse leven gaan voorgoed teniet.
 Stel dat je er niet meer bent. Dus voor nu: geniet!

خیام، اگر زباده مستی، خوش باش؛
 بالاله رخی اگر نشستی، خوش باش؛
 چون عاقبت کار جهان نیستی است،
 انکار که نیستی، چو هستی خوش باش!

Khayyam, als je dronken bent van de wijn,
 wees dan blij!
 Als je in gezelschap verkeert met een schone vrouw,
 wees dan blij.
 Stel je voor dat je er niet meer bent,
 want de wereld is vergankelijk!
 Maar je bent er nog,
 wees dus blij.

Ik hijs morgen de vlag van bedrog en vals spel,
 met grijs haar grijp ik naar de wijn als een rebel.
 Mijn levensbeker is nu zeventig, beste metgezel,
 als ik nu geen plezier maak, wanneer dan wel?

فردا علم نفاق طی خواهم کرد،
 با موس سید قصد می خواهم کرد؛
 پیمانہء عمر من بہ ہفتاد رسید،
 این دم کننم نشاط، کی خواهم کرد؟

Morgen hijs ik de vlag van bedrog
 en met grijs haar zal ik naar de wijn grijpen.
 De beker van mijn levensloop
 is de zeventig voorbij,
 als ik nu niet drink,
 wanneer dan wel? Zeg het mij!

Ons vergankelijke leven vormt het bestaan,
 de rivier Dzjeyhoen verbeeldt onze traan,
 ons streven is een vonk van de Helse vulkaan
 en de Hemel voor even onze zorgeloze waan.

کردون نکری ز قد فرسودهء ماست،
 همچون اثری ز اشک پالودهء ماست،
 دوزخ شرری ز رنج پیودهء ماست،
 فردوس دمی ز وقت آسودهء ماست.

Het bestaan van de wereld is
 een gevolg van ons vergane leven.
 De rivier Dzjeyhoen
 is een uiting van onze besmette tranen.
 De hel is een vlam van onze nutteloze moeite.
 Het paradijs
 is een moment van onze zorgeloosheid.

143

Hoe lang al zoek je zelfzucht in jouw domein
en ben je bezorgd om het zijn of niet zijn?
De dood komt onverwachts, drink nu dus maar wijn,
verdoof jezelf of giet je vol bij een drankfestijn.

۱۴۳

عمرت تاکی بخود پرستی گذرد،
یاد دپی نیستی و هستی گذرد؛
می خور که چنین عمر که غم در پی اوست
آن به که بخواب یا بمستی گذرد.

Hoe lang moet je je leven besteden aan egoïsme
of voor het zijn of het niet zijn.
Je moet wijn drinken, want de dood achtervolgt je
je hele leven lang.
Het is dan beter dat je je hele leven slaapt
of dronken bent.

Een korte levensbeschrijving van Omar Khayyam, de heer van de wijn

Eén van de oudste teksten die over Khayyam bestaan, is het volgende tekstgedeelte uit het hoofdstuk 'Astrologen en sterrenkundigen' in het boek 'Tsjahar Maqa-leh' (= De vier artikelen) van Nezami Aroezi Samar-kandi uit de twaalfde eeuw:

"In het jaar 1130, in het huis van Aboe Amir Sad Dzarh, in de Slavenhandelaarswijk, in de stad Balch maakten Chadzjeh Imam Omar Khayyam, Chadzjeh Imam Mozaffar Esfazari en ik deel uit van een gezelschap. Toen de stemming begon te stijgen, hoorde ik van Omar Khayyam het levende bewijs van de waarheid, toen hij voorspelde: 'Mijn graf zal op een plek zijn waar elke lente mij met bloemen zal overstelpen!' Deze woorden overtuigden mij ervan dat iemand als hij geen onwaarheden verkondigt.

Toen ik in het jaar 1170 in de stad Neysjaboer kwam, was deze grootheid al enkele jaren overleden. De aardse wereld was als zijn eeskind achtergebleven. Ik was hem als leerling dank verschuldigd. Daarom bezocht ik op een donderdagavond zijn graf. Ik nam iemand mee die mij het graf zou aanwijzen. Hij leidde mij naar de linkerzijde van de begraafplaats Heyreh. Zijn graf was bedolven onder bloesems en bladeren bij de muur van een naastliggende tuin, waarin peren- en abrikozenbomen stonden. Op dat moment herinnerde ik mij zijn voorspelling op die bewuste dag in de stad Balch, en ik huilde en voelde de leegte die hij in de wereld had achtergelaten. Moge de Almachtige God hem een plaats in het paradijs geven!”

Ook de volgende tekst over Khayyam komt uit Tsjahar Maqaleh:

“In de winter van het jaar 1130, in de stad Marw, stuurde de sultan iemand naar de grote Chadzjeh Sadr al Din Mohammad Bin al Mozaffar, God hebbe zijn ziel! Deze moest de boodschap van de sultan aan Chadzjeh Imam Khayyam doorgeven. De sultan had hen beiden uitgenodigd mee op jacht te gaan. De sultan wilde graag van Khayyam weten, wanneer het weer hiervoor geschikt zou zijn en wanneer er geen regen of sneeuw zou vallen.

Men ging op jacht op de door Khayyam opgegeven dag, maar plotseling verschenen er grote, donkere wolken aan de hemel. Alle jagers en ook

de sultan maakten glimlachend opmerkingen. Khayyam zei toen: 'Jullie moeten niet zo snel oordelen, want straks komt de zon tevoorschijn. De uitkomst van een voorspelling van een astroloog is ook nog afhankelijk van Zijn wil.'

Na een poosje kwam de zon inderdaad tevoorschijn en vijf dagen lang bleef het prachtig weer."

Eén van de eerste verwijzingen naar Khayyam zegt ons, dat hij in het jaar 1130 in leven was, gezond en wel.

Hedendaagse onderzoeken over het leven van Khayyam.

In het jaar 1816 verscheen voor het eerst in Wenen een Engelse vertaling van het werk van Khayyam door Von Hammer Purgstall.

Tot het jaar 1897 was alles wat over Khayyam in Europa uitgegeven was, zonder uitzondering gebaseerd op aantekeningen van toenmalige Iraanse biografieschrijvers. Deze aantekeningen bevatten lang niet altijd de juiste informatie, want meestal speelde bij deze biografieschrijvers de fantasie een grotere rol dan de historische waarheid.

In hetzelfde jaar verscheen het artikel "Umar Khayyam and the Wandering Quatrains" (= Omar Khayyam en de Rondolende Kwatrijnen) van

professor Valentin Zhukovski. Dit leidde een nieuwe periode in het onderzoek naar Khayyam en zijn kwatrijnen in.

Het artikel was oorspronkelijk in het Russisch geschreven en verscheen ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van professor Baron Victor Rosen als hoogleraar Arabisch aan de universiteit van Sint-Petersburg. Het werd uiteindelijk door de Engelsman E. Fitzgerald als inleiding gebruikt bij de Engelse vertaling van de Kwatrijnen van Khayyam. Deze vertaling werd voor het eerst in het jaar 1900 gepubliceerd en van commentaar voorzien door mevrouw H.M. Batson.

Professor Valentin Zhukovski heeft voor zijn artikel vier bronnen gebruikt: één uit de 13e eeuw, één uit de 14e, een andere uit de 15e en de laatste uit eind 16e of begin 17e eeuw.

E. Denison Ross vermeldt in zijn Engelse vertaling van het artikel van Zhukovski dezelfde bronnen.

De twee laatste bronnen waren nog vrij nieuw, maar wel zo belangrijk dat Zhukovski ze in zijn artikel heeft opgenomen.

Naast de twee hierboven aangehaalde teksten uit het boek Tsjahar Maqaleh heeft Zhukovski in zijn onderzoek nog een tekstgedeelte gebruikt: een heel oude tekst over Khayyam in het boek Mersad al Ebad (= Toevluchtsoord voor dienaren), in het jaar 1242 geschreven door Nadzjem al-Din Razi.

Razi was een bevlogen mysticus. Hij heeft Khayyam een materialistische, goddeloze filosoof genoemd, die niet gelukkig en tevreden zou zijn. Als bewijs hiervoor heeft hij twee kwatrijnen van Khayyam aangevoerd. Het eerste kwatrijn gaat over de beperking van het menselijke verstand en diens onvermogen de schepping te begrijpen. Het kwatrijn luidt als volgt:

10

De cirkel waarin wij komen en gaan
kent geen begin en einde, ook voortaan.
Deze wordt door iedereen verkeerd verstaan,
evenals onze vertrektijd en waarheen we gaan.

Het tweede kwatrijn gaat over het aanvallen van de Schepper omdat hij de schepping zo onvolmaakt, lelijk en vergankelijk heeft gemaakt en omdat Hij zelf mooie en goede schepselen vernietigt. Dit kwatrijn luidt als volgt:

11

Waarom heeft de Vormgever van de aarde, God,
zoveel gebreken geschapen waardoor alles verrot?
Wie schiep ons lelijke gezicht en bepaalt ons lot?
Waarom gaat dit prachtig bestaan dan kapot?

Nadzjem al Din Razi zegt over Khayyam dat hij deze kwatrijnen heeft geschreven op het toppunt van zijn verbijstering en goddeloosheid.

Het volgende stuk over Khayyam komt uit het boek "Tarich al-Hokama i Qafti" (= De geschiedenis van de wijsgeren, geschreven door Qafti). Dit boek is in de eerste helft van de 13e eeuw geschreven, in het Arabisch. Het stuk over Khayyam uit dit boek is door F. Woepke opgenomen in zijn Franse vertaling van het boek "Algebra wa Al Muqabala" (Algebra en de Confrontatie) van Omar Khayyam. Zhukovski heeft ditzelfde stuk uit de Franse vertaling overgenomen in zijn boek.

De schrijver van het boek "Tarich al Hokama" geloofde dat Khayyam de Griekse filosofie beheerste. Terwijl het lijkt of de teksten van Khayyam goddeloos en losbandig zijn als een bijtende slang voor de Sjaria (islamitische wetgeving), ervaren kenners ze al eeuwenlang als fundamenteën van een diepgaande dialoog.

Ook in bovengenoemde stukken gaat het over de plaats van Khayyam in de astrologie en de wijsbegeerte.

Qafti gelooft ook dat Khayyam een vrijdenker was en dat hij, onder dwang van de omstandigheden, niet direct maar versluierd gesproken heeft. Qafti heeft zijn boek afgesloten met vier regels van een Arabisch gedicht van Khayyam.

Het volgende stuk komt uit het boek "Nezhat al-Arwah" (De vreugde van de geesten) van Sjahrzawari, geschreven in de dertiende eeuw, zowel in de Perzische als in de Arabische taal.

Zhokovski heeft gedeelten uit beide vertalingen voor zijn onderzoek gebruikt. De Perzische gedichten van Khayyam stonden in een Perzisch boek en de Arabische gedichten in een Arabisch boek. De schrijver Sjahzawari gelooft dat Khayyam on aardig was en niet gastvrij. Hij zou een volgeling van Avicenna zijn.

Sjahzawari heeft in zijn boek twee verhandelingen van Khayyam genoemd die niet in andere studies vermeld worden. Hij vertelt verder dat Khayyam een zeer sterk geheugen had: Khayyam had ooit in Isfahan een boek zeven maal gelezen en het in Neysjaboer bijna woord voor woord weer op papier gezet. Hij beheerste de Arabische taal volkomen en hij kende de zeven manieren waarop de Koran gelezen werd. Sjahzawari vermeldt ook dat de grote geestelijke Imam Aboe Hamed Mohammad Ghazzali en Sultan Sandzjar van de Saldzjoeqiden-dynastie, Khayyam helemaal niet zo graag mochten. Er is minstens één keer een heftige discussie geweest tussen Khayyam en Ghazzali. Sultan Maleksjah, eveneens van de Saldzjoeqiden-dynastie, had echter grote waardering voor Khayyam. Sjahzawari zegt ook dat Khayyam op zijn sterfbed het boek "Sjafa" van Avicenna las. Hier volgen Khayyams laatste woorden:

"O God, met heel mijn vermogen probeerde ik U te leren kennen, vergeef mij! U kennen is het enige wat mij naar U leidt!"

Wat de geografische historie betreft, wordt Khayyam ook vermeld in het deel over Neysjaboer van Qazwini's boek "Asar al-Belad" (= Monumenten van de landen). In dit boek wordt over Khayyam geschreven dat hij zowel wijsbegeerte als wiskunde beheerste en dat Sultan Maleksjah bijzondere aandacht voor hem had. Qazwini schrijft ook dat Khayyam een plant ontdekt had waardoor insecten verjaagd werden. Qazwini vermeldt dat elke ochtend een geestelijke bij Khayyam kwam om filosofie te studeren. Deze geestelijke noemde Khayyam tijdens zijn preken in de moskee echter losbandig en goddeloos.

Eén van de belangrijkste historische referenties over Khayyam is het boek "Dzjami al-Tawarich" (= Compleet overzicht van de historie) door Rasjid al-Din Fazl-Allah. Dit boek is één van de belangrijkste werken over de Mongolen. Het bekende verhaal "De drie klasgenoten" kwam voor het eerst in dit boek voor. Professor Edward Brown heeft in april 1889 het artikel "De ontdekking van meer waarheden over Omar Khayyam" gepubliceerd en Edward Fitzgerald, de bekendste Khayyam-kenner in Europa, heeft dit artikel ook in zijn boek opgenomen.

Het verhaal "De drie klasgenoten" uit het boek "Dzjami al-Tawarich" luidt als volgt: "... De vijandige en onplezierige relatie tussen Omar Khay-

yam, Nizam al-Molk en Hassan Sabah kwam door het volgende:

Zij zaten in de stad Neysjaboer op school. Op de manier zoals kinderen dat doen, beloofden zij elkaar met de handen op elkaar dat, als één van hen een belangrijk man zou worden, hij de anderen zou helpen."

Zoals staat in het boek "Tarich al-Saldzjoeq" (= De geschiedenis van de Saldzjoeqiden-dynastie), werd Nizam al-Molk benoemd tot minister. Omar Khayyam kwam bij hem en herinnerde hem aan de belofte uit hun kindertijd.

Nizam al-Molk kende de belofte nog en zei tegen Khayyam: "Ik zal je benoemen tot gouverneur van Neysjaboer." Khayyam wilde echter helemaal geen gouverneur worden, want hij had geen zin in het geven van bevelen en in het regelen van allerlei dagelijkse zaken van de burgerij. Daarom vroeg hij om een jaarlijkse geldelijke bijdrage. Nizam al-Molk gaf hem uit de middelen van Neysjaboer een jaarlijkse bijdrage van 10.000 dinars.

Later kwam ook Hassan Sabah bij Nizam al-Molk. Nizam al-Molk zei: "Je mag kiezen: gouverneur van Rey of van Isfahan worden. Hassan Sabah wilde geen van beide, maar wilde wel een hoge functie aan het hof. Hassan Sabah werd benoemd tot hof-functionaris. Hij probeerde echter Nizam al-Molk uit zijn functie te werken wat niet lukte. Hij werd ontmaskerd en moest Chorasán verlaten.

Daarvandaan vertrok hij naar Isfahan en later naar Egypte, naar het hof van al-Mostanser, een kalief (= opvolger van de Profeet) van de Fatimiden-dynastie. In Caïro sloot hij zich aan bij de islamitische groepering Nazarian (de waarnemers). Daarna ging hij weer terug naar Iran en stichtte daar een nieuwe groepering onder de naam Nazar (waarneming).

Het volgende stuk over Khayyam, dat ook door Zjukovski voor zijn onderzoek werd opgenomen, komt uit het boek "Ferdos al-Tawarich" (= Het paradijs van de geschiedenis), geschreven door Molana Chosro Abar Qoehi, rond het jaar 1429. In dit boek stonden twee kwatrijnen. Deze waren het resultaat van een ontmoeting waarbij een discussie gevoerd werd tussen Khayyam en Abol Hassan Beyhaqi over het woord "epos". In dit boek staat ook het verhaal over de dood van Khayyam. Dit verhaal is in overeenstemming met wat in het boek "Nezhat al-Arwah" [= Viering van geesten] hierover staat geschreven.

Het laatste stuk, dat Zhukovski over Khayyam in zijn studie heeft opgenomen, komt uit het boek "Tarich Alfi" (= De geschiedenis van Duizend). In dit boek, gepubliceerd in het jaar 997, kwam het volgende bijzondere verhaal voor: "Uit alle boeken die naar Khayyam verwijzen, blijkt dat Khayyam in reïncarnatie geloofde.

Het verhaal gaat dat er in Neysjaboer een oud schoolgebouw stond, dat werd gerenoveerd. Het bouw materiaal werd op ezels aangevoerd.

Toen Khayyam met een paar van zijn leerlingen op het schoolplein stond te praten, zag hij dat één van de ezels weigerde door de poort van de school binnen te gaan. Wat de ezeldrijver ook probeerde, de ezel bleef stokstijf staan. Khayyam liep naar de ezel toe en maakte ter plekke het volgende kwatrijn:

“O vertrokkene die nu is teruggekeerd als dier,
de mensen zijn al lang je naam vergeten hier.
Je nagels zijn vergroeid tot een hoef van een stier
en je baard tot staart, zonder hulp van een barbier!”

Na dit kwatrijn van Khayyam aangehoord te hebben, liep de ezel de school binnen.

De aanwezigen vroegen verbaasd aan Khayyam: ‘Waarom ging die ezel nu wel de school binnen?’ Khayyam antwoordde: ‘Deze ezel is ooit aan deze school leermeester geweest, daarom ging hij niet de school binnen. Toen hij mijn woorden hoorde, besepte hij dat wij hem hadden herkend. Dit stelde hem op zijn gemak, hij voelde zich hier thuis en ging de school binnen.’

Het opnemen van alle verhalen over Khayyam in dit artikel is onmogelijk. Het is echter verbazing-

wekkend dat de grote historici Ibne Chalkan en Ibne Sjaker de sterfdatum van Khayyam niet in hun respectievelijke publicaties 'Wafayad al-Aayan' (= Het sterven van de elite) en 'Fawat al-Wafayat' (Het overlijden van de stervelingen) hebben vermeld. Hadzji Khalifeh, de bekende Turkse schrijver van autobiografieën, heeft de naam Khayyam drie keer in zijn werken vermeld. Eerste keer in verband met algebra, tweede keer in verband met 'Zidzj-e Maleksjahi' (= De wiskundige tabel van Maleksjah) en nog een keer zonder de sterfdatum van Khayyam te vermelden. Hieruit blijkt dat de sterfdatum van Khayyam niet bij iedereen bekend was. Uit alle bekende geschriften zou men echter kunnen opmaken dat Khayyam gestorven moet zijn tussen 1129 en 1151.

Het is bekend dat Khayyam niet erg productief was. De orientalis E. Denison Ross heeft een lijst met boeken samengesteld waarvan men vermoedt dat deze door Khayyam zijn geschreven. Deze lijst bevat o.a. de Perzische kwatrijnen en het boek 'Zidzj-e Maleksjahi' (= De wiskundige tabel van Maleksjah). In deze lijst komen ook nog de namen van tien wetenschappelijke en filosofische boeken en verhandelingen van Khayyam voor. De meeste daarvan zijn in het Arabisch geschreven. Eén van deze publicaties is 'Resaleh Dzjabr' (= Verhandeling over algebra), die door Woepke in het Frans is vertaald en is uitgegeven in het jaar 1851. Een an-

dere verhandeling is getiteld 'Resaleh fi Sjarh ma Asjkel men Masadarat-e Kitab-e Oqlidos' (= Verhandeling over de uitleg van de aangehaalde stukken uit het boek van Euclides). Dit boek wordt bewaard in de bibliotheek van de Universiteit van Leiden -Nederland.

E. Denison Ross heeft een paar kwatrijnen van Khayyam uit de publicatie 'Vinfilah Vincla', toegevoegd aan het onderzoek van Zhukovski. Deze kwatrijnen komen overeen met de met de hand geschreven exemplaren, die bewaard worden in de Bodleian-bibliotheek.

Op een enkele uitzondering na kan men heel moeilijk aantonen, welke kwatrijnen door Khayyam zelf geschreven zijn. Het oudste bekende exemplaar met de kwatrijnen van Khayyam bevindt zich in de Bodleian-bibliotheek, onder registratienummer 525. Dit exemplaar is gekopieerd in het jaar 865, ongeveer driekwart eeuw na de dood van Khayyam. Dit exemplaar bevat 158 kwatrijnen. Mr. Edward Heron Allen gaf in het jaar 1898 een facsimile van deze kwatrijnen uit, voorzien van een letterlijke Engelse vertaling. Later heeft Mr. Edward Heron Allen in het jaar 1898 in Londen nog een boek uitgegeven met de titel 'De vertaling van de Kwatrijnen van Khayyam door Fitzgerald'.

In het jaar 937 werd in Parijs in een oude uitgave

vermeld dat het aantal kwatrijnen van Khayyam 76 is.

In het exemplaar 'Bankipour', een steendruk die zich sinds 1898 in Lekkou bevindt, wordt echter het getal 604 genoemd, terwijl mevrouw Jessie E. Cadell 1200 kwatrijnen van Khayyam heeft verzameld.

Tot nu toe kan echter nog steeds niet met zekerheid worden aangegeven hoeveel kwatrijnen Khayyam in werkelijkheid geschreven heeft. Er bestaat binnen of buiten Iran geen document dat hierover duidelijkheid verschaft, want:

- a. Er bestaat geen exemplaar uit de tijd van de dichter zelf;
- b. De kwatrijnen die aan Khayyam toegeschreven worden, lijken allemaal op elkaar;
- c. Soortgelijke kwatrijnen zijn enigszins gemakkelijk te schrijven, zodat geen enkele grote Perzische letterkundige aan de vorm van de gedichten kan onderkennen, welk kwatrijn van Khayyam is en welk niet.

Over de vertaling van Fitzgerald kan opgemerkt worden, dat Edward Heron Allen in zijn tweede boek vermeld heeft, dat de negenenveertig kwatrijnen, die Fitzgerald zorgvuldig in prachtig Engels heeft vertaald, uit de met de hand geschreven Perzische exemplaren van Ouzli of van Calcutta overgenomen zijn.

Wat is een robai [tsjahir pareh] (= kwatrijn)?

In de Perzische literatuur is een robai een gedicht, bestaande uit vier regels, waarbij de eerste, tweede en vierde regel op elkaar rijmen.

Werken, geschreven door Khayyam:

1. Kwatrijnen, geschreven in het Perzisch;
2. Een paar gedichten in het Arabisch;
3. Verhandeling over algebra en confrontatie in het Arabisch;
4. Verhandeling onder de titel 'Resaleh fi Sjarh ma Asjkel men Masadarat-e Kitab-e Oqlidos' (= Studie over de uitleg van de aangehaalde stukken uit het boek van Euclides);
5. Beknopte verhandeling over natuurkunde, in samenwerking met Sjah Zawari;
6. Zidzj Maleksjahi (De wiskundige tabel van Maleksjah) in samenwerking met anderen;
7. Een algemeen wetenschappelijk boek, getiteld 'Fakhr al-Malek bin Moayed al-Malek' (= De eer van al-Malek, de zoon van Moayed al-Malek)
8. Verhandeling over allerlei onderwerpen betreffende het bestaan;
9. Verhandeling over het heelal en de verplichtingen ten opzichte van de wetenschap;
10. Verhandeling over de aanwezigheid van de hoeveelheid goud en ijzer in de elementen;
11. Verhandeling over onverklaarbare zaken;

12. Perzische vertaling van de Arabische preek van Avicenna;
13. Vlugschrift over een uitgave van 'Rozat al-Qoe-loeb' (= Het paradijs van de harten)
14. Verhandeling 'Nowroez-nameh' (= Het boek van Nieuwjaarsdag), die gaat over de astrologische en historische voordelen van Nieuwjaarsdag;
15. Twee vlugschriften in het Arabisch en het Perzisch over het bestaan;
16. Twee verhandelingen over onderwerpen betreffende de kennis, de traditionele wetenschap en de traditionele logica.

De kwatrijnen van Khayyam zijn wereldwijd vertaald, vooral in het Engels, Frans, Duits, Italiaans, Russisch, Turks en het Arabisch. Khayyam is in Europa en in de rest van de wereld niet minder bekend dan in Iran.

Levensbeschrijving van Khayyam

Hakim Aboe Hofaz Omar bin Ebrahim Khayyam, astroloog, filosoof, wiskundige en groot dichter werd geboren in de elfde eeuw in de stad Neysjaboer in de provincie Chorasán (Noordoost Iran). Khayyam betekent letterlijk tentenmaker. Deze naam illustreert het beroep van zijn vader. In de meeste biografieën wordt Ebrahim als de naam van de vader van Khayyam vermeld.

Khayyam studeerde aan de school van Imam Mo-waffaq en werd later een kenner van alle wetenschappen van zijn tijd. Er werd over hem gezegd dat hij een jaarlijks traktement van tienduizend dinars van Alp Arsalan ontving. Dit was bedoeld voor het bekostigen van het voortzetten van zijn onderzoeken in wiskunde, waarbij hij een grote naam verwierf, met name door zijn standaard werk over algebra.

In 1074 werd Khayyam door Maleksjah, de opvolger van Alp Arsalans, en zijn eerste minister Nezam al-Molk, die een schoolvriend van Khayyam was, uitgenodigd om voor Maleksjah een jaarkalender van astronomische gegevens te voorzien.

Khayyam overleed in Neysjaboer, tussen 1129 en 1151.

Zijn graf ligt in de stad Neysjaboer, in de provincie Khorasan, in het noordoosten van Iran.

Khayyams robaiyyat (= kwatrijnen) zijn één van de beste voorbeelden van de Perzische poëzie.

Vermeld dient te worden, dat de meeste Iraanse dichters geïnspireerd zijn door de aangename beeldspraak en de diepzinnige gedachten van Khayyam.

NAWOORD

De werken van Sadegh Hedayat kunnen in drie genres ingedeeld worden:

- I Werken met een psychologisch ontledend gehalte, met andere woorden: chirurgie op het individu. Deze zijn voor een groot deel vertaald in de Europese talen, onder andere in het Nederlands. Door dit soort werken hebben de Europeanen met Sadegh Hedayat kennismemaakt;
- II Werken met een historisch en folkloristisch gehalte. Deze zijn als het ware studies die Hedayat heeft gemaakt. Ze zijn als naslagwerk te vinden in iedere Iraanse bibliotheek. Weinig van deze werken zijn in Europese talen vertaald;
- III Werken met een satirisch gehalte. Sommigen noemen het 'zwarte satire', 'gefrustreerde satire', 'bittere satire', 'woedende satire' enzovoort. De satire van Hedayat is echter 'zwarte, gefrustreerde, bittere en woedende satire'. Deze werken zijn wel in de Europese talen te lezen.

"Taranehaye Khayyam" [Liederen van Khayyam] behoort tot het eerste genre.

De omstandigheden van de tijd van Sadegh Hedayat speelden een grote rol in zijn aandacht voor de Perzische cultuur en folklore.

Bij het bestuderen van de levensloop van zijn korte leven van achtenveertig jaar, zijn de brieven van Hedayat van groot belang. Door zijn brieven maakt men kennis met een persoon die bij het gebruiken van woorden, bij het uitwerken van zijn gedachten en bij het overbrengen van zijn zorgen en gevoelens, zijn eigen stijl en terminologie heeft.

De stijl van Hedayat is het meest evenwichtig in de brieven die hij in de laatste vijf jaar van zijn leven heeft geschreven. In deze brieven schept hij met zijn pen een nieuwe dimensie waarin spreek- en schrijftaal één taal worden. Met deze taal zet Hedayat de gebeurtenissen uiteen. In korte zinnen beschrijft hij op de meest eenvoudige manier wat hij beleeft en hoe hij wordt behandeld. Men kan de bewering van degenen die deze brieven het beste proza van Hedayat noemen, dichtbij de waarheid achten. Men treft in deze brieven de hoogtepunten aan van de satire van Hedayat over de geestelijke mishandelingen in zijn bestaan. Deze brieven vormen een werk, dat zuivere kunst is van de waarheid en van de fantasie van de schrijver, in een fraaie vorm. Deze brieven bevatten de absolute en de naakte waarheid. Hedayat is met deze brieven begonnen toen hij ongeveer vierenveertig jaar oud was. Toen was hij een bekende schrijver die de bewondering van progressieve intellectuelen ge-

noot. In die jaren was Hedayat een officiële ambtenaar aan de Universiteit van Teheran.

Dr. Shahid Noerai, de correspondent van Hedayat en de toenmalige attaché voor Economische Zaken bij de Iraanse ambassade in Parijs, schreef over die dagen van Hedayat het volgende: "Op dit moment werkt Hedayat aan de Faculteit van Schone Kunsten. Zijn salaris bedraagt 360 toeman. ... Eigenlijk heeft hij daar niets te doen. Formeel is hij in dienst genomen als vertaler.

Er zijn echter geen teksten waarvan een vertaling kan worden gemaakt. ... Iedere dag brengt hij daar een bezoek van een half uurtje. Hij neemt eerst zijn hoed af en legt deze ergens neer. Hij gaat op een stoel zitten en belt om een kopje thee met suikerklontjes te bestellen. Dan koekeloert hij even naar de muren. Als er een krant aanwezig is, pakt hij deze en bekijkt hij de eerste pagina. Hij leest deze echter niet. Na het drinken van zijn thee, pakt hij zijn hoed, zet hij deze op zijn hoofd en verdwijnt hij via dezelfde ingang als waardoor hij binnen was gekomen, zonder één woord met iemand te wisselen. Dit is het dagelijkse ritueel van Hedayat. Hiermee heb ik geen woord geschreven dat in strijd is met de waarheid en heb ik ook niet overdreven."

De correspondentie tussen Hedayat en Shahid Noerai begint op 7 januari 1946 en eindigt op 23 november 1950. In de periode waarin de laatste brieven werden gewisseld, vertrok Hedayat, na

aanmoediging door Shahid Noerai, naar Parijs. In die periode vinden belangrijke maatschappelijke, politieke en culturele gebeurtenissen in Iran plaats. Een politieke gebeurtenis die voor Hedayat persoonlijke gevolgen had, was de moord op generaal-majoor Razmara, de echtgenoot van zijn zuster, begin jaren vijftig.

Hedayat kreeg dit bericht toen hij in Parijs was. Hoewel hij geen nauwe banden met deze generaal-majoor onderhield, had deze moord gevolgen voor hem. Deze periode ging gepaard met pro-islamitische demonstraties. Zelfs de regering organiseerde dergelijke demonstraties en moedigde deze aan om de zogenaamde linkse beweging tegen te houden. Dit was een voedingsbron voor de 'satire' van Hedayat.

In die periode schreef Hedayat zijn satirische verhaal 'Heer Hadzji'. In dit verhaal wordt de hoop uitgesproken, dat het gezag van Heer Hadzji en zijn soortgenoten ten val komt. Hedayat was in deze periode somber, verdrietig en passief. Hij ging soms een heftige vriendschap aan, maar al gauw keerde hij terug naar zijn cocon van verdriet en frustratie. Zelfs het schrijven van brieven was voor hem moeilijk en soms onmogelijk.

Hierover schreef Shahid Noerai in een brief aan Reza Jorjani, de gezamenlijke vriend van Shahid Noerai en Hedayat, het volgende: "Volgens mij is Sadegh om de volgende reden een uitzondering op anderen: zelfs als hij zijn salaris niet zou ontvan-

gen, zal hij geen pen op papier zetten. Het is een groot wonder dat hij in deze dagen twee van die mooie brieven aan mij heeft geschreven. Ik heb ze minstens tien keer gelezen. ..."

Dezelfde Shahid Noerai schreef in een andere brief: "Sadegh is ook lui geworden. Vroeger stuurde hij soms een brief met drie, vier kantjes naar mij. Maar tegenwoordig beperkt hij zich tot twee kantjes. De reden daarvan is zijn historische en enorme teleurstelling."

Sadegh Hedayat schreef in zijn eerste brief aan Shahid Noerai: " ... Weet u dat het schrijven van een brief voor mij een enorme opgave is? Neemt u mij niet kwalijk dat mijn antwoord of dankbetuiging te laat komt. Dit is niet opzettelijk."

In deze brief schreef Hedayat verder in satirische bewoordingen het volgende: "Als eerste, voordat ik dit vergeet, wens ik u een gelukkig Nieuwjaar! Ik wens u een lang leven vol genot en plezier in de schaduw van de profeten, de imams en de martelaren van Karbala. Het zij zo!"

Verder schreef hij: "Nou, u moest er eigenlijk ook bij zijn. Ik had een eerste klas uitnodiging van de culturele vereniging Iran Sovjet-Unie ter gelegenheid van het 25jarig bestaan van de Universiteit van Tasjkent (in Oezbekistan). De heren dr. Siyasi en dr. Kesjawarz waren hiervoor ook uitgenodigd. Ik ben twee weken geleden teruggekeerd van deze reis. Dit was voor nieuwsgierige en energieke mensen een bijzondere gelegenheid om interessan-

te en noemenswaardige dingen te bezoeken. Hierdoor kreeg men een spiegel voorgehouden. Vijfentwintig jaar geleden hadden deze volkeren een enorme achterstand, maar nu hebben ze zich in cultureel en maatschappelijk opzicht ontwikkeld. Over het algemeen was het een plezierige reis, maar toen ik in Iran was, leek het alsof ik uit een droom was ontwaakt."

Hedayat wijst in zijn derde brief aan Sjahid Noerai, gedateerd 15-03-1945, op de moord op Ahmad Kasrawi, een voorstander van secularisatie, uitgevoerd door leden van een extreme islamitische beweging: "Een aantal dagen geleden gebeurde er iets vreemds. ... En het was de moord op Kasrawi in het hart van het Ministerie van Justitie. Uit de wijze van uitvoering van de moord kun je opmaken, dat er velen bij betrokken waren, en dat het dus een complot was. De moordenaars gingen in alle vrijheid het Paleis van Justitie uit en riepen: "Allah alAkbar" (God is de allergrootste!) ... Dit bewijst, dat in deze koninklijke staat niemand zeker is van zijn leven, zelfs niet in het hart van de Justitieclub".

Hedayat beschreef zijn dagelijkse leven in een brief als volgt: "Als u iets over de toestand in Teheran wilt weten: er gebeurt hier niets bijzonders. Hetzelfde verdomde Ferdooscafé, dezelfde figuren en dezelfde grapjes. Het laatste deel van de avond verloopt in dit café in alle stilte. Dit is het lot dat

de Onzichtbare voor mij heeft bepaald. Het is een soort levenslange veroordeling met dwangmiddelen. Het is absurd, dat wij aan deze toestand gewend zijn geraakt en iedere verandering voor ons belachelijk en moeilijk lijkt.”

Hij begint zijn tweede brief aan Sjahid Noerai als volgt: “Ya Hoe!* Het is nog een aantal minuten vóór de openingstijd van het café. Mijn toestand op dit moment lijkt op die van degene die eindelijk na zoveel aarzelingen, op de stoel zit, tegenover de specialist in geslachtsziekten. Ik bedoel hiermee dat ik eindelijk achter mijn bureau zit en mijn pen met het papier kennis laat maken. ... In ieder geval heb ik een grote afstand tot de laaghartige wereld en de verkokerde samenleving. Zelfs heb ik afstand genomen van Teheran. Dit betekent, dat ik nu al een tijd in een buitenwijk van Teheran, in de schaduw van de Amerikaanse ambassade, woon. Dit is tegelijk de reden, dat ik vaak in een café te vinden ben. ... Het lezen van een boek is, zoals alle andere zaken in dit smakeloze land, smakeloos geworden.

** Ya Hoe! Letterlijk betekent dit ‘O Hij,!’ Deze ‘Hij’ is God. De derwisjen, ofwel de islamitische bedelmonniken, roepen deze formule bij het begin van iedere handeling en daarmee bedoelen zij, dat zij alleen op ‘Hij’ rekenen.*

Hedayat heeft deze formule geestig gebruikt.

Ik tel de minuten op mijn vingers af, om een paar glaasjes te kunnen drinken en dan de nachtmerrie in de armen te kunnen sluiten. De mens krijgt door deze toestanden rimpels en kreukels in zijn lichaam en geest. Men zakt steeds verder in het moeras. Misschien is dit ook maar beter."

Omdat Sjahid Noerai tijdens het schrijven van deze brief in Egypte verbleef, rondde Hedayat deze brief met de volgende geestigheid af: "Doe namens mij juffrouw Foeziya de groeten en knijp haar ook. Kietel namens mij ook koning Faroeq!"*

Hedayat schreef in een andere brief, na de uitnodiging van Sjahid Noerai om naar Parijs te gaan, het volgende:

"Ik dank u voor uw uitnodiging. Er zijn bij mij echter vele ongewone zaken gebeurd. Niet alleen heb ik geen bijzondere gevoelens voor zaken meer, ook ben ik mijn vroegere nieuwsgierigheid kwijt.

Hoewel ik vroeger een bijzondere zin had om te reizen, nu blijkt dat deze ambitie als het ware is vermoord. Gezien de economische en sociale toestanden en mijn leeftijd, enzovoort, enzovoort, en-

*** Foeziya en Koning Faroeq:**

Koning Faroeq was destijds de sultan van Egypte en prinses Foeziya, zijn zus, was de eerste echtgenote van de Iraanse sjah Mohammed Reza Pahlawi.

zovoort, denk ik niet eens meer aan deze illusie. Ik begraaf de levensdagen één voor één met het toepassen van alle rituelen en gebruiken. Hiervan heb ik bovendien geen spijt. Alles in dit land is bestemd voor speciale mensen: genot, plezier, uitstapjes en wat al niet! Vuilheid, smerigheid en verantwoordelijkheid zijn dan mijn deel. De verantwoordelijkheid is het meest absurde daarvan! Die anderen hebben verantwoordelijkheid voor autorijden, gokken en losbandigheid. Was u ook maar hier! Een aantal dagen geleden ben ik in het dorp Sjahriyar, vlakbij Teheran, geweest. 's Nachts sliep ik bij één van de boeren. Ik denk dat nergens de toestand zo erg is als in ons vaderland met haar zesduizend jaar geschiedenis. Trachoom, tuberculose, malaria, viezigheid, middeleeuwse martelingen en vijandigheid heersen. Waar ik vertoefde, was een stuk grond van meneer X, de vrijheidminnende. Als ik alles zou vertellen, zou deze beschrijving erg veel tijd vergen."

Sadegh Hedayat beschreef in een brief de politieke toestand: "Ik ben al die bewegingen beu. Ons leven ligt in zijn geheel op een absurde wijze voor ons. Het is een tas vol stront! Wij moeten deze nog lepel voor lepel opeten en ook moeten we steeds zeggen: 'Het is lekker, zeg!'"

In de andere brief schreef hij: "Op dit moment is

de warmte begonnen. Mijn nieuwe kamer ligt als het ware in een woestijn. Het lijkt op de corridor van de hel. Geen mug of vlieg durft er binnen te komen. Als ze binnenkomen, vallen ze allemaal flauw door de hitte. Dan moet men ze weer met een mengsel van stro en rozenwater tot leven wekken."

Over de politieke toestand schreef Hedayat: " ... Dé democratische grondwet wordt in de hoogste mate uitgevoerd. Censuur, het snoeren van de mond, brutaliteit en bedrog zijn gemeengoed geworden. Wees rustig en blij, het zal nog erger worden dan het is."

In deze periode werd een klein, geestig toneelstuk van Hedayat onder de naam 'Afsanehye Afarinesj' (De legende van de schepping) in Parijs gepubliceerd door Sjahid Noerai.

Het onderwerp van dit komische werk was een satire op het oeroude joodse, christelijke en islamitische religieuze verhaal over de schepping van Adam en Eva, de verleiding door de satan en de verbanning uit het paradijs. Gezien het religieuze klimaat in Iran was de publicatie van zo'n werk in Iran onmogelijk. Het uitdelen van de exemplaren van dit boek, die naar Hedayat werden opgestuurd, kon voor hem levensgevaarlijk zijn. Hedayat was hierin echter nonchalant. Hij schreef in een brief: " ... Jorjani gaf mij twee exemplaren van het boek 'De legende van de schepping'. Het boek was chique en heel goed gedrukt. ... Men heeft in

zijn armoede een bijzondere uitgave gedaan. Moge God de uitgever zegenen! U moet niet denken, dat ik deze zin uit angst heb geschreven. Hoewel, men heeft mij een aantal keren bedreigd. Maar ik moet zeggen dat ik voor niemand bang ben. Immers, een gezegde luidt:

‘Wie niet vreest voor God, door Wie wij tot stand
zijn gekomen,
vreest zeker niet voor Zijn schepsel, dat niet in de
reet is genomen!’

Als ik meer exemplaren van dit boek had gekregen, had ik ze laten verkopen.”

Hedayat schreef in een andere brief het volgende aan Shahid Noerai: “... En na zestien dienstjaren, hebben ze mijn salaris gehalveerd. Met andere woorden, de overheid heeft zich zorgen gemaakt over mijn oude dag, dáárom probeerde zij mij officieel in overheidsdienst te nemen. ... Als ik de latrinekoster was van de moskee van Addis Abeba, was de toestand van mijn leven duizend keer beter dan zoals die nu is. Nu verwacht men ook nog van mij dat ik hierop trots moet zijn. Men verkoopt mij in deze staat alleen maar loze complimenten door mij te betitelen als ‘de schrijver’ en dergelijke. Als ik zin en tijd had om humbug te schrijven, had ik hen laten zien hoe de vork werkelijk in de steel zat en had ik hun generatie in de stront gedompeld.”

Dit was de eerste verwijzing naar de scherpe en snijdende satire die uiteindelijk werd geschreven onder de naam 'Toepe Morwari' (Het Paarden Kannon) door Sadegh Hedayat.

Hij schreef in een andere brief aan Jamalzadeh, een Iraanse verhalenschrijver, die in Zwitserland woonde, het volgende: "Ik ben zeer verbaasd, dat u boos bent geworden door de roddels van de kranten. Ik wist niet dat u zo vlug de gewoonten en zeden van het lieve vaderland bent vergeten. Ten eerste: niemand neemt wat in de kranten staat echt serieus of leest dit. Ten tweede: zodra de heren van hogerhand merken dat iemand als dief en smokkelaar beroemd wordt bij het publiek, waarderen ze zulke mensen en gaan ze met hem samenwerken."

Hij schreef in zijn brief gedateerd 1 april 1946: "Alle handelingen die in dit geruïneerde land plaatsvinden, zijn zo ongewoon en vreemd, dat je je deze niet eens kunt voorstellen. Ik vermoed dat nergens in deze wereld de stront zo vies en absurd is als hier. Maar ja, wat moet men? Het lijkt alsof iemand met buikloop overal heeft gescheten, en je geen vluchtweg hebt."

In een andere brief schreef Hedayat: "Alles in dit geruïneerde land produceert moeheid en angst bij de mens. In ieder geval laat ik het leven passief passeren. Ik ontvang van links en rechts een regen van scheldwoorden. Het lijkt alsof ik verantwoordelijk ben voor de wanorde, die anderen hebben

gesticht. Iedereen eist van mij mijn maatschappelijke verantwoordelijkheid. Máár, niemand vraagt mij of ik in staat ben om pen en papier te kopen. Of ik een bed of een rustige kamer heb! En dan vraag ik mij af wat voor verantwoordelijkheid ik moet dragen om andere 'hoereerders' te verdedigen in een omgeving waarin ik geen recht van leven heb." In een andere brief schreef hij: "... Generaliter zijn wij in een uitgekotst en verschrikkelijk land terechtgekomen. In dit land kun je met geen enkele maatstaf de hoogte van de charlatanerie en de laaghartigheid meten. Je hebt geen andere keus dan je over te geven en te hopen. Je kunt niets anders. Immers, een dichter zegt het volgende: 'In de klauwen van een beer met gescheurde reet, moet men zich overgeven, zonder één fatale beet!'

Ongeveer zes maanden na de onrust in de Iraanse provincie Azerbeidzjan en de zogenaamd verleende generale amnestie, schreef Sadegh Hedayat, in een brief, gedateerd 04-06-1947, het volgende. "Ter gelegenheid van het bezoek van de sjah aan Azerbeidzjan had men Fereedoen Ebrahimi opgehangen en was de foto van dit gebeuren gepubliceerd

* Dit is een versie die Hedayat vakkundig heeft gemaakt van het bekende dichtstuk van de wereldberoemde Iraanse dichter Saadi. Het dichtstuk van Saadi luidt:
"In de klauwen van een zeer bloeddorstige leeuw,
is de enige keus: overgave zonder een schreeuw!"

in de krant 'Atasj'.

Een aantal burgers van de patriottistische bevolking van dit deel van het vaderland had één of twee van hun kinderen aan de voeten van Zijne Majesteit geofferd. Dit land is een onheilsland."

Hedayat schreef in dezelfde brief het volgende: "Ik verbaas me over de liefde van onze gezamenlijke vriend Jorjani voor de muziek van ons vaderland. Het lijkt of ons vaderland slechts één gebrek heeft en dat alleen dit hersteld moet worden. Ik heb echter een hekel aan elke zogenaamde vooruitgang en dergelijke. Ik ga tegenwoordig nergens naartoe. Nu zijn mij alle waardevolle zaken afgenomen, daarom heb ik geen zin in welke rotzooi dan ook. In zo'n toestand moet men eigenlijk een hamer pakken, alles ruïneren en zich onder het puin daarvan laten bedelven. Het wachten op wat komen gaat, is belachelijk."

In een andere brief schreef hij aan Sjahid Noerai: "U bent een gelukkig mens, omdat u de gelegenheid hebt om een poos uit deze verschrikkelijke hel weg te blijven en rustig te kunnen ademen. U bent dus een gelukkig mens. ... Voor mij zijn de figuren hier en hun kabaal, herrie, geloof, kunst en trots een eeuwigdurende angst en nachtmerrie."

Misschien denkt men dat het grote pessimisme van Hedayat wordt veroorzaakt door de geringe aandacht die hij van de mensen kreeg. En misschien denkt men, dat als men over hem zou hebben ge-

schreven en gepraat, dit een positief effect op hem zou hebben gehad. Wellicht is dit waar, maar het probleem is dat aandacht en complimenten van belachelijke wezens ook belachelijk en laaghartig zijn.

In de brief, gedateerd 10-10-1947, schreef Hedayat: "Vanaf vorige week, toen ik in het tijdschrift 'Ette-laaf haftegi' (het wekelijks nieuws) werd gewaardeerd, is de mate van mijn haat tegen de wezens van hier, duizend maal groter geworden. Ik wantrouw alles en iedereen. Zelfs schrik ik van mijn eigen schaduw. Echt waar, de brutaliteit en de banaliteit van hier zijn niet te meten! Wat een laag, verdoemd en smerig land is dit! Wat een helse, laaghartige en gemene wezens heeft dit land! Ik voel dat mijn gehele leven als een speelbal is in de handen van deze hoereerders en hoerenkinderen. Niet alleen heb ik geen medelijden met deze wezens, evenmin is er een kleine gelijkenis tussen mij en deze wezens.

Er was iets nieuws gebeurd: een stuk uit de pen van Mohsen Ehtesjami was gepubliceerd. Ik las deze naam voor het eerst. Hij stelde zich als een hartelijke vriend van mij voor in zijn artikel. Hij heeft over mij het volgende geschreven: 'Over het algemeen is hij een alcoholist die vrouwen haat. Hij is gevaarlijk, een ongelovige en een vegetariër.' Zo had hij mij voorgesteld aan de geestelijken. Hij wilde mij hiermee in een lastig parket brengen.

Eigenlijk wacht ik op dit moment op wat komen gaat.”

De oorspronkelijke titel van het artikel waarnaar Hedayat in deze brief verwijst, is: ‘Sadegh Hedayat is dol op de dichter Khayyam en op katten, en hij haat vrouwen.’ Verder stond in dit artikel dat het een biografie was van een schrijver die de maatschappij schuwde. Deze schrijver waardeerde het café van Continental en van Ferdoos meer dan andere plaatsen.

De reactie van Hedayat op dit artikel was als volgt: “In deze schaamteloze schijtomgeving moet men klaar zijn voor alles. Bovendien hebben zij helemaal gelijk. Wat ze ook zeggen of doen, het is weinig. Wanneer iemand tussen hoereerders en hoerenkinderen leeft en hij hun schaamteloze diefstal, bedrog, oplichterij en hielenlikkerij niet goedkeurt, dan is hij zeker schuldig en verdient hij straf.”

Hedayat schreef in het laatste gedeelte van zijn brief het volgende: “Een poos geleden werd ik officieel uitgenodigd door de staat Joegoslavië, maar ik heb mij geëxcuseerd om financiële redenen. Eigenlijk was dit ook maar niks.”

Sadegh Hedayat schreef over één van zijn vrienden, die de vriendschap van Hedayat niet waard was en hem bedrogen had, maar zich na de dood van Hedayat de beste kameraad van Hedayat noemde en daarop trots was, het volgende: “Een noemenswaardige zaak, waarmee ik één of twee weken bezig ben en waarvan ik niet weet of deze

op bevel van hogerhand of op eigen initiatief van meneer Sobhi gebeurt, is dat de heer Sobhi met een hoge mate van schaamteloosheid en ongewone brutaliteit een campagne tegen mij is begonnen.

Met wie hij ook spreekt, hij vertelt over mijn verraad aan de democratie, mijn lage kennisniveau en vooral over mijn losbandigheid. Kortom, hij zegt dat hij de vijand nummer één van het vaderland heeft gevonden. Hij is nog verder gegaan en heeft bij de geestelijken over mij geroddeld. Hij heeft bovendien, zonder mijn toestemming, een gedeelte van mijn voorwoord bij de kwatrijnen van Khayyam in zijn radioprogramma voorgelezen. ... Het punt is dat ik geen zin heb om met deze man in discussie te gaan, anders zou ik een lang verhaal over zijn diefstal en andere smerige zaken schrijven. ... Nadat ik hem in de radio-organisatie had gedropt, hem verhalen had gegeven, zijn boeken had gecorrigeerd en hem aan anderen had voorgesteld, heeft hij zich nu verloren in grootheidswaan en acht hij zich tevens een grootmeester. Dit is om te kotsen! Maar dit is hier heel gewoon."

Modzjtaba Minawi, een oude vriend van Hedayat, had Hedayat niet naar behoren behandeld. Hedayat schreef over hem: "En mijn reis naar Parijs is foetsie, vooral na het 'meesterwerk' van onze 'literator' meneer Minawi. Want precies op het goede moment, ná ongeveer zeven of acht maanden, heeft hij een bijzonder nieuw punt gevonden. Dit is zijn aanval op mijn vertaling van 'In de strafko-

lonie' van Franz Kafka en mijn voorwoord, getiteld: 'Boodschap van Kafka'.

Zijn compliment en kritiek hebben geen waarde. Het belangrijkste is, dat hij met zijn werk de agentjes van de politie verwijst naar het adres van nog een aantal mensen van de pen. Daarom is het belangrijk, dat de laatste redes van deze meneer zo'n politieke lading hebben."

De rede waarnaar Hedayat verwijst, is door Minawi gehouden in een radiouitzending van de BBC.

Hedayat schreef in een andere brief: "Het meest absurde is het doen en laten van de uitgever 'Ibn Sina'. Deze uitgever heeft een boek uit de pen van 'Partoazam' gepubliceerd over mijn biografie. De inhoud daarvan is niet beter dan wat in de krant Ettela'at over mij stond. In dit boek zijn de namen van Khanlari, Minawi, Farzad en Sobhi ook genoemd. Zo wilde men beweren, dat ik drang heb mijn bekendheid te vergroten en dat deze personen voor mij reclame hebben gemaakt."

De uitgevers hadden Hedayat evenmin naar behoren behandeld. Hieromtrent schreef Hedayat:

"Ramezani, de eigenaar van uitgeverij 'Ibn Sina', stelde mij voor om het auteursrecht van al mijn werken te kopen. Toen schreef hij ter plekke een contract en noemde hierin een bedrag van twaalfduizend toeman, in termijnen te betalen. Het contract werd opgesteld. Hij zei dat hij mij zo gauw mogelijk weer zou ontmoeten. Ik heb hem tot nu

toe niet meer gezien. Ik denk, dat de betweters hem dit hebben afgeraden.”

In de andere brief schreef Hedayat: “Het verkopen van het auteursrecht van al mijn werken bleek humbug en ging dus niet door. Die sukkel wilde mij hiermee belachelijk maken.”

Het ambtelijke apparaat behandelde Hedayat niet beter dan de literaire milieus dat deden. Hedayat schreef over deze bejegening: “Echt waar, het is belachelijk. Nadat ze een aanstellingsbrief aan mij hadden gestuurd, waarin stond dat ik onder salarisschaal zeven viel, eisten ze van mij een bevestiging van één of andere klotepartij. Ik moest deze verklaring bij het Ministerie van Cultuur afleveren, zodat de overheid mij zou kunnen indelen in deze salarisschaal. Ik heb hiertegen ernstig bezwaar gemaakt. Ik zei, dat ik geen diploma of oorkonde bezit. Ik zei verder, dat ik in een land waarin dieven, helderzienden en luizige mollahs ieder jaar een paar doctorsbullen halen en in een land waar een universitaire graad geen betekenis heeft, ik er trots op ben dat ik geen diploma en oorkonde bezit. Zo maakte ik de heren van hogere hand boos en hebben ze mijn indeling in deze salarisschaal ongedaan gemaakt. Op dit moment val ik derhalve niet onder een salarisschaal. Ik heb geen graad en evenmin een bewijs, en ik leef zo in het vaderland met drieduizend jaar geschiedenis. Dit is toch een wonder!”

In de volgende brief schreef hij: "Gelukkig dat u vandaag niet hier was. De temperatuur in mijn kamer was vandaag 37 graden, gelijk aan de temperatuur van een gezond lichaam. Maar ikzelf ben als een vis die op het droge terecht is gekomen. Ik hap de hele dag naar adem. Wat kan men in zo'n temperatuur nog doen? 's Winters beef ik als een riet. Dit is het levensniveau, dat het lieve vaderland mij heeft geschonken. Het werd nog absurder toen ik één of twee weken geleden naar het huis van Mohammed Moqaddam ging. Ook Zabih Behroez was daar. Deze Zabih Behroez viel mij met de volgende woorden aan: 'Waarom heb je het woord 'vaderland' in de mond genomen?' Hij had mij als het ware 'aan het kruis' genageld."

Hedayat schreef in een andere brief: "Ik heb gehoord, dat veertien Iraniërs onderdaan wilden worden van Ethiopië. Is het mogelijk, dat ik ook zo'n verzoek mag indienen en nummer vijftien word van de vaderlandse verraders? Het was een briljant idee. Betaalt Ethiopië ook de reiskosten? Aan welke voorwaarden moet men voldoen? Maar ik neem aan, dat de Ethiopiërs ook behoefte hebben aan flinke jongens en echte hielenlikkers. Ik ben in het lieve vaderland een buitenstaander. Zou ik geen hofdichter kunnen worden van de imperator van Ethiopië? Het is toch belachelijk?"

Sadegh Hedayat verwees in de brief van 06-02-1949 naar de aanslag op Mohammed Reza Sjah Pahlawi in de Universiteit van Teheran, en schreef

verder: "Indien u nieuwsgierig bent naar het nieuws van hier: er is niets nieuws! Het oppakken en het in de bak stoppen van mensen gaat gewoon door. De belachelijke vijandschap blijft van kracht. Het lijkt, dat men zijn leven niet zeker is. Niet alleen zijn schrijven en lezen strafbaar, ook is denken absoluut verboden. Ik denk, dat het schrijven van brieven veel risico met zich meebrengt."

Op 4 april 1949 schreef hij in een brief: "Ik heb een uitnodiging van Juliot Curie ontvangen voor een congres van intellectuelen die zich inzetten voor de vrede. Vanzelfsprekend had ik geen reisgeld. Als deze uitnodiging voor één van de lievelingen van de heren van hogere hand was geweest, had de regering deze reis zeker mogelijk gemaakt. Maar ik durfde niet eens een paspoort aan te vragen. Ik heb op deze uitnodiging gereageerd en ik ben klaar om de consequenties van mijn antwoord te aanvaarden."

De consequenties waarnaar Hedayat verwijst, betreffen de zaken die hij in zijn antwoord had opgenomen. Hedayat had geantwoord, dat in zijn land een verschrikkelijke dictatuur heerste, daarom was hij niet in staat om aan deze uitnodiging gevolg te geven. Dit antwoord werd destijds gepubliceerd in de linkse kranten.

Sadegh Hedayat schreef in de brief van 02-10-1949: "Hoe ik ook probeer iets te schrijven, het lijkt alsof ik niets te schrijven heb. Ik laat de levensdagen één voor één voorbij gaan en wacht totdat ik 'de pijp

uitga'. Zelfs van lezen kots ik nu al een tijd. Meestal lig ik in bed en staar ik naar het lijnenspel in het krijt van de muren en van het plafond. Hiermee creëer ik mijn eigen visuele illusies. Misschien is een mens in de gevangenis vrijer, want zogenaamd vrij man zijn en geen vrijheid hebben, is nog erger dan een gevangene te zijn met beperkte bewegingsvrijheid."

Sommige mensen beloofden Hedayat dat zij zijn reis naar Frankrijk mogelijk zouden maken. Maar dit waren loze beloften. Hij schreef in een brief: "Vorige week zat ik met Majid Rahnama aan de cafétafel. Er kwam een gezette man naar onze tafel toe. ... Het grappige was, dat hij voorstelde mijn paspoort binnen enkele dagen klaar te zullen maken en mij naar Europa te zullen sturen. Hij maakte met mij een afspraak voor de volgende dag. Maar na één week had ik hem nog niet teruggezien."

In de brief van 03-06-1950 wees Hedayat naar de dood van Reza Jorjani, de gezamenlijke vriend van hem en Sjahid Noerai: "Over de dood van Reza Jorjani durfde ik niets te schrijven. ... De avond vóór zijn vertrek naar Tabriz, gaf hij een lezing over de kunst in een galerij. Plotseling kreeg hij een hartaanval. U weet, dat Iraniërs vakkundig zijn op het gebied van rouwen. De Iraniërs waarderen de levenden niét, maar ná de dood zetten ze de dode op een voetstuk. Dan proberen ze hun

waardering in hoge mate te bewijzen. ... Over het algemeen leefde hij een bitter leven. Hij had het altijd moeilijk en had geen thuishaven."

Het lijkt alsof de laatste zinnen van deze brief over Hedayat door een ander zijn geschreven!

Sadegh Hedayat schreef in zijn op 2 juli 1950 gedateerde brief: "Een poos geleden kreeg ik uw laatste brief. Het spijt me, dat het antwoord is vertraagd.

Hoe ik ook probeer iets te schrijven, ik weet niet wat ik moet schrijven. Misschien komt dit door teveel vreugde of verdriet. Ik weet het niet. Alle woorden zijn voor mij betwistbaar. Het is voor mij een tijd, waarin alle formules hun betekenis hebben verloren. Er is een grote afstand tussen mij en de woorden. U zou zich nooit kunnen voorstellen, dat ook het schrijven zelf absurd is. Misschien komt het door vermoeidheid en mijn zwakkere gesteldheid. In ieder geval voel ik, dat ik geen energie meer heb. Alle episodes van het leven zijn tot hun einde gekomen. Ik heb in geen enkele zaak interesse. Door mijn ervaringen komen praten en schrijven mij belachelijk voor. Ik weet alleen, dat ik moe ben. Ik heb geen andere keus, maar misschien ook wel. Ik heb echter weinig zin om zelfs maar de geringste handelingen te verrichten, zoals het bewegen van mijn vingertoppen. Misschien is dit een gewoonte. Het laatste gedeelte van deze brief lijkt op moderne poëzie. Ik weet niet welke zonden u hebt begaan waardoor u veroordeeld bent om deze

woorden van mij in ontvangst te moeten nemen!
Kortom, ik wil zeggen, dat levensverrichtingen voor mij ondraaglijk zijn geworden. Nu moet ik eigenlijk het gehele verhaal vertellen, zodat de zaak helder wordt en mijn inhoudsloze woorden toch een betekenis krijgen. U hebt mijn armzalige kamer wel gezien. Ik hoef deze dus niet te beschrijven. Op dit moment zit ik te schrijven. Vanuit de smederij, tegenover mijn huis, hoor ik luide hamerslagen op ijzer. De rechterburen hebben een cementfabriek waar het repeterende en irritante geluid van machines hoorbaar is. De temperatuur in de kamer is op dit moment 35 graden. Daardoor zijn de vliegen en de muggen dood of ze zijn vanuit het heilige Mekka naar het zalige Medina gemigreerd. Bovendien is het vastenmaand ramadan. Alle cafés en kroegen zijn dicht. De té democratische en vrijheidlievende religie van de islam heeft volgens *'de reglementen van het aanraden van het goede en het afraden van het kwade'*, het eten en drinken in het openbaar verboden. Want eten en drinken in het openbaar is in de maand ramadan provocerend. Er heerst in deze 'lullen en komkommerrepubliek'* een cultuur waarin een leugentje om bestwil uitstekend gedijt. Deze toestand kan men verduidelijken met het

*Lullen en komkommerrepubliek = Bananenrepubliek: land met instabiele politieke toestand.

volgende voorbeeld: 'Als ik een laxeermiddel moet innemen, moet iedereen een laxeermiddel innemen of moet iedereen doen alsof men dit heeft ingenomen.'

Kortom, absolute volgzaamheid is geboden. Dit typeert ons vaderland heel goed. Ik heb geen ruzie met het woord volgzaamheid. Dit woord lost als het ware al mijn problemen op. De toestand is 's winters nog erger. Ik bibber dan van de kou. 's Zomers ben ik als een vis op het droge en hap ik naar adem. Ik moet de temperatuur van 35 graden verdragen. Moét! Er is geen vluchtweg en ik heb geen zin in werk of een liefhebberij. Laat maar! Tegenover mijn huis bevindt zich een theehuis. Naast het dagelijkse geroezemoes uit dit theehuis, worden hier iedere nacht vanaf één tot vier of vijf uur de rituelen van de vastenmaand ramadan gehouden. Deze rituelen houden onder meer de volgende zaken in: luide gebedsoproep, luide recitatie van overdenkingen, vroom en luid huilen, en andere beestengeluiden. Ik onderga deze rituelen iedere avond als een klysma. Ik moet dit allemaal door de vingers zien. Dit is een programma, dat meneer Emami (de gebedsimam van het vrijdaggebed van Teheran, en de hoogleraar en de rector van de faculteit der Rechten) heeft bedacht voor zijn ware landgenoten. Deze meneer bivakkeert twaalf maanden per jaar in Europa. Hij is een prins uit de oude Perzische Sasaniden-dynastie.

Hij bewerkstelligt zijn plannen voor de vastenmaand ramadan met assistentie van de heer Keekhosrow Sjahrokh, de directeur van de radio-organisatie. Deze meneer Emami laat zijn programma op de radio horen, en niemand heeft het recht om hiertegen bezwaar te maken. De radio van het bewuste theehuis staat iedere nacht aan op het hoogste geluidsniveau.

Dus, ik heb geen recht om 's nachts even op één oor te liggen. Het recht dat zelfs een luis en een kakkerlak heeft. Hoe moeten we dit noemen? Dit is één van de honderd zaken waarvan ik last heb.

Wanneer ik zeg dat ik geen belangstelling heb voor levensverrichtingen, bedoel ik hiermee dergelijke zaken. Niemand heeft hieraan schuld. Het lijkt alsof ik te lang heb geleefd of te lang de rol van een levende heb gespeeld. Misschien was het vanaf het begin fout. De anderen die het brandmerk van slavernij, laaghartigheid en de dood op hun voorhoofd dragen, hebben de maatschappij gemaakt conform hun eigen vuile, vieze en vulgaire belangen. Deze hoerenzonen hebben anderen hun levensruimte ontnomen. Voor hen is deze toestand gewoon en natuurlijk. Ze achten zich de eigenaren van de wereld. Zij creëren zogenaamde oplossingen, regels en wetten. En dit is de belangrijkste reden waardoor het zover met de wereld is gekomen. Misschien lijkt het belachelijk en absurd, maar het is niet anders. Indien men de straat, waarin ik woon, bekijkt, zou men denken, dat deze

straat één van de rustigste van de stad is, en dat is ook zo. Onze straat is, met uitzondering van de plek waar mijn huis staat, relatief rustig. Men zou kunnen denken, dat iemand die geluid producerende lastposten zoals dat theehuis en die smederij heeft neergezet om mij een plezier te doen. Ook dit is niet toevallig. Eigenlijk heb ik altijd moeten leven met parasieten in mijn omgeving. Ik weet niet wat ik hieraan moet veranderen. Ik hoop slechts, dat de atoombom dermate goedkoop wordt, dat men één exemplaar daarvan op mijn kop gooit en een ander exemplaar op de kop van degenen die mij het leven zuur maken.* Weet je, het is als het ware een latrine van anderen, waarin ik, buiten mijn wil, terecht ben gekomen. Ik spartel hierin en speel de rol van de anderen. Het zij zo!”

Hedayat schreef in de brief van 17 november 1950: “Ik ben bezig met de benodigde voorbereidingen voor mijn reis. Ik heb uiteindelijk de bevestiging van de medische commissie gekregen. De diagnose luidt, dat ik een psychose heb. Ik heb een verlof van twee maanden gekregen om voor medische behandeling naar Frankrijk te gaan. ... Tevens ben ik bezig met het verkopen van mijn boeken.

** Hedayat schreef deze cynische passage kort nadat Amerika twee atoombommen op Hiroshima en Nagasaki had gegooid, waardoor honderdduizenden mensen waren omgekomen.*

Het lijkt dat ik binnenkort slechts nog één zaak moet regelen, en dat is een visum voor Frankrijk.”

In zijn laatste brief uit Iran, gedateerd 23 november 1950, schreef hij. “... Indien alles naar wens verloopt, zal ik over één week vertrekken.”

En dit was de reis naar Parijs, waarvan Hedayat nooit zou terugkeren.

EEN KORTE LEVENSBESCHRIJVING VAN SADEGH HEDAYAT

Sadegh Hedayat, zijn leven:

Sadegh was de jongste zoon van Hedayat Qoli Hedayat*. Zijn moeder was mevrouw Ozra Ziwar al-Molk Hedayat.

In de nacht van 17 februari 1903 werd Sadegh Hedayat in Teheran, Koesjkstraat nummer 11, geboren. Hij behoorde tot één van de invloedrijkste families van Iran, waarmee hij echter al vrij snel brak. De familieleden waren allemaal grootheden. Als hij had gewild, had hij gemakkelijk van zijn positie kunnen profiteren. Hij wilde echter onafhankelijk zijn en zijn leven wijden aan zijn liefde, de literatuur.

** HedayatQoli Hedayat, ofwel Eètezadolmolk, de zoon van de grote Nayyerolmolk (Dzjafar Qolichan Hedayat). Hij was ongeveer 30 jaar directeur van de hogeschool Darolfonoen in Teheran, en de minister van Wetenschappen.*

De grootvader van Sadegh Hedayat was de zoon van RezaQolichan, de eerste directeur van Darolfonoen. Deze overgrootvader van Sadegh Hedayat was de auteur van het boek Madzjma alFosaha (Verzameling van welsprekenden).

Evenals zijn broers en zusters werd hij door zijn tantes en ooms grootgebracht. In het jaar 1925 rondde hij zijn studies aan de hogeschool Darolfon en aan de Franse hogeschool Saint Louis in Teheran af. In november 1926 ging hij met een groep andere studenten naar de stad Gent, België. Hij schreef zich in voor bouwkunde, maar hij vertrok al snel naar Frankrijk, waar hij ongeveer vier jaar verbleef.

In een brief d.d. 26 februari 1929 schreef hij aan één van zijn vrienden: "... Mijn toestand is allerbelabberdst. Momenteel sta ik aan de rand van de afgrond en wacht op wat komen gaat. ... Wat betreft mijn financiële situatie: ik heb geen cent te maken, ik ben een groot bedrag verschuldigd. In Teheran heeft men mijn nieuwe adres nog niet. Om deze brief te kunnen versturen, moet ik weer geld lenen.

... Als je naar de ambassade gaat, breng mijn situatie daar dan ter sprake, want ik spring voor één cent. Zie toch hoe het mij vergaat en dat nog in deze fase van mijn leven.

... Nu ben ik al dagen bezig om een identiteitsbewijs te verkrijgen. Vandaag ging ik om de noodzakelijke dingen te regelen, zoals het maken van een pasfoto enzovoort. Hiervoor had ik 27 frank nodig. Voor die 27 frank ging ik naar het studentendecanaat, maar ik kreeg slechts mijn wekelijkse toelage van 50 frank. Ze zeiden dat ik het van dat geld maar moest betalen en dat, zodra mijn regering

erin toestemde, zij mij zouden betalen. Ik ben drie keer zoveel verschuldigd aan een paar onbekende studiegenoten. Ik moet mijn schuld eigenlijk nu inlossen. Bovendien heb ik geen geld voor sigaretten. In ieder geval zeiden ze, dat het geld voor mijn kleding ook nog niet binnen was. Zij hebben voor andere studenten een jas, twee pakken, twee paar schoenen et cetera gekocht. Het geld uit Iran dat voor mij bestemd was, bedroeg slechts duizend frank. Om van mij een heer te maken, moest daarvan een pak, een overhemd, twee paar schoenen voor honderd frank, vier overhemden van 25 frank enzovoort gekocht worden. Mij leek het beter in plaats van twee paar goedkope schoenen, één paar goede te kopen. Zij hebben mijn aanbod echter afgewezen. Daarom heb ik het bewuste geld ook niet aangenomen. Ik zei tegen hen: 'Stuur het geld dan maar terug naar de ambassade.' Ik besloot ook geen identiteitsbewijs te gaan halen. Ik kon het gewoon niet.

Voor sigaretten moet ik ook weer geld gaan lenen van anderen. Als ze me beboeten, kan het mij niets schelen. Immers, zij sollen met mij. Ik weet ook niet wat hun bedoeling is. Wat de studie betreft, ben ik niet slechter dan de rest. Ik ben soms veel beter dan degenen die zich in de strijd werpen om de bul te halen. Een examen doen is voor mij onmogelijk. De school heeft ook een brief aan de ambassade geschreven, met de mededeling dat heren zoals ik, geen examen mogen doen. De omstan-

digheden zijn slecht, bovendien is de toekomst niet helder. Ik denk dat het verstandiger is, om met de staart tussen de benen, terug te keren naar Iran. Laat maar hoor.

... Ik weet niet wat ik eraan moet doen. Het is nu zover gekomen, dat de dagen voorbijgaan en verder niets."

Een paar maanden later, in een brief van 10 mei 1929, schreef hij: "... Mijn zaken verkeren in dezelfde bescheten omstandigheden als destijds."

Sadegh Hedayat rondde zijn studie niet af. Tijdens het hoogtepunt van het koningschap van Reza Sjah Pahlawi, in het jaar 1930, keerde hij naar Teheran terug.

Zijn familie was het er niet mee eens en wilde dat hij een studie volgde aan een Europese universiteit.

Sadegh Hedayat verbleef in Teheran en oefende eenvoudige beroepen uit, zoals boekhouder, kantoorclerk en dergelijke.

Tussen zijn eerste reis naar Europa en de laatste, heeft hij onder meer de volgende werken geschreven:

Sadegh Hedayat, zijn werken:

Naam werk:

Eerste druk:

De kwatrijnen van Chayyam

Teheran, 1933

De mens en het dier

Teheran, 1934

Naam werk:	Eerste druk:
Het verhaal van de dood	Berlijn, 1936
Boefekoer (De blinde uil)	Bombay, 1936
Het nut van vegetarisme	Berlijn, 1937
Godzjasteh Abalisj	Bombay, 1937
MollahNasreddin in Bochara	Teheran, 1938
Hoe ben ik geen dichter en geen schrijver geworden	Teheran, 1940
De legende van de schepping	Parijs, 1940
Levend begraven (een verzameling verhalen)	Teheran, 1940
Parwin, dochter van Sasan	Teheran, 1940
Parwin, dochter van Sasan, samen met Isfahan de helft van de wereld	Teheran, 1940
De schaduw van de Mongool	Teheran, 1941
Het verhaal van Naz	Teheran, 1941
Drie druppels bloed (een verzameling verhalen)	Teheran, 1942
De zwerfhond (een verzameling verhalen)	Teheran, 1942
Het logenstraffende rapport	Teheran, 1943
Verhandeling van Ardesjir Papakan	Teheran, 1943
Het water des levens	Teheran, 1943
Sayehe Rosjan (= schemering, een verzameling verhalen)	Teheran, 1943
Juffrouw Alawiyeh	Teheran, 1943
Juffrouw Alawiyeh, samen met Welengari (= slordigheid)	Teheran, 1943

Naam werk: Eerste druk:

De scheppers van de nachten van
Waramin Teheran, 1943
Neerangestan (= boek van bedrog) Teheran, 1943
Maziyar (samen met M. Minawi) Teheran, 1943
Zand en Hoeman Yasn Teheran, 1944
Waqwaq Sahab (in samenwerking met
M. Farzad) Teheran, 1944
De liederen van Chayyam Teheran, 1944
Hadzji Aqa (= Heer Hadzji) Teheran, 1946
Boodschap van Kafka Teheran, 1948
In de strafkolonie van Kafka
(samen met Hasan Qaemiyan) Teheran, 1948
Maasch (= Metamorfose) van Kafka Teheran, 1950
Verzameling van losse artikelen Teheran, 1955
Qaziyehye Toepemorwari
(=Het Paarden Kanon) Ongedateerd

Sadegh Hedayat, zijn sterven:

Sadegh Hedayat vertrok op 3 december 1950 vanuit Teheran naar Genève.

Tijdens deze reis was hij in het bezit van een tamelijk gering geldbedrag, dat hij van een uitgever had gekregen, in ruil voor het auteursrecht van al zijn boeken.

De dag daarop, 4 december, ging hij naar Parijs. Hier werd zijn dode lichaam op 9 april 1951 ontdekt.

Over de tussenliggende periode bestaan veel ge-

ruchten en verhalen. Sommige daarvan beweren dat Hedayat al in Teheran besloten had tot suïcide. Hij wilde deze echter in Parijs uitvoeren. De volgende redenen werden hiervoor genoemd: Hedayat achtte Teheran te min om daar zelfmoord te plegen. Hij was dol op Parijs. Hedayat was dol op zijn Arische vaderland en daarom wilde hij de Iraanse grond niet met zijn bloed bezoedelen.

Er bestaan echter geen documenten of bewijzen die dergelijke beweringen bevestigen. Het staat vast, dat hij, aangemoedigd door zijn vrienden, die toen in Parijs woonden, naar Parijs kwam met een medisch verlof voor vier maanden.*

Degene die het meest aangedrongen had op zijn vertrek was dr. Hassan Sjahid Noerai, de attaché voor Economische Zaken bij de Iraanse ambassade in Parijs.

Hedayat hoopte met bijstand van zijn vrienden in Parijs te kunnen verblijven. Hij wilde afstand nemen van de nare, benauwde en bekrompen toestanden in Teheran.

Toen Hedayat in Parijs aankwam, hoorde hij dat deze Sjahid Noerai behoorlijk ziek was. Hij stierf in

** De diagnose van dr. Taqi Razawi was dat Hedayat een psychose had of iets dergelijks. Eén van Sadegh Hedayats bittere grappen was: "Ze hebben mij ook het dwaasheidsgetuigschrift ter hand gesteld!"*

comateuze toestand, drie dagen na de suïcide van Hedayat.

Sadegh Hedayat schreef zelf vanuit Parijs over deze dramatische gebeurtenis, op 22 december 1950, het volgende aan Andzjawi Sjirazi: "Dr. Sjahid Noerai is ziek. Af en toe breng ik hem een bezoek. Het lijkt dat hij geen secretaris meer nodig heeft, want hij heeft al een Française in dienst genomen. Tegen alle verwachtingen in vierde niemand mijn aankomst. Je weet dat ik mij altijd ver van deze mensen houd."

In die periode trachtte Hedayat met alle middelen in Europa te kunnen blijven. Maar zonder een baan bij een Iraanse instelling kon hij zich hier niet vestigen. Bovendien was alles na de Tweede Wereldoorlog peperduur. Hedayat wendde zich tot verschillende doktoren om zijn medisch verlov van de Faculteit van Schone Kunsten van Teheran, waar hij formeel werkzaam was, te verlengen. Daarnaast ontstond nog een probleem met betrekking tot het verlengen van zijn visum voor het verblijf in Parijs.

Na deze teleurstelling en de koele benadering in Parijs, probeerde hij het in Genève en Londen.

Hierover schreef hij in een brief aan zijn broer Mahmoed Hedayat het volgende: "... Voorlopig heb ik, met veel gedoe, mijn visum voor Frankrijk laten verlengen. Maar ik ben van plan naar Zwitserland te gaan of elders. Er zijn veel bureaucratische problemen voor Iraniërs. ... "

Ook schreef hij op 9 februari 1951 vanuit Parijs het volgende aan Andzjawi Sjirazi: "Vandaag heb ik een brief, die ik op 17 januari aan jou had geschreven, terugontvangen, omdat het adres ontbrak. In die brief had ik de documenten van Bizjan Dzialali, de zoon van mijn zuster, gestopt voor het regelen van goedkope valuta. Ik stuur die met deze brief nogmaals, zodat jij het kunt regelen. Het leven in Parijs wordt elke dag duurder. Door die oorlog en hun schijt-handelingen verhogen de Franse overheden voortdurend de belastingen. Mijn financiële toestand is niet best. Ik zit op zwart zaad. Als ik nog een retourtje Hamburg maak, ben ik helemaal berooid. ... Toen ik hier net aangekomen was, ging ik naar een dokter. Ik heb wat documenten geregeld. Deze documenten zijn afgegeven in december 1950. Daarvoor moest ik veel geld betalen. Als ik ze nu laat legaliseren door de Iraanse ambassade in Parijs voor de verlenging van mijn medische verlof, zullen zij, vanwege de datum, dit niet accepteren. Want dan moet men meer valuta betalen. Als ik zou zeggen, dat ik hier in januari 1951 ben gekomen, kan ik die documenten van december 1950 niet overleggen. De toestand van dr. Sjahid Noerai is kritiek. Ik kan niet voorzien wat er gaat gebeuren. Ik ga bijna iedere dag naar hem toe, maar zijn toestand wordt steeds slechter."

Sadegh Hedayat logeerde één week bij zijn vriend Feredoen Farwardin in Hamburg. In die tijd ging Andzjawi Sjirazi van Teheran naar Genève. Toen

Hedayat in Parijs was, bracht hij een bezoek aan hem.

Na dit bezoek, schreef Hedayat op 26 februari 1951 in een brief aan Dzjamal Zadeh, een Iraanse verhaalschrijver in Zwitserland, het volgende: "Twee, drie maanden van mijn verlof zijn nutteloos verstreken. Een aantal dagen geleden was ik in Hamburg. Tegen mijn verwachtingen in, was het aangenaam. Hiér in Parijs heb ik allemaal tegenslagen zoals het belachelijke probleem van het verlengen van mijn verblijf. Daarom ben ik van plan om Frankrijk te verlaten en de rest van mijn verloftijd in Londen of in Zwitserland door te brengen. Ik heb gehoord, dat de sjiieten van Imam Ali problemen hebben bij het verkrijgen van een visum voor Zwitserland. Daarom ben ik van plan om naar Londen te gaan. Eigenlijk wacht ik op wat komen gaat. Trouwens, ik dank u voor uw gastvrijheid. Ik verzoek u, om namens mij de groeten te doen aan uw echtgenote."

Kortom:

Omdat Sadegh Hedayat geen hoop meer had op bijstand van zijn Parijse vrienden, probeerde hij naar Zwitserland of Londen te gaan. Daar had hij enkele vrienden.

Hedayat schreef in zijn brief, gedateerd 22 december 1950, vanuit Parijs aan Andzjawi Sjirazi: "Ik ga niet zoveel met Iraniërs om, met uitzondering van één of twee. Het is grappig, dat ik tot nu toe nog

geen ondeugd heb begaan.* Zelfs heb ik geen zin om naar de bioscoop, het theater, de kroeg en dergelijke te gaan. Meestal ga ik veel eerder naar huis dan ik in Teheran gewend was. Ik ga ook vroeger slapen."

In de brief, gedateerd 14 januari 1951, schreef hij vanuit Parijs aan Andzjawi Sjirazi: "Hier in Parijs is het niet al te aangenaam. Ik ga weinig met anderen om, vooral niet met Iraniërs. Langzamerhand raakt het geld op. Maar ook dit is niet belangrijk. Weet je, we hebben geen donkerder kleur dan de kleur zwart. Ik bedoel hiermee dat het niet erger zal worden dan het is."

Sadegh Hedayat schreef in zijn laatste brief aan zijn broer Mahmoed Hedayat op 10 maart 1951, toen de echtgenoot van zijn zuster, generaalmaajoor Razmara, was vermoord: "Wat in Teheran is gebeurd, is hier in de kranten te lezen. Zoals in alle zaken, weet men echter niet wat de waarheid is. Maar één ding staat vast en dat is dat dit een politieke terreurdaad is. Nu beseft men, dat men vanaf nu in Iran zijn leven niet zeker is. ... In ieder geval is het treurig. Condoleer onze zuster Anwar alMo-loek, namens mij ook.

... Als u nieuwsgierig bent naar mijn toestand: het

** Met 'ondeugd' bedoelt Hedayat waarschijnlijk een bezoek aan een bordeel en/of het gebruik van verdovende middelen.*

is zoals het was. De hele dag loop ik van het kastje naar de muur om onderdak en een maaltijd te vinden. Want het verschil tussen het Frankrijk van nú en vóórheen is het verschil tussen hemel en aarde. Deze twee zijn niet te vergelijken. ...

Voorlopig heb ik een visum voor Frankrijk gekregen voor twee maanden. Ik ben echter van plan om naar Zwitserland te vertrekken of ergens anders. Er zijn vele problemen voor Iraniërs."

In een gesprek had Hedayat na de moord op deze generaal-majoor tegen Mostafa Farzaneh gezegd: "Vroeger hadden de mensen van de Iraanse ambassade in Parijs veel waardering voor mij. Misschien dachten ze bij zichzelf: 'Razmara is de echtgenoot van zijn zus en dus een invloedrijke connectie. Als wij deze man waarderen, kunnen wij hiervan profiteren.'

Na de moord op Razmara behandelden ze mij echter nog minder dan een hond."

Mostafa Farzaneh wijst in zijn memoires op een som geld, die Hedayat op de rekening van deze Farzaneh had gedeponneerd, en op een tweetal niet gepubliceerde werken van Hedayat. Hij beweert, dat Hedayat één van deze twee werken terloops aan hem had voorgelezen, en hem in een gesprek de samenvatting van het andere werk zou hebben gegeven. De samenvatting van het eerste werk is aldus Farzaneh het volgende: Twee reizigers ontmoeten elkaar in een theehuis in Semnan, vlakbij

Teheran. Zij bespreken de koop van dat theehuis. Zij praten over hun bouwplannen die ten koste gaan van dat theehuis en de omringende landbouwgronden.

Maar plotseling vindt een aardbeving plaats.

Voordat deze twee reizigers het beseffen, zakken het theehuis, hun zetel en de omgeving in een gat.

De samenvatting van het andere verhaal is, aldus Farzaneh, het volgende:

“Een spin die door zijn moeder is vervloekt, kan geen webben meer bouwen. Hij is daarom afhankelijk van anderen. Hij krijgt echter geen bijstand van die anderen. Hij kruipt in een hoekje en ...”

Farzaneh spreekt over één van de laatste dagen van Hedayat, toen hij bij hem was in hotel Florida te Denfer Rocheau, Paris, 14eme, waar Hedayat verbleef. Hij zegt, dat hij op die dag in de kamer van Hedayat een prullenmand vol verfrommelde aantekeningen aantrof. Uit nieuwsgierigheid vroeg hij Hedayat bij welk werk deze aantekeningen hoorden, bij ‘Het Paarden Kanon’, bij ‘De spin’ of bij ‘De handel in Semnan’? Hedayat ontstak door deze vraag in razernij. Farzaneh probeerde deze aantekeningen uit de prullenmand te halen. Hij schreef hierover het volgende: “Toen ik mijn ogen nog een keer op de prullenbak liet vallen, zag ik op die aantekeningen het paginanummer 70 of 80 staan.”

Dezelfde Farzaneh schreef echter in een ander artikel het volgende over dezelfde dag: “De papieren

hadden een groot formaat. Uit de zinnen die ik op de papieren in die prullenmand waarnam, maakte ik op, dat het om een niet gepubliceerde roman ging, die Hedayat in Iran had geschreven. Volgens mij had Hedayat in Parijs ook nog twee novellen geschreven.”

Uit de verklaring van deze Farzaneh blijkt echter, dat zijn bewering over het bestaan van de bewuste roman niet meer dan een vermoeden is. Deze twee novellen zijn waarschijnlijk de korte verhalen waarnaar Hedayat in één van zijn brieven aan Sjahid Noerai verwees. Hedayat schreef in de bewuste brief: “Samen met deze brief stuur ik u de novellen waarnaar u mij hebt gevraagd. Ze zijn echter niet geschikt voor publicatie. Ik heb er nog één. Deze is in de Franse taal geschreven en gaat over Hindoestan. Maar het is incompleet en moet nog bijgewerkt worden. Ik weet niet, hoe lang dit zal duren. Ik weet slechts dat dit werk nooit compleet zal worden. Eigenlijk moet ik dit verscheuren, zodat ik ervan verlost word. In ieder geval zijn deze twee vuile werken toch enigszins vatbaar voor publicatie. Maar ze moeten eerst gecorrigeerd worden. Misschien zijn ze daarna geschikt voor publicatie in een tijdschrift of krant. Eerlijk gezegd, het interesseert me niet wat hiermee gebeurt.”

Uit dergelijke gegevens blijkt, dat Hedayat in de laatste fase van zijn leven weinig zin had in het schrijven van nieuwe romans. De laatste gepubliceerde verhandeling van Hedayat was ‘Boodschap

van Kafka'. Dit is een essay over het literaire oeuvre van Franz Kafka. Na de publicatie van dit werk, schreef Hedayat in een brief aan Sjahid Noerai het volgende. "Ik moet echter zeggen, dat ik geen zin heb in een lange begroeting. ... Ik heb geen behoefte aan het in ontvangst nemen van een condoleance. Over de toekomst: ik weet dat de weg daarnaar voor mij doodloopt. Hieraan is niemand schuldig. ... Wanneer het hoofd van een persoon is afgesneden, zou de methode van zelfhypnose van professor Coué geen effect hebben. Evenmin het tegen jezelf roepen: 'Nee hoor, mijn hoofd is niet afgesneden.'

Deze brief is niet gedateerd. Waarschijnlijk is deze geschreven eind 1947 of begin 1948. Hedayat zelf schreef over het ontbreken van de datum: "Ik wilde een datum noteren, maar ik besepte, dat ik niet wist wat deze datum was. Noch van de nationale jaartelling van het vaderland en noch van die van de westerse kruisaanbidders. Het is echter bekend: 'een gelukkig mens weet niet hoe laat het is of heeft geen horloge.' Volgens dit citaat ben ik gelukkig. Sterker nog, ik ben nog, nog, nog en nog gelukkiger."

De geestelijke toestand van Hedayat verklaart zijn beslissing om naar Parijs te gaan om daar zelfmoord te plegen, niét. Als hij, naar zijn eigen zeggen, 'durf tot suïcide' had, had hij deze in Iran kunnen plegen. Hij ging echter hoopvol naar Parijs, om daar rust te vinden. In Parijs deed hij er

alles aan om in Europa te kunnen verblijven. En toen al zijn pogingen niets opleverden, pleegde hij, gedesillusioneerd, zelfmoord.

Over het verscheuren van niet gepubliceerde werken van Hedayat, schreef Farzaneh: "Toen ik tegen Hedayat zei dat hij met het vernietigen van zijn werken Kafka wilde imiteren, antwoordde hij: 'Zeker, u zou ook de rol van Max Brod willen spelen, en na mijn dood door mijn literaire nalatenschap een rijk man willen worden!'"

Uit deze cynische opmerking en het sarcastische antwoord blijkt, dat Hedayat dit een aanmatigende uitlating vond. Trouwens, Kafka vernietigde zijn boeken zelf niet. Hij vroeg op het sterfbed aan zijn geestverwant Max Brod om zijn werken te vernietigen. Gelukkig heeft deze man dit niet gedaan.

Het is niet onmogelijk, dat Hedayat een week vóór zijn dood, toen dit cynische gesprek plaatsvond, van plan was om suicide te plegen. Maar de verhuizing van Hedayat van Florida te Denfer Rochateau, waar hij toen verbleef, naar een klein pension aan de Boulevard Saint Michel, 37/Bis Rue Championnet, waarnaar hij anderhalf maand had gezocht, zou een raadsel blijven.

Uit de uitlatingen van Farzaneh is gebleken, dat Farzaneh vermoedde, dat Hedayat met plannen rondliep zich van het leven te beroven. Hedayat wist ook dat Farzaneh zo'n vermoeden had. Hedayat had deze vermoedens terloops enigszins bevestigd.

Het volgende discutabele, zelfs dubieuze issue in de memoires van Farzaneh is het verhaal van het geld, dat Hedayat op de bankrekening van Farzaneh had gedeponneerd. Uit de gegevens van Farzaneh blijkt, dat Hedayat dit geld een aantal dagen vóór zijn zelfmoord had opgenomen.

De samenvatting van het verhaal over het geld luidt als volgt: Hedayat gaf bij zijn aankomst in Frankrijk een aanzienlijk bedrag aan Farzaneh. Hij verzocht hem om dit geld op zijn eigen rekening te deponeren met de volgende opmerking: 'Dit wil ik opzij zetten als 'appeltje voor de dorst' en ik wil hier niet aankomen.'

Volgens Farzaneh verzocht Hedayat hem op 2 april 1951, toen zij elkaar voor het laatst uitgebreid spraken, om de bewuste som geld bij de bank op te nemen. De volgende dag gingen zij samen naar de bank en namen zij het bewuste geld van de rekening van Farzaneh op. Hierbij merkte Hedayat cynisch het volgende op: 'Dit was het restant van mijn rijkelijke vermogen. ...Ya Hoe!'

Daarna ontmoette Farzaneh Hedayat niet meer. Eén week na de zelfmoord van Hedayat ontving Farzaneh het overlijdensbericht van Hedayat. Farzaneh schreef hierover het volgende: "De vriend die mij dit bericht bezorgde, vertelde: 'Alle kieren in de deur en het raam van de kamer van Hedayat waren met watten geïsoleerd. Omdat Hedayat niemand iets schuldig wilde zijn, had hij het geld voor zijn begrafeniskosten in zijn portemonnee ge-

stopt en deze op een zichtbare plaats neergelegd.”

De vraag blijft echter: waarom had Hedayat een aanzienlijk bedrag aan Farzaneh gegeven? Hij kon immers zelf een bankrekening openen. Het is bekend, dat Hedayat zelf zijn waardepapieren bij de bank verzilverde.

Als Hedayat vanaf zijn aankomst in Parijs van plan was geweest zelfmoord te plegen, hoefde hij niet naar doktoren te gaan om zijn medische verlof te verlengen of zijn best te doen om in Genève of Londen een verblijfsvergunning te bemachtigen.

Het is wel belangrijk, dat deze Farzaneh zelf geen getuige is geweest van de ontdekking van het lijk van Hedayat. Rahmatollah Moqaddam die zelf het lijk van Hedayat heeft gefotografeerd, en met de rechercheurs die deze zelfmoord onderzochten, heeft gesproken, schreef niets over ‘een zichtbare portemonnee met geld.’

Mevrouw Mahin Firoez, een nicht van Hedayat, die toen in Parijs was, aan de begrafenis van Hedayat deelnam en een goede relatie had met de familie van Hedayat in Teheran, schreef evenmin over die portemonnee.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat het geld dat Hedayat samen met Farzaneh van de bank had gehaald, ergens in zijn kamer opgeborgen was. Maar het verhaal van een ‘zichtbare portemonnee’ en het gerucht dat Hedayat het geld voor zijn begrafenis-kosten op een zichtbare plaats had neergelegd en niemand wilde opzadelen met zijn lasten, worden

nergens bevestigd.

Alle feiten op een rij:

1.
Zijn familie verkeerde in een ellendige situatie door de moord op zijn zwager generaal-majoor Razmara.
2.
Het verlof van Hedayat van vier maanden eindigde op 3 april 1951.
3.
Zijn broer Mahmoed Hedayat, het kabinetshoofd van deze generaalmajoor, kon het verlof van Sadegh Hedayat niet meer verlengen.
4.
Het verblijf in Genève en Londen ging niet door.
5.
Hedayat verhuisde een week vóór zijn suïcide naar een bescheiden appartementje aan de Boulevard Saint Michel, 37/Bis Rue Championnet.

Misschien was hij toen al van plan om zich van het leven te beroven, maar men kan zich afvragen hoe iemand die rondloopt met zelfmoordplannen nog zin en energie heeft om te gaan verhuizen. In die dagen schreef Hedayat een brief aan Dzjamal Zadeh, via dr. Mahmoed Mehran, de decaan van de

Iraanse studenten in Frankrijk. In deze brief vroeg Hedayat bijstand van deze Dzjamal Zadeh.

Dzjamal Zadeh was in die dagen naar Teheran gegaan voor zijn werk als kantoormedewerker van een internationale werkorganisatie. Toen hij terug was, regelde hij de reis van Hedayat naar Genève.

Dr. Mahmoed Mehran schreef in zijn brief, gedateerd 6 april 1951, aan Dzjamal Zadeh: "Ik ben verheugd dat u gezond en wel terug bent gekomen uit Iran. ... De brief die u aan de heer Sadegh Hedayat schreef, heb ik aan meneer Fereedoen Howeda gegeven, zodat hij deze op het onderstaande adres van meneer Hedayat kan bezorgen:

Hotel Florida, Denfer Rocheau, Paris, 14eme.

Vanochtend heb ik echter dit hotel gebeld. Men vertelde, dat meneer Hedayat enkele dagen geleden is vertrokken. Hij heeft het personeel van het hotel gevraagd zijn brieven voor hem te bewaren.

Men wist niet waar hij naartoe was gegaan en wanneer hij zou terugkomen. Derhalve is het mogelijk, dat een brief niet onverwijld bij meneer Hedayat aankomt."

Op 6 april 1951 bracht Farzaneh een bezoek aan het hotel, waar Hedayat verbleef. De eigenaar van het hotel vertelde hem, dat Hedayat zijn kamer had opgezegd. Op dezelfde dag lunchte Hedayat met Pière de Menas, een jezuïtische pastoor, een gezamenlijke vriend van Hedayat en Dzjamal Zadeh. Deze Pière de Menas schreef in een brief, na de suïcide van Hedayat, aan Dzjamal Zadeh, dat

hij op die dag probeerde om Hedayat op te beuren. Maar Hedayat reageerde hierop met een 'zweverige en pessimistische toon'.

Waarschijnlijk is deze persoon niet de laatste kennis die Hedayat vóór zijn dood heeft meegemaakt. Een Iraans echtpaar van Armeense afkomst was met Hedayat bevriend. De man, de heer Singer, woonde in Teheran in de buurt van het ouderlijke huis van Hedayat, in de Sadistraat. Daar had zijn familie een eethuis. Hierdoor kende hij Hedayat en hij sprak hem aan met 'Sadegh khan' (meneer Sadegh).

Dit echtpaar verbleef toen in Parijs. Hedayat was enkele keren bij hen op bezoek geweest en had met hen gedineerd. Hedayat had hen gevraagd om die dag bij hem te komen dineren.

Of Hedayat tijdens het uitnodigen van dit echtpaar het plan bedacht zelfmoord te plegen en wilde, dat deze mensen zijn lijk zouden ontdekken of hij na deze uitnodiging had besloten suïcide te plegen, is niet duidelijk.

In ieder geval kwam dit echtpaar op de avond van 9 april 1951 bij Hedayat. Zij klopten op de deur, maar kregen geen antwoord. Zij roken een gaslucht en waarschuwden de huisbaas die op zijn beurt de politie waarschuwde.

Het lijk van Hedayat werd 's avonds 9 april 1951 ontdekt. Hij had alle kieren van zijn kamer geïsoleerd en de gaskraan opengedraaid. Hij werd in

liggende houding op de keukenvloer aangetroffen.

In de brief van de hoofdresearcheur van de 19^e arrondissement van Parijs aan het consulaat van Iran in Parijs staat het volgende: De rechercheur is in het onderkomen van Hedayat geweest. De heer Singer, een oude kennis van de heer Hedayat, en de uitbaatster van het pension mevrouw Copie waren daar tevens aanwezig.

In het onderkomen van de heer Hedayat waren de volgende zaken aanwezig: een tros van tien bananen, een stuk van een reep chocolade, een halfvol fles Fine Martel, een fles Cherry Rocher van één liter dat nog voor driekwart gevuld was, een aantal borrelglaasjes voor likeur, twee colberts en een pantalon in een kast, drie gedragen overhemden in een la, twee pakjes Amerikaanse sigaretten op de tafel, een bijna leeg pakje sigaretten, en tien sigarettenpeuken in een asbak.

In de binnenzak van een colbert, die over een stoel hing, zat een portemonnee waarin twee visitekaartjes van Sadegh Hedayat zaten samen met een contant geldbedrag van 14.510 frank.

Verder waren daar nog twee koffers waarvan de één op slot was. De sleutel hiervan lag op de tafel. Deze koffer werd geopend. Daarin zaten verschillende papieren waaronder een open envelop. In deze envelop zat een contant geldbedrag van 10.000 frank, samen met 16 dollar, te weten drie briefjes van vijf dollar en één briefje van één dollar.

In de open koffer zaten een exemplaar van het boek 'De legende van de schepping' en zeven foto's.

Er werden geen identiteitsbewijs, verblijfsvergunning of dergelijke aangetroffen.

Het lijk lag op de keukenvloer, en droeg een pantalon, een overhemd en een pullover.

Na autopsie en de overige laboratorische onderzoeken verklaren de gerechtelijke artsen dat Hedayat niet verslaafd was aan verdovende middelen.

Tot slot: wellicht moet het overlijden van Hedayat ongeveer meer dan drie dagen geleden (gerekend vanaf 10 april 1951) hebben plaatsgevonden.

Het stoffelijk overschot is langzamerhand gaan verdrogen zonder dat het tot ontbinding kwam. Het lijkt alsof de overledene in een diepe slaap is gevallen. Zijn kleur is niet verbleekt. De dood moet veroorzaakt zijn door een zware vergiftiging door carbonoxide.

De zaken die tot de heer Sadegh Hedayat toebehooren, zijn de volgende: contante geldbedragen van 114.010 frank en 16 dollar, twee horloges, één van het merk Tarena en het ander van het merk Longines, twee vulpen van het merk Unique en Osmia, een bril, een koffer en een handtas met als inhoud een jas, een paar schoenen, en andere persoonlijke bezittingen zoals een overhemd, stropdas, sokken en dergelijke. Als laatste een aantal gedrukte boeken.

De dag na de ontdekking van het lijk van Hedayat verscheen op de tweede pagina van de Figaro het volgende bericht:

“Sadegh Hedayat, de grote Iraanse schrijver en de zwager van generaal Razmara, heeft zelfmoord gepleegd.”

In Le Monde stond hierover: “De Iraanse schrijver Sadegh Hedayat, 42 jaar, zwager van generaal Razmara die een poos geleden in Teheran werd vermoord, heeft in een pension aan de Boulevard Saint Michel, 37/Bis Rue Championnet, door het open van een gaskraan in de keuken, zelfmoord gepleegd. Meneer Hedayat, die zes maanden geleden naar Parijs was gekomen, had al een aantal keren zelfmoordpogingen ondernomen.”

De dood van Hedayat was van dezelfde schoonheid als zijn leven. Rahmat Moqaddam die hem kort na zijn overlijden zag, zegt:

“Hij had een schone trui, een wit overhemd en een keurige pantalon aan. Zijn gezicht was glad geschoren en zijn haar was gekamd. Men dacht, dat hij naar een feest of een plechtige gelegenheid wou gaan.”

Zodoende werd het levensboek van achtenveertig jaar van één van de meest illustere en hoogbegaafde Iraanse kunstenaars gesloten.

Men vond geen afscheidsbrief of een verklaring voor de reden van zijn suïcide. Sadegh Hedayat had echter zijn laatste statement geuit in zijn essay 'Boodschap van Kafka':

"Het kind van Adam is alleen, en een eenzelvig, eenzaam en troosteloos wezen. Het leeft als een anoniemus in een asociaal land, waar niet zijn huis en haard is. Het krijgt geen band met een ander en kan geen betrekking met iemand aangaan. Het weet het zelf ook, want uit zijn blik en gedrag is dit waar te nemen. Het probeert iets te verbergen.

Ondanks het feit dat zijn geheim openbaar wordt, probeert het zich ergens te plaatsen. Het weet dat het teveel is. Het is ook niet vrij in denken, gedrag, en doen en laten. Het is te beleefd ten opzichte van anderen. Het probeert vrijspraak te verkrijgen. Het schept voorwendsels. De vlucht van het ene voorwendsel naar het andere. Maar het is gegijzeld door zijn eigen voorwendsels, want het kan zijn voeten niet over de cirkel krijgen die om hem heen is getekend.

We zijn naamlozen in een wereld waar vele vallen voor onze voeten zijn gezet. Wát wij ook tegenkomen, is leegte.

Dit produceert spanning en zenuwachtigheid. Wij komen in dit vreemde land steden, mensen, staten en soms een vrouw tegen. Maar, we moeten gebogen de gang waar wij in vastzitten doorgaan en achter ons laten, want aan beide zijden staan mu-

ren. Het is ieder moment mogelijk dat wij worden aangesproken en aangehouden, want er volgt ons voortdurend een geheime veroordeling. We kennen de wetten, waardoor wij bedreigd worden, niét. En er is ook niemand die ons hierbij kan leiden. We zijn op onszelf aangewezen.

Aan wie wij ook bescherming vragen, dan zegt hij: "U weer?" en vervolgt zijn weg. We hebben wellicht een fout begaan, waarvan we geen benul hebben. Of we zijn er op een gebrekkige wijze van op de hoogte. Het feit is dat wij een zonde hebben begaan. Zodra wij in deze wereld komen, worden we het onderwerp van beoordeling. De duur van ons leven lijkt op een nachtmerrie. Ons leven komt tussen de tanden van de wielen van justitie aan zijn einde.

Uiteindelijk komen we in aanmerking voor de hoogste straf. En op een benauwde middag, steekt degene die ons in de naam van de wet gearresteerd heeft, ons een mes in het hart. En we worden door een hondendood ontzield. De beul en het slachtoffer zijn beiden zwijgzaam. Dit is het kenmerk van onze tijd, waarin geen persoonlijkheid te bekennen is. Deze is zoals zijn wet: gewetenloos en onbarmhartig.

Hoewel het uitzicht van dit gebeuren mateloos wreed is, vloeit er echter geen bloed uit ons hart. Het spoor van de messteek in onze nek is heel moeilijk herkenbaar. De angst is de enige vluchtweg voor de hedendaagse mens die de gehele

duur van zijn leven benauwd en met angst en beven heeft doorstaan.”

Het graf van Hedayat bevindt zich op de Le Père Lachaise begraafplaats van Parijs, division (perceel) 85, naast een lage buxusheg.

Op zijn grafsteen van donker piramidevormig marmer staat een gravure van een blinde uil, symbool van zijn bekendste werk ‘De blinde oehoe (uil)’ en zijn naam in het Perzisch en in het Latijn:

صادق هدایت

SADEGH HEDAYAT

19031951

Toen Hedayat nog leefde, waren niet veel mensen bekend met zijn werk. Er werden ook weinig stukken over hem gepubliceerd. Hij hield er niet van in het middelpunt van de belangstelling te staan. Hij had een hekel aan degenen die het zonder zijn toestemming over zijn werk hadden.

Behalve een paar van zijn vrienden, die de uitgestoten van de maatschappij waren, begreep niemand hem.

Maar na zijn dood, werden zijn boeken keer op keer gepubliceerd.

In elke verzamelbundel kreeg zijn werk een behoorlijke plaats toebedeeld. Over zijn leven en zijn biografie werden duizenden artikelen geschreven.

Honderden boeken en dissertaties, voor of tegen hem, werden gedrukt. Beroemde schrijvers, die, toen Sadegh Hedayat nog leefde, vreesden dat hij hun plaats zou innemen of vreesden dat Hedayat hun mogelijkheden zou beperken door zijn status, kropen nu uit hun schulp en dompelden zich in rouw om 'mijn allerbeste geestverwant'.

Zij wisten echter niet, dat het enige waaraan Hedayat niet dacht, naam, faam en rang waren. Zij vergaten snel dat zij probeerden, toen hij nog leefde, hem met alle middelen buitenspel te houden. Maar nu was het een eer iets met Sadegh Hedayat te maken gehad te hebben.

Deze groep was niet de enige die hem niet begreep, ook zijn weinige vrienden, begrepen hem niet altijd. In feite was het kennen van Sadegh Hedayat, zoals hij was, niet gemakkelijk.

Sadegh Hedayat hoorde bij de groep mensen die met hart en ziel uitschreeuwen:

"Ik heb niets met iemand en niemand moet ook maar iets met mij hebben!"

Tenslotte een korte autobiografie van Sadegh Hedayat. Hij schreef deze op een notitieblaadje van de Universiteit Teheran:

“

Notitie

.....

Universiteit Teheran

Van: Datum: maand 19...

Ik schrik van mijn autobiografie net zoals ik schrik van Amerikanistische propaganda en reclame.

Heeft het weten van mijn geboortedatum voor iemand nut? Als dat nodig zou zijn om achter mijn sterrenbeeld te komen, dan is deze slechts voor mijzelf van belang. Het moet ook niet voor jullie verborgen blijven dat ik een aantal keren astrologen heb geraadpleegd.

Hun voorspellingen bezaten echter nooit een greintje waarheid. Als deze voorspellingen voor de belangstelling van de lezer zijn bedoeld, moet men eerst hieromtrent een volksraadpleging uitvoeren. Als ik in dezen voorbarig zou handelen, dan lijkt het of ik aan de stompzinnige kleine details van mijn leven een waarde en prijs heb voorbehouden. Bovendien zijn er veel kleine details die men altijd door de ogen van anderen probeert te bekijken en te beoordelen. Daarom is het voor een goed resultaat een beter idee dat men zich hiervoor tot anderen wendt. Bijvoorbeeld betreffende mijn lichaamsmaten is de kleermaker, die kleren voor mij heeft gemaakt, de aangewezen persoon.

De schoenmaker uit de buurt weet ook beter dan wie ook welke gedeelten van mijn schoenzolen versleten zijn.

Zulke commentaren doen mij altijd denken aan een veemarkt, waar een oud lastpaard te koop wordt aangeboden. Dan roept de verkoper, om klandizie te trekken, luid de gegevens van het dier zoals leeftijd, goede eigenschappen en eventuele gebreken.

Bovendien zijn er, ten aanzien van alles en nog wat, over mijn leven geen indrukwekkende punten te melden. In mijn leven zijn geen noemenswaardige dingen gebeurd. Ik heb geen hoge rang en bezit geen belangrijke getuigschriften. Op school was ik geen uitmuntende leerling. Integendeel, ik was altijd een verliezer. Waar ik ook werkte, was ik een naamloze en vergeten ambtenaar. Mijn bazen waren absoluut niet tevreden over mij en als ik met werken stopte, vierden zij uitbundig feest.

Over het algemeen zijn er genoeg afgewezen en onbruikbare wezens in de samenleving die over mij kunnen oordelen. En misschien dat hierin de waarheid te vinden is."

**Het grafmonument van Sadegh Hedayat op de
begraafplaats Le Père Lachaise, Parijs Frankrijk**

LITERATUURLIJST

‘ترانه های خیام’ (Liederen van Khayyam). 4e druk. In het Perzisch.

Uitgever: Uitgeverij Amir Kabir – Teheran, 1963.

‘رباعیات خیام’ “Robaiyyat [kwatrijnen] van Khayyam”, met miniaturen getekend door de heer Mohammad Tajvidi, corrector Ali Rastgou. 1^e druk. In het Perzisch. Uitgeverij Eskandari te Lalehzar – Teheran, 1984.

Pazhoehesjgaran moasere shomareh 6 (= Hedendaagse onderzoekers van Iran, nr. 6. In het Perzisch.

Auteur: Houshang Ettehad.

Uitgever: Farhang Moaser – Teheran.

Madzjmoe’e az asare Sadegh Hedayat

Een bloemlezing van Sadeg Hedayat. In het Perzisch.

Auteur: Mohammad Baharlou.

Uitgever: Tarhe now – Teheran.

Sadegh Hedayat wa marge newisandeh (= Sadegh Hedayat en de dood van de schrijver) In het Perzisch.

Auteur: Dr. Mohammad Homayoun Ali Katouzian.

Uitgever: Nashre Markaz – Teheran.

Sarstjesjmeh’haye Tanze Hedayat (= Bronnen van de satire van Hedayat) In het Perzisch.

Auteur: Fereidoun Tonekaboni.

Uitgever: Kaweh, Deusch Iranische Kulturzeitschrift, nr. 110111, München.

LoghatNama van Ali Akbar Dehkhoda (= Iraans woordenboek/encyclopedie) In het Perzisch.
Uitgever: Universiteit van Teheran, In het Perzisch.

Farhange Farsi Mo'in (= Iraans woordenboek/encyclopedie) In het Perzisch.
Uitgever: Uitgeverij Amir Kabir – Teheran.

Ketabe Kuce (Ketabe Koetsjeh) van Ahmad Sjamloe.
Iraans folkloristisch woordenboek/encyclopedie.
In het Perzisch.
Uitgever: Maziar – Teheran.

Az Nima ta rozegare ma (= Hedendaagse literatuurgeschiedenis van Iran) In het Perzisch.
Auteur: Yahya Aryanpour.
Uitgever: Uitgeverij Zawwar – Teheran.

Woordenboek der Nederlandsche taal, Digitale versie.

Van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse Taal,
Digitale versie.

Elektronisch groene boekje, Digitale versie.

Elektronische Encarta encyclopedie, Digitale versie.

VERDERE LITERATUUR

1. Levend begraven / Sadegh Hedayat;
Vert. uit het Perzisch, door Inge Loermans;
mentor: G. de Vries.
Uitgever: Mouria (in De tweede ronde), 2009.
2. De blinde uil / Sadegh Hedayat;
vert. [naar de Engelse vert. uit het Perzisch] door
Jacques Hamelink,
Amsterdam, Polak & Van Gennep, 1965, 18.66
(Iraanse talen (NBC)).
3. De blinde uil / Sadegh Hedayat;
vert. uit het Perzisch, door Gert J.J. de Vries,
Amsterdam, Coppens & Frenks, 1987,
(ISBN) 9071127079.
4. De blinde uil / Sadegh Hedayat;
vert. uit het Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2010,
(ISBN) 978-90-78660-15-6.
5. Zeven korte verhalen van Sadeq Hedayat /
[vert. uit het Perzisch: Paul Slaats],
Amsterdam : Vazhe, 1999,
(ISBN) 9080181137.
6. Heer Hadzji / Sadegh Hedayat,
vert. uit het Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2003,
(ISBN) 9080136395.
7. De zwerfhond / Sadegh Hedayat,
vert. uit het Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2003,
(ISBN) 9080763314.

8. Juffrouw Alawiyeh/Sadegh Hedayat,
vert. uit het Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2005,
(ISBN) 9080763349.
9. Boodschap van Kafka / Hedayat,
vert. uit het Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2006,
(ISBN) 9789078660026.
10. Boek van bedrog / Hedayat,
vert. uit het Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2007,
(ISBN) 9789078660026.
11. Het Paarden Kanon / Hedayat,
vert. uit het Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2008,
(ISBN) 9789078660040.
12. Een teil met zeepbellen / Hedayat,
vert. uit het Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2009,
(ISBN) 9789078660088.
13. Levend begraven en S.G.L.L. / Hedayat,
vert. uit het Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2011
(ISBN) 978-90-78660-18-7
14. Maanziek, Sampingué en de Magie / Hedayat,
vert. uit het Frans en Perzisch, door Ali Soleimani,
Drachten, Het Talenhuis, 2012
(ISBN) 978-90-78660-00-2

Gevonden resultaten uit ISBN-bestand:

1.

9789054601128

De ware zin heeft niemand nog verstaan
kwatrijnen van Omar Khayyam en andere
Perzische dichters Oosterse Klassieken
Khayyam, Omar / Bruijn, Hans de / 306 Poezië
160 pagina / Gebonden Boek / 1^e druk:
11-11-2009, Nederlands / Bulaaq, Uitgeverij

2.

9789087280963

The Rubaiyyat of Khayyam / druk 1 / an Updated
Bibliography Iranian Studies Series The Rubaiyyat
of Khayyam / Coumans, Jos / Amsterdam
University Press - service cen / Leiden University
Press 630 / Buitenlandse talen, letterkunde en
cultuur algemeen / Iranian Studies Series /
1^e druk: 03-08-2010 / Engels / N 196 / Ingenaaid
Boek

3.

9789087281571

The great Umar Khayyam / druk 1 / a global
reception of the Rubaiyyat / Iranian Studies Series
The great / Umar Khayyam / Seyed-Gohrab, A.A.
/ Amsterdam University Press - service cen. 630 /
Buitenlandse talen, letterkunde en cultuur
algemeen / Iranian Studies Series / 1^e druk:
15-07-2012 / Engels / J / Ingenaaid Boek

4.

9789025315658

Kwatrijnen van omar khayyam / druk 1 /
Kwatrijnen van omar khayyam / Leoplod / Querido's Uitgeverij BV, Em. 306 Poezie / 1^e druk
Nederlands / Gebonden Boek

5.

9789070399375

Vijfenzeventig kwatrijnen / druk 1 / Khayyam /
Ravenberg Pers / 600 / Non-fictie
informatief/professioneel algemeen / 1 /
Nederlands / N / Ingenaaid Boek

6.

9789024100774

Kwatrinen / druk 1 / Omar Khayyam /
Laverman Drij Uitg / 1 / Nederlands / Gebonden
Boek

7.

9789085709084

Omar Khayyam / druk 1 119 kwatrijnen vertaald
en berijmd door Ewoud Bon / Bon, Ewoud /
Boekenbent, Uitgeverij / 306 Poezie / 1^e druk:
04-11-2011 / Nederlands / N / 127 pagina /
Ingenaaid Boek

8.

9789025315085

Rubaiyat / druk 1 / Rubaiyat Omar Khayyam /
Querido's Uitgeverij BV, Em. 306 Poezie / 1^e /
Nederlands / Gebonden Boek

9.

9789062715497

Omar khayyam / druk 1 / Omar khayyam / Lamb
/ Milinda Uitgevers B.V. / 600 / Non-fictie
informatief/professioneel algemeen / 1 /
Nederlands N / Ingenaaid Boek

10.

9789078660217

Liederen van Khayyam / druk 1 / Khayyam,
Omar / Hedayat, Sadegh / Soleimani, Ali /
Talenhuis, Het / 306 Poezie / 1^e druk: 17-02-2013 /
Nederlands / 350 pagina's / Gebonden Boek

11.

9789062420049

Rubaiyat van omar khayyam e.a kwatrynen / druk
1 / Rubaiyat van omar khayyam e.a kwatrynen /
Khayyam / Thomas & Eras / 306 Poezie / 1 /
Nederlands / Ingenaaid Boek

12.

9789020245288

Rubaiyat / druk 1 / Rubaiyat / Omar Khayyam /
Ankh-Hermes B.V., Uitgeverij / 1 / Nederlands /
Gebonden Boek

9789051708905

Omar's Treasury / druk 1 a new bibliography of
Omar Khayyam's Rubaiyat / Coumans, J. /
Rozenberg Publishers / 630 / Buitenlandse talen,
letterkunde en cultuur algemeen / 1^e druk:
15-05-2008 / Engels / J / 136 / Ingenaaid Boek

13.

9789400600089

The Rubaiyyat of Khayyam / druk 1 / an Updated
Bibliography / Coumans, Jos / Amsterdam
University Press - service cen / 630 / Buitenlandse
talen, letterkunde en cultuur algemeen Iranian
Studies Series / 1 / 1 / 07-08-2011 / Engels / N /
196 / Epublicatie Eboek : PDF met digitaal
watermerk

14.

*9789028412163

Rubaiyat / druk 1 / Rubaiyat / Omar Khayyam /
Wereldbibliotheek / 1 / Nederlands / Ingenaaid
Boek

15.

*9789036101141 A Book in the Wilderness /
druk 1 FitzGerald's Rubaiyat of Omar Khayyam 150
Years in Print and Image / Biegstraaten, J. Cou-
mans, J. / Rozenberg Publishers / 630 / Buiten-
landse talen, letterkunde en cultuur / Algemeen
/ 1^e druk: 28-01-2009 / Engels / J / Ingenaaid Boek

16.

9789026314827

Rubaiyat van Omar Khayyam / druk 1 /
Ambo-tweetalig Rubaiyat van Omar Khayyam
/ Fitzgerald, E. / Ambo/Anthos Uitgevers / 306
Poezie Ambo-tweetalig / 1^e druk: 01-01-1997 /
Nederlands / N / Gebonden Boek

17.

9789070399115

Vijfenzeventig kwatrijnen ed. fitzgerald / druk 1 /
Khayyam / Ravenberg Pers / 600 / Non-fictie
informatief/professioneel algemeen / 1 /
Nederlands / N / Gebonden Boek

18.

9789070338459

Rubaiyat, kwatrijnen Rubaiyat, quatrains / druk 1
/ Rubaiyat, kwatrijnen Rubaiyat, quatrains /
Khayyam, O. / Schagen, J. van / Ef & Ef Media /
Uitgeverij Kairos / 306 Poezie / 1^e druk:
27-09-1995 / Meertalig / Ingenaaid Boek

19.

Jaar 1966 / Auteurs / Boersma, Arend j. / Titelbe-
schrijving: Omar Khayyam / Gouden tijd: vol. 11
(1966), afl. 12 (dec), pag. 4-6. / Overige / informa-
tie/samenvatting / Over: Jong, Inne de. Kwatrinen
fan Omar Khayyam. Drachten, 1955 / Trefwoor-
den / recensies over één werk / Jong, Inne de

20.

Kd. Oege Meinsma, 'Omar Chajjam van Bischoep en zijn plaats in de Perzische literatuur', in *De Gids*, Vierde serie, 9de jaargang, 1891, blz. 504-534

21.

J.D.Ph. Warners, *Het vierregelige gedicht in de Nederlandsche letterkunde sinds de Renaissance*, Amsterdam 1947

22.

J.H. Kramers, 'Omar Chajjam' in *Analecta Orientalia*, deel 1, Leiden 1954, blz. 306-330

23.

Jos C.M. Biegstraten, 'Een Pers in druk. Rubáiyát van Omar Khayyám in de Lage Landen', in *De Boekenwereld*, 3de Jaargang, nr 3, maart 1997, blz. 112-128

23.

Jos Coumans, 'Bibliografie' (met 'Inleiding en verantwoording'), in *De Boekenwereld*, 13de jaargang, nr 34, maart 1997, blz. 130-144

Search op de website van de Koninklijke
Bibliotheek: Results: 5,909

Google op 22-01-2013:

Khayyam: Ongeveer 3.880.000 resultaten

خیام: Ongeveer 7.520.000 resultaten

**Het grafmonument van Omar Khayyam in
Neishabour – Iran**

Bij Het Talenhuys zijn verschenen:

Nr.:	Titel:	ISBN: Eerste druk:
1	Oden van mijn land	90-90042717, 1991
2	Een fotokopie van een bloementuin	90-90057307, 1992
3	Tweezaamheid	90-80136328, 1993
4	Drie rivieren in één zee	90-80136352, 1993
5	Legenden uit Azerbeidzjan	90-80136344, 1993
6	Wat betekent het gedicht	90-8013631x, 1993
7	Gedichten van Baba Taher Oryan	90-80136336, 1993
8	Gegroet Hedarbaba van Sjahriyar	90-80136360, 2000
9	Wetboek van Islamitisch Strafrecht	90-80136379, 2001
10	Islamitisch Burgerlijk Wetboek	90-80136387, 2002
11	Heer Hadzji van Sadegh Hedayat	90-80136395, 2003
12	De Zwerfhond van Sadegh Hedayat	90-80763314, 2003
13	Verhalen van Perzische spreekwoorden	90-80763322, 2004
14	Islamitisch Personen en Familierecht	90-80763330, 2004
15	Juffrouw Alawiyeh van Sadegh Hedayat	90-80763349, 2005
16	Islamitische Grondwet & Islamitisch Manifest	90-80763357, 2005
17	Vrouwtje Vlinder van Bijan Mofid	90-80763365, 2005
18	Boodschap van Kafka van S. Hedayat	90-80763373, 2006
19	Islamitische Strafvordering	90-80763381, 2006
20	Islamitische Geboden (Risala)	90-8076339X, 2006
21	Het Kleine Zwarte Visje van Behrangi	978-90-78660-01-9, 2006
22	Boek van Bedrog van S. Hedayat	978-90-78660-02-6, 2007
23	Islamitische Burgerlijke Rechtsvordering	978-90-78660-08-3, 2007
24	Het Paarden Kanon van S. Hedayat	978-90-78660-04-0, 2008
25	Een teil met zeepbellen / Hedayat	978-90-78660-08-8, 2009
26	Samen met oud vrouwtje (folklore)	978-90-78660-06-4, 2009
27	Tante Kakkerlak (folklore)	978-90-78660-05-7, 2009
28	Amir Arsalan en Farrokhlaqa (folklore)	978-90-78660-07-1, 2009

Nr.:	Titel:	ISBN: Eerste druk:
29	De Muis en de Kat van Obeid Zakani	978-90-78660-09-5, 2009
30	Perzische spreekwoorden in verhalen	978-90-78660-10-1, 2009
31	Perzische Folklore (Cassette met 6 boeken)	978-90-78660-11-8, 2009
32	De heilige boom en de houdhakker	978-90-78660-13-2, 2009
33	Mevrouw Kookboek uit Iran	978-90-78660-14-9, 2009
34	De blinde uil van Sadegh Hedayat	978-90-78660-15-6, 2010
35	De engelen en ... Ahmad Shamlu	978-90-78660-16-3, 2010
36	Kookboek van mevrouw Griet	978-90-78660-17-0, 2010
37	Levend begraven Sadegh Hedayat	978-90-78660-18-7, 2011
38	Olikoe bewerker: dr. Ali Soleimani	978-90-78660-19-4, 2011
39	Maanziek, Sampingué van Hedayat	978-90-78660-18-7, 2012
40	De zeven bruiden, Nezami Gandzjawi	978-90-78660-19-4, 2012
41	Liederen van Khayyam van Hedayat	978-90-78660-21-7, 2013
42	Epos Rostam van Abolqasem Ferdowsi	978-90-78660-22-1, 2013
43	De koran	978-90-78660-23-1, 2014
44	Het Trekzakje Wak Wak Sahab / Hedayat	978-90-78660-18-7, 2014
45	Ethiek van Nasir	978-90-78660-25-5, 2014
46	Kameelkoepanter, Sadegh Hedayat	978-90-78660-26-2, 2015
47	Sema	978-90-78660-27-9, 2015
48	1001-Nacht	978-90-78660-29-3, 2017
49	Oden van Hafez	978-90-78660-28-6, 2018
50	Sema in het Engels	978-90-78660-34-7, 2018
51	Madame Cookbook from Iran in het Engels	978-90-78660-35-4, 2018
52	Sema in het Farsi	3 oktober 2020
53	30-vogel (vogelslogica) Attar	978-90-78660-36-1, 2020
54	Bloemlezing grote odenbundel van Shams	978-90-78660-88-8, 2021

Perzische poëzie en proza
in het Nederlands
op internet:
www.talenhuis.com
Ook bestelling van boeken!

